

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Lektorutdanning 8.-13. trinn	Vårsemesteret, 2023 Åpen
Forfatter: Karen Joanna Melby Myhre	<i>Karen Joanna M. Myhre</i> (signatur forfatter)
Veileder: Peder Roberts	
Tittel på masteroppgaven: «Det ville vært i tråd med olympisk ideal, at alle skulle samles og delta uavhengig om de er røvere, mordere eller hva som helst» En analyse av hvorfor Norge boikottet Moskva-OL i 1980.	
Engelsk tittel: "It would be in line with the Olympic ideal, that everyone should gather and participate regardless of whether they are robbers, murders or whatever" An analysis of why Norway chose to boycott the 1980s Moscow Olympics.	
Emneord: historie, idrettshistorie, idrett, sport, Norge, Sovjetunionen, USA, 1980, OL, boikott, sportsvasking, Moskva	Antall ord: 29265 + vedlegg/annet: 3446 Stavanger, 16.05.2023 dato/år

Sammendrag

I 2021 ble sportsvaking kåret til årets ord av Språkrådet og man har sett at problematikken har fått et økende fokus både internasjonalt og i Norge. Denne oppgaven undersøker en hendelse i norskidrettshistorie hvor man valgte å ikke delta i OL, fordi man var redd det ville bli brukt som sportsvasking lenge før sportsvaking var et offisielt ord. Norge valgte i 1980, sammen med 64 andre land, å boikotte Moskva-OL. Norge var eneste landet i Norden og et av få land i Europa som bestemte seg for å fullstendig utebli og det er dette valget denne oppgaven har undersøkt. Oppgavens problemstilling er «Hvorfor valgte Norge å boikotte Moskva-OL i 1980?»

For å svare på denne problemstillingen har det blitt samlet inn en stor mengde empiri. Oppgaven tar for seg tidligere gradert materialet fra Utenriksdepartementet. Det er to bind med alt departementet samlet inn om boikotten. Videre har Hans B. Skaset, tidligere friidrettspresident, blitt intervjuet. Skaset var delelagt på Idrettstinget 18.-20. april hvor de vedtok boikotten. Det er også blitt gjort et søk i et utvalg nasjonale aviser. Som støtte til analysen av materialet vil teksten bruke teorien om myk makt. Gjennom undersøkelser av denne empirien har oppgaven kommet frem til at det var flere faktorer som ble avgjørende for at Norge vedtok boikotten. Det store presset fra USA og diskursen i avisene som sammenlignet OL i 1980 med OL i 1936 vil ha hatt stor betydning. Oppgaven har også kommet frem til at bakgrunnen til de i idrettsledelsen også fikk stor innflytelse.

Abstract

In 2021 sportswashing was declared Norway's new word by the Norwegian language council. This is an illustration of the increasing focus on sportswashing internationally and in Norway. This thesis has investigated an occurrence in Norway's sports history where one chooses to boycott the Olympics in fear of being a part of sportswashing, long before sportswashing where a word. 65 countries boycotted the Moscow Olympics in 1980, including Norway. Norway, as the only Nordic country and as one of few countries in Europe, choose to not participate in the Moscow Olympics, and I have investigated this choice. The research question for this thesis is "Why did Norway boycott the Moscow Olympics in 1980?"

To answer this research question the thesis has analysed materials from the Ministry of Foreign Affairs, that had been confidential prior to me gaining access. I have also interviewed Hans B. Skaset, the former leader of the Norwegian athletics association, he represented the athletics association when Norway voted to boycott the Moscow Olympics. I have also searched in a select few national papers. To support the analysis the thesis will use the theory of soft power. Through the analysis, the thesis shows that there were a few factors that played a part in Norway choosing to boycott. The pressure from the USA and the papers choosing to compare the situation to the Berlin Olympics in 1936 and the second world war would have had an impact. The thesis also shows that the background of the ones making the decision had an impact.

Forord

Jeg har nå gjennomført det største stykket akademiske arbeidet jeg noen gang har gjort og i forbindelse med dette er det mange mennesker som fortjener en stor takk.

Jeg vill begynne med å rette en stor takk til veilederen min Peder Roberts. Takk for mange gode samtaler, for alle tilbakemeldinger og for at du har pushet meg fremover! Jeg har lært masse det siste året.

Tusen takk til alle jeg har vært i kontakt med på Riksarkivet, som har kommet med gode råd! Takk til Per Tøyen fra Idrettsforbundet og Sverre Dæhelen fra Utenriksdepartementet sitt arkiv som har gitt meg innsyn i dokumentene jeg trengte. Takk til Hans B. Skaset som lot seg intervjuet. Oppgaven hadde ikke vært mulig uten disse.

Sjefene mine på Universitetsbibliotek, Hannah og Mona fortjener også en stor takk for at det aldri har vært noe problem å reise bort fra jobb. De har lagt til rette for best mulige forhold til å skrive oppgaven og har aldri hatt noe problem når jeg har måttet reise på kortvarsel. Det har vært en mindre ting og tenke på, noe som har hjulpet veldig.

Jeg har mange venner og familie å takke, så her tror jeg det er best å gå for ingen nevnt ingen glemt, tusen takk til alle de fine menneskene jeg har rundt meg som har bidratt med alt dere kan av gode ord, støtte og klemmer, når det har vært nødvending. Alle regler har et unntak og jeg vil særlig takke Gerd, Johan, Karine og Louise for fem fine år på UiS. Det har vært en lang reise, med opp og nedturer og dere har vært med hele veien. Jeg vil bare si tusen takk og at jeg er uendelig glad for alt vi har opplevd sammen!

Jeg vil også takke en nær familievenn, Anne Kristin. Gjennom hennes jobb som spesialbibliotekar på Nasjonalbiblioteket har hun kunne bidra med god søkeveiledning og gode tips, noe jeg hat satt stor pris på.

Sist, men absolutt ikke minst vil jeg takke mamma og pappa, for at dere har lyttet, trøstet, støttet og oppmuntret gjennom hele prosjektet. Takk til mamma som korrekturleste hele oppgaven. Takk til pappa som har finansiert og ordnet sånn at jeg kunne reise frem og tilbake

mellom diverse arkiv og Stavanger. Dere har gjort hele prosessen mye lettere og jeg setter veldig stor pris på alt dere gjør for meg!

Stavanger, mai 2022

Karen Joanna

Innholdsfortegnelse

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA.....	i
MASTEROPPGAVE	i
Sammendrag	ii
Abstract	iii
Forord.....	iv
Liste over forkortelser.....	viii
Kapittel 1: «Ting var mye bedre før»	1
1.1 Tema og problemstilling	2
Viktige begreper	4
1.2 Disposisjon	5
1.3 Avgrensing og kilder	6
1.4 Forskningsfelt	8
1.5 Teori	10
1.6 Metode	12
Innhentningsmetode.....	12
Analysemetoder	15
Kapittel 2: Norsk idrett og dets politiske dimensjoner frem til 1980.....	17
2.1 Tidligere historie i Norsk idrett.....	17
2.2 Negativ sportsdiplomati	21
Kapittel 3: Veien til Idrettstinget	23
3.1 Diskusjonen om boikott	23
3.2 Pressen trekker linjer.....	24
3.3 Idrettsledelsen.....	28
3.4 Hva med utøverne?	33
3.5 Det politiske perspektivet	35
3.6 Avslutning	40
Kapittel 4: Idrettstinget	41
4.1 Åpningen	41
4.2 Stats- og regjeringsorienteringen.....	43
4.3 Reaksjoner på vedtaket.....	46
4.4 Avslutning	48
Kapittel 5: Etter Idrettstinget.....	50
5.1 Før OL.....	50
Nøytraliteten	50
Hvordan forholdt Sovjetunionen seg til den norske boikotten?.....	51
Alternative konkurranser	54

Fullmakten	54
Hvordan skulle ambassaden i Moskva forholde seg til boikotten?	57
Konsekvenser	57
5.2 Etter OL	58
Sovjetunionen og IOC	58
Evaluering av boikotten	59
5.3 Avslutning	62
Kapittel 6: Konklusjon	63
6.1 Hvorfor boikottet Norge Moskva-OL 1980?	63
6.2 Det teoretiske rammeverket	66
6.3 Situasjonen i dag	68
Bibliografi	72
Empiri	72
Aviser	72
Litteratur	74
Vedlegg 1: Samtykkeskjema	79
Vedlegg 2: Godkjenning fra Sikt	81

Liste over forkortelser

AIF - Arbeidernes Idrettsforbund

AP – Arbeiderpartiet

BOA - British Olympic Association

Centralforeningen - Centralforeningen for Udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug

EF – Europeiske Felleskap

EU – Europeiske Union

IOC - Den internasjonale olympiske komité

CIO – Comité international *olympique*

NFF – Norges Fotballforbud

NIF – Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité/ Norges Idrettsforbund

NKP – Norges Kommunistiske parti

NOK – Norges olympiske komité

NS – Nasjonal Samling

OL – Olympiske leker

STUI – Statens Idrettskontor

VM – Verdensmesterskap

UD – Utenriksdepartementet

Kapittel 1: «Ting var mye bedre før»

«Ting var mye bedre før, da blandet man ikke idrett og politikk» «kan man ikke bare holde politikken utenfor idretten, de har ikke noe med hverandre å gjøre» eller en annen formulering av disse setningene er ikke uvanlig å lese på nett i diverse kommentarfelt. Dette kommer nok av det som oppleves som et økende fokus på *sportsvasking*. Å sportsvaske ble i 2021 kåret til årets ord og brukes når «myndigheter i autoritære land bruker store sportsarrangementer for på å sette seg selv i et bedre lys eller søker å oppnå det sammen ved å kjøpe opp eller sponse populære sportsklubber.»¹ Det er verbet å sportsvaske som er blitt kåret til årets ord, men det brukes ofte også som substantiv. Utsagnene om at alt var bedre før og at sport og politikk er bedre adskilt brukes gjerne som et argument mot å drøfte sammenhengen mellom idrett og politikk, og hvordan idrett kan brukes til sportsvasking. Sportsvasking ble satt på den allmenne agendaen etter tildelingen av fotball-VM til Qatar. Qatar var det første landet i Midtøsten som arrangerte fotball-VM, men da de fikk tildelt mesterskapet manglet landet alt av infrastruktur og arbeidere for å kunne gjennomføre.² Dette har ført til mange dødsfall og usikkerhet rundt sikkerheten til spillere og tilskuere under fotball-VM i 2022, som igjen har ført til et økende søkelys på sportsvasking.³ Har idrett vært politisk lenge nok til at man kan bruke begrepet sportsvasking? Til tross for det økende fokuset er det ikke alle som er enig i dette søkelyset, som nevnt innledningsvis, er det ikke uvanlig å lese kommentarer hvor man ønsker seg tilbake til en tid hvor man ikke var så opptatt av politikk i idretten, egentlig tilbake til en tid hvor de var helt adskilt. Det er dette ønske, det man kan kalle kritikk av det voksende fokuset på sportsvasking, som har inspirert denne oppgaven. Det har gjort at jeg har undret over hvordan man forholdt seg til idrett og politikk før i tiden og om de egentlig noen gang har vært adskilt.

Søkelyset på OL kommer av at det er unik konkurranse, som er størst på idretter det konkurreres i, antall individuelle deltagere og antall land som deltar. De olympiske leker arrangeres også bare hvert fjerde år, noe som gjør det mer eksklusivt og derfor gir mer prestisje. Siden 1994 har man arrangert sommer-OL og vinter-OL separert, noe som gjør at det arrangeres et OL hvert andre år, men det går fire år mellom hvert vinter-OL og fire år

¹ «Sportsvaske er årets ord 2021».

² «Sportsvasking: VM i Qatar | Amnesty International Norge».

³ «Sportsvasking: VM i Qatar | Amnesty International Norge».

mellom hvert sommer-OL.⁴ Hva kan land oppnå ved å arrangere OL? Som nevnt tidligere er sportsvasking at autoritære regimer bruker store idrettsarrangementer for å vise seg fra sin beste side. Hvis man skal gjøre dette, gir OL et stort, globalt publikum. IOC rapporterte at over 2 milliarder mennesker så på vinter-OL i Beijing i 2022.⁵ For ikke-autoritære stater kan det være vanskelig å søke om vinter-OL, da det både er dyrt og IOC stiller krav som for et demokrati kan være vanskelig å etterkomme. For eksempel før vinter-OL i Vancouver i 2010 stoppet kanadierne opp diskusjonene i parlamentet da man mente at det var viktigere å fokusere på det kommende OL. IOC krevde også at man innførte en spesiell varemerkelov til fordel for OL og IOC sine logoer. Man måtte også gjøre en midlertidig endring som gjorde det mulig for politi å ta seg inn på en eiendom og konfiskere eller endre ulovlige skilt med bare 24-timers forvarsel.⁶ Krev som dette, sammen med de store kostnadene, kan gjøre det vanskelig for demokratiske stater å rettferdiggjøre og få oppslutning til en OL-søknad.

Til nå har jeg sagt en del om situasjonen i dag, nå skal vi se på hva som gjør 1980 interessant.

1.1 Tema og problemstilling

«Idrett var viktig, men like viktig var det at den ble drevet slik – og bare slik – at den tjente fedrelandet og forsvaret.»⁷ Sånn beskriver Finn Olstad Norges forhold til idrett på slutten av 1800-tallet og starten av 1900-tallet. Internasjonalt fikk idretten mer og mer oppmerksomhet. I 1894 stiftet Pierre de Coubertin Den internasjonale olympiske komité (IOC), med det franske navnet Comité international *olympique* (CIO). Målet var å arrangere moderne olympiske leker.⁸ Coubertin var inspirert av W. P. Brookes som hadde arrangert sine egne olympiske leker i England etter at han hadde lest om og vært i kontakt med arrangører av en ny gresk olympiade.⁹ Brooks tilnærming om at alle kunne delta møtte motstand fra overklassen i engelsk, da man ikke ville delta i en konkurranse med arbeiderklassen.¹⁰

⁴ «IOC - International Olympic Committee | Olympics.Com».

⁵ «Olympic Winter Games Beijing 2022 Watched by More than 2 Billion People».

⁶ Michael Heine, «Olympic Commodification and Civic Spaces at the 2010 Winter Olympic Games: A Political Topology of Contestation».

⁷ Finn Olstad, *Da sporten erobret Norge*, 10.

⁸ Lopes Dos Santos mfl., «Olympic Charter Evolution Shaped by Urban Strategies and Stakeholder's Governance».

⁹ Davis C. Young, *A Brief History of the Olympic Games*, 140–47.

¹⁰ Davis C. Young, 147–48.

Norsk idrett har utviklet seg mye siden 1800-tallet og idrett handler ikke lenger om å utvikle de beste soldatene. Det betyr ikke at moderne idrett ikke kan brukes til å tjene fedrelandet, men heller at man har fått en annen tilnærming.

Det har vært flere store omveltninger i norsk idrett. På 20-tallet innførtes det 8-timers arbeidsdag og arbeiderene fikk mer fritid, som kunne brukes blant annet ved å bedrive idrett. Det var stor splittelse i idretten på denne tiden og arbeiderne fikk sin egen idrettsorganisasjonen i 1924. Den fikk navnet Arbeidernes Idrettsforbund (AIF).¹¹ AIF blir sentrale i norsk idrett frem til andre verdenskrig. Blant annet valgte deler av AIF å boikotte Berlin-OL i 1936.¹²

Ved å arrangere OL i 1936 kunne Hitler vise frem Tyskland og den ariske rase fra sin beste side, samtidig som han kunne forankre det tredje rike i den greske antikken.¹³ Til tross for at han ikke kunne kontrollere resultatene og derfor måtte se at tyske idrettsutøvere tape for det Hitler mente var undermennesker, ble Berlin-OL en suksess for Hitler. I Norge ble Berlin-OL radiooverført noe som inviterte til en helt ny deltagelse.¹⁴ Tyskland inviterte til folkefest og til gjengjeld fikk de blant annet bilder av franske og britiske idrettsutøvere som gjorde 'den tyske hilsen'.¹⁵ Dette kan ha vært grunnen til at det i 1980 var Vest-Tyskland som på et NATO-møte foreslo å boikotte Moskva OL i 1980 etter at Sovjetunionen invaderte Afghanistan.¹⁶

Boikott var ikke et nytt konsept, under OL-et fire år tidligere valgte flere afrikanske land å boikotte. 4. januar 1980 skriver Gunner Korge inn til VG at «Det ville neppe vært et olympisk år om ikke spørsmålet om boikott skulle dukke opp. Like sikkert som fire år er gått, like sikkert kommer vanskelighetene strømmende på.»¹⁷ Dette var en referanse til Montreal-OL hvor 27 afrikanske land valgte å boikotte fordi IOC ikke ville utestenge New Zealand som tidligere hadde spilt Rugbykamper i Sør-Afrika.¹⁸ I Sør-Afrika hadde man apartheid og Nasjonalpartiet hadde makten. På grunn av dette hadde flere land valgt å boikotte Sørafrikansk idrett. Rugbylaget fra New Zealand valgte likevel å konkurrere mot Sør-Afrika, og andre afrikanske land ønsket derfor New Zealand utestengt fra OL.¹⁹

¹¹ Matti Goksøy, *Historien om norsk idrett*, 80–93.

¹² Matti Goksøy, 103.

¹³ Rune Slagstad, (*Sporten*), 502.

¹⁴ Matti Goksøy, *Historien om norsk idrett*, 8.

¹⁵ Rune Slagstad, (*Sporten*), 503.

¹⁶ VG 1980.01.02.

¹⁷ VG 1980.01.04.

¹⁸ Museum, «Montréal 1976».

¹⁹ Saywell, *Canadian Annual Review of Politics and Public Affairs 1976*, 333.

Sportsvasking har fått et økende fokus, hva har det med Moskva-OL i 1980 og gjøre? I 1980 valgte 65 land å boikotte Moskva-OL, inkludert Norge.²⁰ Boikotten kom som en reaksjon på Sovjetunionen invasjon av Afghanistan.²¹

Hvorfor skal vi se tilbake på norsk idrettshistorie? Boikott er fortsatt aktuelt og kan brukes som våpen mot sportsvasking. I 2021 gikk Tromsø IL ut og oppfordret Norges Fotballforbund (NFF) til å boikotte fotball VM i Qatar.²² Flere klubber fulgte etter og lille Norge lagde overskrifter med en ny boikott diskusjon og fotballandslagets markeringer for menneskerettigheter.²³ For å forstå hvorfor det er akkurat Norge denne debatten startet vil det være nyttig å gå tilbake i norsk idrettshistorie og se på utviklingen. Kan man gjennom å se på Moskva-OL i 1980 få et innblikk i norsk idrettspolitik og dermed kaste et lite lys på situasjonen i dag? Man kan også spørre om man ikke overvurderer effekten av at Norge ikke deltok i Moskva-OL. Det er lett for innbyggerne i landet som boikottet å tenke at det hadde stor innvirkning da man selv følte konsekvensene på kroppen, men det er ikke nødvendigvis sann at staten man boikottet eller andre så det som et stort tap. For å svare på disse spørsmålene, mener jeg det er hensiktsmessig å se på norsk idrettshistorie med et særlig søkelys på boikotten av Moskva-OL i 1980 og prosessen rundt boikotten.

Denne masteroppgaven skal analysere et sammensatt kildemateriale. Først og fremst vil oppgaven basere seg på to bind med informasjon hentet fra Utenriksdepartementets (UD) sitt eget arkiv. Jeg har fått tilgang til deler av *Idrettstingets protokoll* fra 1980 hvor det ble vedtatt at Norge skulle boikotte Moskva-OL i 1980. Oppgaven skal også se på et utdrag nasjonale aviser for å se på debatten rundt boikotten. Jeg har også intervjuet tidligere leder i friidrettsforbundet Hans B. Skaset Dette prosjektet vil ha følgende problemstilling: hvorfor valgte Norge å boikotte Moskva-OL i 1980?

Viktige begreper

Ordbøkene.no definerer politikk som: «(det å arbeide med) spørsmål som gjelder styringsprosessene i et samfunn, statsmannskunst» og «prinsipielle eller praktisk fremgangsmåte i en særskilt sak».²⁴ For denne oppgaven har jeg valgt å bruke en bredere definisjon. Politikk er avgjørelser som tas på vegne av store eller små samfunnsgrupper. Det kan være ved demokratiske prosesser som valg eller i autoritære forsamlinger hvor en eller et

²⁰ Museum, «Moskva 1980».

²¹ Kramareva og Grix, «‘War and Peace’ at the 1980 Moscow and 2014 Sochi Olympics».

²² Hareland, «Oppfordrer Norges Fotballforbund til å boikotte fotball VM i Qatar 2022».

²³ Melnæs, «Could a Norway Boycott of the Qatar World Cup Change the Future of Football?»

²⁴ «Ordbøkene.no - Bokmålsordboka og Nynorskordboka».

fåfall tar avgjørelser. For denne oppgaven vil også prosesser gjort for å påvirke en avgjørelse regnes som politikk, det vil si markeringer, demonstrasjoner, uttalelser og leserinnlegg osv. gjort for fremme et spesifikt budskap.

På norsk har man to ord som betegner organisert fysisk aktivitet, sport og idrett. De brukes gjerne litt om hverandre, denne oppgaven vil for det meste bruke idrett som begrep da det er dette begrepet som gjerne brukes av Norges Idrettsforbund.²⁵ Likevel vil sport til tider bli brukt da oppgaven bruker noen engelske primær- og sekundærkilder og sport er en oversettelse av det engelske ordet for idrett.

Det finnes to typer idrett, mosjonsidrett og konkurranseidrett.²⁶ Mosjonsidrett er fysisk aktivitet som gjennomføres for å bedre fysisk og psykisk helse. Konkurranseidrett er fysisk aktivitet hvor man konkurrerer med klare regler og forventninger, hvor målet er å vinne. Man vinner ved å komme først i mål, være raskest, komme lengst, få flest poeng eller en kombinasjon av disse.

Begrepet boikott kommer fra Charles Boycott og betyr å utebli eller avstå fra en organisasjon, arrangement eller fra et land.²⁷ Boikott kan brukes både som et middel av privatpersoner, for eksempel ved å la være å kjøpe et produkt fordi man er misliket av valg produsenten har tatt. Boikott kan også brukes som et middel i politikken ved at land velger å boikotte hverandre.

1.2 Disposisjon

Denne oppgaven vil bestå av seks kapitler. Videre i dette introduksjonskapitlet vil jeg avgrense oppgaven og fortelle om kildene jeg skal analysere. Så vil jeg presentere teorien. Deretter vil jeg informere om metode. Underkapitlet om metode er igjen delt i to deler, først presenterer jeg innsamlingsprosessen min, hvilke arkiv jeg har søkt i, hvem jeg har hatt kontakt med og hvilke aviser jeg har sett i. Jeg vil også si noe om hva slags analyse metode jeg bruker, og hva jeg ser etter når jeg analyserer kildene. I første underkapittel av kapittel to vil jeg gi kontekst til utviklingen av Norges idrettsforbund og jeg vil by på nyttig kontekst til analysen. For å si noe om 'hvorfor Norge boikottet Moskva-OL' må man forstå oppbygningen av norsk idrett. Her vil jeg trekke frem noen hendelser som viser hvordan norsk idrett og politikk har påvirket hverandre tidligere. Kapittel 2.2 vil si mer om bruken av boikott i internasjonal idrett og gi en kort sammenfatning av noen sentrale OL og internasjonale

²⁵ Gunnar Breivik, «Idrett og sport – er det det samme?»

²⁶ Gunnar Breivik.

²⁷ Rosendaal og Reitsma, «Boycott».

konkurranser. Kapittel tre vil ta for seg perioden frem til Idrettstinget i april 1980, kapitlet vil se på den offentlige debatten, samtidig som vi ser på hva som skjer i bakgrunnen før norsk idrett samler seg i Bodø for å avgjøre om man skal delta i sommer-OL i Moskva. Kapittel fire vil ta for seg hva som skjedde på Idrettstinget og kapittel fem vil belyse hva som skjedde etter at Norge vedtok boikott. I kapittel seks vil jeg avslutte oppgaven med en konklusjon, med noen tanker om situasjonen i dag.

1.3 Avgrensing og kilder

Denne oppgaven vil begrense seg til å snakke om Norge og Norges holdning til boikotten av Moskva-OL. Jeg velger å aktivt å fokusere på denne historien fordi jeg har fått tilgang til et helt nytt kildemateriell, som kan utdype forståelsen for en stor hendelse i norsk idrettshistorie. Det vil likevel være hensiktsmessig å se på hvordan andre stater forholdt seg til boikotten, men dette vil ses i sammenheng med Norge og hvordan det kunne påvirke den norske avgjørelsen. Empirien vil konsentrere seg om Moskva-OL i 1980 så dette er også en avgrensing å være klar over. Tidsperspektivet påvirkes også at norsk idrett begynte å organisere seg på slutten av 1800-tallet. Etter første verdenskrig skjer det store endringer i norsk idrett og det blir en viktig avgrensing for denne oppgaven. Oppgaven vil også trekke noen linjer til situasjonen i dag, men søkelyset vil være på året 1980 og hva de kan fortelle oss om idrett og politikk.

Det er viktig å understreke at store deler av denne oppgaven ikke er en filosofisk refleksjon over sportsvasking eller om forholdet mellom idrett og politikk, men en empirisk analyse av en episode hvor Norge valgte å boikotte verdens største idrettsarrangement av politiske grunner. Ved å se på hva som skjedde før boikotten ble vedtatt og hvilke forslag som ble vedtatt og de som ikke ble vedtatt kan man kaste lys over en hendelse som er omdiskutert i norsk idrett.

Prosjektet vil analysere et sammensatt kildematerialet. Største delen av empirien vil være to mapper med all informasjon Utenriksdepartementet hadde om boikotten av Moskva-OL. Denne informasjonen er samlet i to bind, ved navn *Bind 2* og *Bind 3*. Tidligere har denne informasjonen vært gradert derfor var ikke bindene vært organisert da jeg gikk gjennom dem, men jeg har selv systematisert empirien jeg hentet inn herfra. Bindene inneholder som sagt alt ambassaden har om Moskva-OL, det inkluderer notater og andre dokumenter på russisk og fransk. Jeg kan verken lese eller snakke disse språkene, så med mindre de er etterfulgt av en oversettelse eller oppsummering på enten norsk eller engelsk har jeg måttet se bort ifra det. Det gjelder ikke så mange av dokumentene, men det er snakk om rundt 10 sider. Mappene

inneholder mange forskjellige typer dokumenter, det er oversikter over hvor ting er sendt, det er referater fra møter, henvendelser sendt til politikere eller andre norske ambassader. Det er henvendelser man har mottatt fra andre staters politikere eller ambassader. Kopier av uttalelser gjort av det norske eller andre staters statsapparat. Brev og annen kommunikasjon sendt frem gjennom sentrale aktører, og informasjon om hvordan boikotten omtales i ikke-norske aviser.

Oppgaven vil også analysere deler av protokollen fra Idrettstinget 18. – 20. april 1980, den helgen tinget vedtok boikotten av Moskva-OL. Den er ikke tilgjengelig på nett eller i noen åpne arkiv, men ligger i Norges Idrettsforbund (NIF) sitt arkiv. Jeg har fått tilsendt sak 7A, boikotten av 1980-OL og sak 7B, vedtak om deltagelse i 1984-OL på e-post av en ansatt fra Norges Idrettsforbund. Protokollen inneholder en oversikt over hvem som var til stede og hvilke forslag som ble fremmet. Den forteller også hva som ble vedtatt og hvor mange som stemte for og imot. Den sier ingenting om hva de enkelte særforbundene har diskutert i forkant eller hvilke forskjellige meninger som kom frem på deres møter. Den forteller hvem som har vært på talerstolen, men sier ingenting om disses standpunkt, med mindre de har fremmet et forslag.

Jeg har også intervjuet Hans B. Skaset som var friidrettspresident i 1980 og som fremmet forslag om deltagelse i 1980-OL. Skaset var selv deltatt på Idrettstinget og reiste senere til Moskva for å delta på et møte med den internasjonale friidrettsforeningen.²⁸ Intervjuet ble gjennomført 3. februar på Norges Idrettshøyskole og varte i ca. 40 minutter. Intervjuet var semistrukturert, noe som ga Skaset mulighet til å fortelle det han husket og synes var viktig, samtidig som oppgavens problemstilling var i søkelyset.

Oppgaven vil også benytte seg av et utdrag fra aviser i 24. desember 1979 til 30. september 1980. Disse er tilgjengelig på nasjonalbiblioteket. For å avgrense søket har jeg valgt at utvalg nasjonale aviser fra denne tidsperioden og brukt søkeordet *boikott*. Avisene sier noe om hvilke debatter som forgikk på denne tiden, blant annet kan man se at representantene på Idrettstinget gjerne har uttalt seg i leserinnlegg eller intervju som kan gi litt dybde til protokollen, som bare gir informasjon om forslag til vedtak. De kan også si noe om hva et lite utvalg av nordmenn synes om å involvere idrett og politikk på den tiden.

²⁸ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

1.4 Forskningsfelt

I Norge er det ikke skrevet så mye om hvilke egenskaper idrett kan ha, men det er skrevet mye om idrettshistorien. Det er likevel skrevet en del om idrett i Norge. Finn Olstad har skrevet flere bøker, blant annet i samarbeid med Norges Idrettsforbund og Stian Tønnesen. Bøkene tar for seg historien om norsk idrett og er opptatt av å fortelle en kronologisk historie om norsk idrett. I samarbeid med Norges Idrettsforbund skrev han historien om norsk idrett frem til utgivelsespunktet 1986 og 1987. I boka han ga ut i 2022 fokuserer Olstad på den tidlige historien til norsk idrett.²⁹ Olstad er professor i historie ved Norges idrettshøgskole. Matti Goksøyr er også professor i historie ved Norges idrettshøgskole og har fulgt kollegaen sin. Han har skrevet en bok om den kronologiske fortellingen om norsk idrett, han skriver i forordet til boka at den ble skrevet på grunn av behovet for en pensumbok i historie for idrettsstudenter.³⁰ Han ønsket også å fylle ut bøkene til Olstad og Tønnesen som kom ut på 80-tallet. Forfatter Ørnulf Hodne har også skrevet om norsk idrett, boka *Idrett og fritid* er en del av serien *Fritid og ideologi* og bok serien inneholder fire bind. Serien undersøker norsk organisasjonsliv under mellomkrigstiden og *Idrett og fritid* handler om utviklingen av norsk idrett.³¹ Disse bøkene vil i denne oppgaven bidra med kontekst for å forstå utviklingen av norsk idrett. *Historien om norsk idrett* og *Norsk idrettshistorie* er kronologiske fortellinger som presenterer utviklingen av norsk idrett fra 1800-tallet og til deres utgivelse. De tar for seg alle de store hendelsene som etableringen av de forskjellige forbundene, samlingen til et forbund, idretten under krigen og «idrettsrevolusjonen»³² *Da sporten erobret Norge* er også en kronologisk fortelling, men har sitt søkelys på starten av 1800-tallet og frem til mellomkrigstiden. Boka forteller om den store utviklingen som skjedde da idrett gikk fra å være noe man bruke til å utvikle soldater til noe mer utberedt.³³ *Idrett og Fritid* tar, som nevnt, for seg mellomkrigstiden.³⁴ For å svare på forskningsspørsmålet: hvorfor valgte Norge å boikotte OL i Moskva 1980? Er det viktig å forstå hvordan norsk idrett er organisert, men også hvorfor man har valgt å organisere idretten sånn som man har gjort.

Rune Slagstad hevder at boka hans *Sporten: en idehistorisk studie* «(...) tegner et historisk forankret samtidsportrett med kapitler om Tour de France, engelsk TV-fotball og de

²⁹ Finn Olstad, *Da sporten erobret Norge*; Finn Olstad og Stein Tønnesson, *Norsk idretts historie*, 1986.

³⁰ Matti Goksøyr, *Historien om norsk idrett*.

³¹ Ørnulf Hodne, *Idrett og fritid*.

³² Matti Goksøyr, *Historien om norsk idrett*; Finn Olstad og Stein Tønnesson, *Norsk idretts historie*, 1986; Finn Olstad og Stein Tønnesson, *Norsk idretts historie*, 1987.

³³ Finn Olstad, *Da sporten erobret Norge*.

³⁴ Ørnulf Hodne, *Idrett og fritid*.

spektakulære OL fra Berlin til Beijing 2008.»³⁵ Han skriver lite om Moskva OL-1980, men til denne oppgaven vil kapittelet hans om OL i 1936 være relevant. Med idehistorie mens studien av tenkemåter, så i motsetning av de andre norske bøkene jeg har nevnt her er ikke målet med denne boka å fortelle historien om idrett, men heller se hvordan tankesett og ideologi har påvirket idrett. Slagstad forteller blant annet om hvordan man forholdt seg til idrett i 1936, da man forholdt seg til idrett og politikk annerledes enn man gjorde i 1980 og man hadde hendelser der deltagere viste nazihilsen for å være gode gjester, men der bildene ble brukt av nazistene for å vise støtten de hadde internasjonalt. Dette perspektivet kan bli nyttig for oppgaven for å forstå hvorfor man fryktet propagandaen som ville kom ut av Moskva-OL i 1980. Dette vil også bli nyttig siden det var Vest-Tyskland som først fremmet forslaget om boikott i frykt for en gjentakelse av 1936.

Sosiolog Hans Erik Næss følger den mer internasjonale trenden der han ser på hvilke egenskaper idrett kan ha. Næss tar i sin bok *Idrett, politikk og menneskerettigheter* for seg både norsk og internasjonal idrett og hvordan den brukes i dag og hvilke egenskaper idretten kan ha.³⁶ Han skriver at bokas ambisjoner er to delte, det første formålet er det som allerede har blitt nevnt, å sette søkelys på idrettens funksjon i politikk og menneskerettigheter gjennom teori og forskning. Ambisjon nummer to er at innsikt i denne sammenhengen med politikk og menneskerettigheter vil kunne styrke idrettsorganisasjonenes posisjon.³⁷

Internasjonalt er det skrevet mer om funksjonen idrett kan ha. Noen ganger i egne bøker som *The Global Politics of Sport: The role of global institutions in sport*.³⁸ Lincoln Allison kommenterer blant annet på hvordan idrett er organisert i resten av verden. Allison skriver også om sport og prestisje og hvordan dette påvirker forholdet mellom stater. *The Global Politics of Sport* nevner også internasjonale relasjoner som er et fagfelt hvor det skrives en del om idrett, men det er gjerne en del av en større internasjonale relasjoner analyse hvor man ser på et land eller forholdet mellom to eller flere land. Denne oppgaven vil ha søkelyset på Norge, men for å kunne svare på problemstillingen vil Norges forhold til andre land være relevant. Oppgaven vil derfor ha trekk fra en internasjonale relasjoner analyse.

Det finnes også flere måter å skrive om idrettshistorie på, et eksempel er den mer journalistiske metoden som blant annet Andrew Jennings skrev. I artikkelen «Investigating corruption in corporate sport: The IOC and FIFA» bruker han undersøkende journalistikk for

³⁵ Rune Slagstad, (*Sporten*).

³⁶ Hans Erik Næss, *Idrett, politikk og menneskerettigheter*.

³⁷ Hans Erik Næss, 9.

³⁸ Lincoln Allison, *The Global Politics of Sport: The role of global institutions in sport*.

å se på sammenhengen mellom korrupsjon og mangel på åpenhet.³⁹ I den historiske sjangeren er det også flere måter å skrive om idrett på. Det er å fortelle den kronologiske idrettshistorien som blant annet Olstad, Goksøy og Tønnesen har gjort. Så er det de som setter idretten mer i sinn kontekst og analyserer hvordan idrettsrettede hendelser påvirket sin samtid.⁴⁰

1.5 Teori

For å forstå hva slags tiltak boikotten av Moskva-OL var for Norges idrettsforbund vil jeg fokusere på det politiske perspektivet. Det er grunnen til at jeg i denne teksten skal ta i bruk teorien om myk makt. Det er Joseph S. Nye, Jr som står bakt teorien. Nye er professor i statsvitenskap ved Harvard og har tidligere vært en del av det amerikanske forsvarsdepartementet under Clinton administrasjonen.⁴¹ Han har publisert flere bøker og det er i boka *Soft Power: The means to success in world politics* han utdyper teorien som vil være utgangspunktet for denne oppgaven. Teorien tar for seg makten til en stat knyttet til det en stat ikke nødvendigvis kan kontrollere. Kort oppsummert handler myk makt om tiltrekning og hvor attraktiv en stat fremstår.⁴² Ved at en stat fremstår attraktivt kan de i større grad påvirke andre til å støtte deres forslag eller ønske de samme resultatene som staten. Mykt makt skiller seg fra hard makt fordi man kan få viljen sin uten at man nødvendigvis må true noen med militære eller økonomisk konsekvenser. Ei heller må det være nødvendig å gi gunstige gaver eller andre premier til den man prøver å overtale.⁴³

Som nevnt så handler myk makt om å overbevise noen om din overbevisning gjennom tiltrekning. Ved å få mennesker til å synes dine forslag, verdier og idealer er attraktive kan du spare mye ved at du ikke må bruke like mye penger på straffer eller belønninger for å få mennesker på din side.⁴⁴ For stater kan en utfordring ved myk makt være at det ikke nødvendigvis er staten som kontrollerer statens myke makt.⁴⁵ For eksempel påvirkes USAs myke makt av Hollywood. Norske ungdommer vokser opp med amerikanske Hollywood filmer om det ungdomstiden og overgangen fra barn til voksen. Hvis norske ungdommer opplever den kulturen og det livet de ser i filmene som attraktivt kan de trekkes mot amerikansk kultur og dermed finne valg USA tar mer attraktive. Dette kan også virke motsatt.

³⁹ Andrew Jennings, «Investigating Corruption in Corporate Sport».

⁴⁰ Jefferys, «Britain and the Boycott of the 1980 Moscow Olympics»; Heather L. Dichter og Andrew L. Johns, *Diplomatic Games: Sport, Statecraft and International Relations since 1945*.

⁴¹ «Joseph Nye».

⁴² Joseph S. Nye, Jr., *Soft Power*, 6.

⁴³ Joseph S. Nye, Jr., 5.

⁴⁴ Joseph S. Nye, Jr., *Soft Power*.

⁴⁵ Joseph S. Nye, Jr., 14.

Nye bruker et eksempel fra Hollywood om filmer som fremhever kristne verdier og sverter islam vil virke negativt når den amerikanske staten skal forholde seg til muslimske land.⁴⁶

Det er tre hovedfaktorer som er utgangspunktet for et lands myke makt, kultur, politiske verdier og utenrikspolitikk.

I *Soft Power* beskrives kultur som «the set of values and practices that create meaning for society.»⁴⁷ Man kan altså forstå kultur som de verdiene og normene som preger et samfunn. Når et lands kultur består av verdier som oppfattes som universelle og fremmer interesser som andre deler er det større sjanser for at man får det ønskede resultatet. Det er fordi det oppstår et samspill mellom tiltrekning til de verdiene som blir sett på som attraktive og en plikt følelse. Selv om myk makt påvirkes av et lands kultur betyr ikke dette at det er utelukkende avhengig av et lands kultur. Noen misforstår og likestiller et lands myke makt med de ressursene som kan være med å produsere myk makt.⁴⁸ Man kan like burgere fra McDonalds, det betyr ikke nødvendigvis at man finner USA attraktivt og føler tiltrekning til amerikansk kultur og verdier.

Politiske verdier kan også være med å påvirke et lands myke makt. Avgjørelser man tar innenriks kan ha innflytelse på hvordan andre utenfor opplever staten. Joseph S. Nye, Jr trekker frem hvordan de amerikanske våpenlovene påvirker den amerikanske myke makten negativt i Europa. Denne innflytelsen kan være langvarig eller kortvarig alt ettersom hva som blir vedtatt og hvor alvorlig statene rundt opplever det.⁴⁹

I likhet med hvordan politiske verdier innenriks kan være avgjørende for statens myke makt er også utenrikspolitikken viktig. Hvordan et land handler med andre land kan påvirke mye hvordan man blir oppfattet, også av tredjeparter. Utenrikspolitikken kan også, på samme måte som de politiske verdiene, ha både langvarige og kortvarige konsekvenser. *Soft Power* trekker frem Jimmy Carter og Argentina som et eksempel på en langvarig konsekvens av myk makt. Carters menneskerettighetsfokus ble avslått av Argentinas ledere på 70-tallet, men ble reflektert av de som satt ved makten på 90-tallet og USA opplevde derfor argentinernes støtte i FN på denne tiden.⁵⁰ Når kultur, politiske verdier og utenrikspolitikk påvirker en stats myke makt er man som stat avhengig av å vurdere hvordan en avgjørelse vil se ut for andre. Det betyr at selv supermakter med stor økonomi og et opprustet militære ikke bare kan gjøre akkurat det som passer dem. Det betyr ikke at alle land er opptatt av hvordan de blir oppfattet,

⁴⁶ Joseph S. Nye, Jr., 15.

⁴⁷ Joseph S. Nye, Jr., 11.

⁴⁸ Joseph S. Nye, Jr., 11.

⁴⁹ Joseph S. Nye, Jr., 13.

⁵⁰ Joseph S. Nye, Jr., 13–14.

for autoritære regimer er ikke myk makt like aktuelt da de ikke nødvendigvis er like avhengig av eller opptatt av det.

Det har blitt påpekt at kontrollen over en stats myke makt ikke ligger helhetlig hos den enkelte stat, men som Nye trekker frem kan stater kontrollere deler av den mye makten. Det gjøres ved kringkasting av det budskapet man vil formidle og med handlinger. *Soft Power* fremhever Norge som et land som i stor grad gjennomfører utenrikspolitikk gjennom handling og mener at dette er med på å øke deres myke makt. Han påpeker hvordan kringkasting også kan gjøre skade fordi det som treffer innbyggeren i en stat ikke nødvendigvis treffer andre stater positivt. Derimot har Norge gjennom konfliktdedulasjon og økonomiskstøtte til diverse formål gjennomført handlinger som er vanskeligere å misforstå. Det betyr ikke at ting ikke kan oppfattes negativt, men det er større sannsynlighet for det ved kringkasting.⁵¹

1.6 Metode

I denne delen skal jeg redegjøre for prosessen rundt innhenting av empiri og metoden brukt for å analysere empirien.

Innhentningsmetode

For å samle inn empirien til denne oppgaven har jeg gjort et omfattende arbeid. Jeg kontaktet Riksarkivet da de hadde deler av Norges Idrettsforbund private arkiv, men dette gikk bare opp til 1975 og Riksarkivet anbefalte meg å ta kontakt med Norges Idrettsforbund direkte. Etter å ha ringt Norges Idrettsforbund ble jeg tilsendt deler av protokollen hvor idrettstinget vedtok å boikotte Moskva-OL, sak 7A, og vedtok deltagelsen i 1994-OL, sak 7B. Jeg fikk ikke tilgang til hele protokollen. Protokollen sier noe om hvilke forslag som ble fremmet og hvem som fremmet dem, hvem som hadde ordet og hvilke forslag som falt og ble vedtatt og med hvor mange stemmer. Den har noen begrensinger. For det første er det bare tilgang til 6 sider av protokollen. Den sier heller ingenting om hva som ble sagt da forslagene ble fremmet eller hva de som hadde ordet, men ikke fremmet forslag sa. Den har ikke notert hvem som stemte hva, bare antallet stemmer forslaget ble vedtatt med eller falt mot. Riksarkivet sa også at det kunne være noe i arkivet til Statens ungdoms- og idrettskontor (STUI) og Statens ungdomsråd så dette kunne være verdt å sjekke. Før besøket mitt på Riksarkivet i Oslo bestilte jeg mappene 0001 – Statens ungdoms- og idrettskontor (STUI), 0002 – Statens ungdoms- og idrettskontor (STUI), 0003 – Statens ungdoms- og idrettskontor (STUI), 0004 –

⁵¹ Joseph S. Nye, Jr., 112.

Statens ungdomsråd og 0004 – Statens ungdomsråd. Dessverre var det, som først antatt av Riksarkivet, ikke var noe relevant i disse.

På samme tur til Oslo begynte jeg også søket mitt på Nasjonalbiblioteket for å søke i deres avissamlinger. På Nasjonalbiblioteket sine sider har jeg avgrenset søket til tidsperioden fra 24.12.1979 frem til 30.09.1980. Jeg har valgt de datoene fordi Sovjetunionen invaderer Afghanistan den 24. desember 1979 så for å se når forslaget om boikott dukker opp startet jeg søket da. Jeg avsluttet søket 30. september fordi Moskva-OL var et sommer-OL og var dermed ferdig i starten av august. Ved å avslutte søket i slutten av september hadde jeg mulighet til å se hva som ble skrevet under OL og det som eventuelt ble skrevet etter OL. Jeg har brukt søkeordet *boikott* og avgrenset søket på til nasjonale avisene *Dagbladet*, *VG*, *Morgenbladet* og *Klassekampen*. Jeg har brukt avisene til å få et innblikk i 1980s samtidsdiskusjon om boikotten av Moskva-OL. Dette har også gitt nyttig kontekst og forståelse.⁵² Jeg har også analysert et utdrag av artikler og uttalelser fra avisene.

Klassekampen og *Morgenbladet* har jeg valgt fordi de står på hver sin side politisk. På den måten kunne jeg se om det ideologiske utgangspunktet hadde noe å si for hvordan man formidlet boikottforslaget. *Dagbladet* har jeg valgt fordi de hadde i stor grad fokus på Jimmy Carter og USA når de skrev om boikotten. *VG* ble siste avis fordi det gjerne blir sett på som en sportsavis og de følte det hensiktsmessig å se hva de la vekt på i deres artikler om boikottforslaget. Jane-Louise Secker har undersøkt walisiske historikers bruk av aviser og de peker på et par utfordringer jeg også møtte på. Det blir satt søkelys på at noen av utfordringene ved aviser som kilder er at det tar mye tid og at innholdet gjerne er preget av skribers subjektive oppfatninger.⁵³ Dette er også utfordringer jeg har, det har vært et tidkrevende søk, med mange treff hvor en del av min oppgave har vært å hente ut det mest relevante. Det har vært mye innhold og jeg har måttet være bevisst på hvilke valg jeg tar og hvordan det påvirker oppgaven. Likevel har jeg valgt å bruke aviser fordi de forteller mye om hvordan saken blir lagt frem, hva som ble diskutert og hvilke meninger som fikk plass. Det er også avisene som setter søkelyset på boikotten først. De trekker ulike idrettsledere og «mannen på gata» inn i en debatt i januar. En del av disse idrettslederne har gått bort så ved å bruke aviser får man også tilgang til intervjuer som ikke lenger er mulig å gjennomføre. Dette er også noe av mulighetene ved aviser som intervjuobjektene til Secker trekker frem i hennes oppgave.⁵⁴

⁵² Allen og Sieczkiewicz, «How Historians use Historical Newspapers».

⁵³ Jane-Louise Secker, «Newspapers and historical research: a study of historians and custodians in Wales».

⁵⁴ Jane-Louise Secker.

Jeg kontaktet Riksarkivet igjen, denne gangen for å se om de hadde noe om Moskva-OL fra Utenriksdepartementet (UD). Jeg fikk beskjed om at de hadde noe, men de anbefalte å ta dirkede kontakt med UD. Jeg gjorde dette og fikk til svar at de hadde noe, men at det var gradert og det derfor ikke ville være mulig å innsyn i dette. Da dro jeg til riksarkivet igjen for å se dokumentene de hadde arkivert. Der fikk jeg innsyn i tre journaler fra Ambassaden i Bonn, *Journal Cb-L0003*, *Journal Ca-L0043* og *Journal Ca-L0042*. Disse gir oversikt over hvem ambassaden har kommunisert med og hva de har gjort med kommunikasjonen. Boikott av OL i Moskva ble først foreslått av en representant fra Vest-Tyskland under et NATO møte.⁵⁵ Etter forslaget ble fremmet tok den amerikanske presidenten Jimmy Carter på mange måter over forslaget og presset frem en boikott. I *Journal Cb-L0003* og *Journal Ca-L0042* var det oversikt over korrespondanse generelt om invasjonen av Afghanistan og om forslaget om boikott. Journalene forteller også hva som skjedde med denne korrespondansen, når det ble mottatt, hvis det ble lagret står det hvor eller så står det dato for makulering.

Journalene viste seg å ikke være så relevante likevel da jeg rett før påske fikk en e-post fra en i Utenriksdepartementet sitt arkiv. Jeg hadde snakket med han tidligere da jeg ble informert om at informasjonen om Moskva-OL var gradert, men nå hadde de fått avgradert den og jeg kunne få innsyn hvis jeg ønsket det. Da ble det en ny tur til Oslo, denne gangen på UD sitt forskerrom hvor alt av dokumenter knyttet til Moskva-OL var gjort tilgjengelig for første gang. Informasjonen var samlet i to bind og det var kun avgradert før jeg fikk tilgang noe som gjorde at innholdet ikke var organisert i kronologisk rekkefølge eller kategorisert på noen som helst måte, så dette er noe jeg har måttet gjøre selv. De inneholder blant annet kommunikasjon stater imellom, kommunikasjon mellom de norske ambassadene, kopier av uttalelser av nordmenn og andre og referater fra møter. UD har også samlet inn resolusjoner og uttalelser fra norske politiske partier og de har flere ganger bedt om andre staters ståsted til boikotten.⁵⁶

For å få et innblikk i situasjonen på 80-tallet har jeg også intervjuet tidligere leder av Norges friidrettsforbund (1976-1983) og Norges idrettsforbund (1984-1990) Hans B. Skaset. Skaset hadde bakgrunn som idrettsutøver og har vunnet flere NM-gull i både femkamp og tikamp.⁵⁷ Kristin Ringdal beskriver dybdeintervju som «en målrettet samtale, hvor forsker og informant ofte møtes ansikt til ansikt.»⁵⁸ Intervjuet med Skaset var et dybdeintervju hvor vi møttes på Norges Idrettshøyskole, og det varte i omtrent 40 minutter. Før intervjuet fikk jeg

⁵⁵ VG 1980.01.02.

⁵⁶ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL»; Utenriksdepartementet, «Bind 3: Boikott av Moskva-OL».

⁵⁷ Andersen, «Hans B. Skaset».

⁵⁸ Kristen Ringdal, *Enheter og mangfold*, 27.

prosjektet godkjent hos Sikt som forsikret seg om at personvern var tatt hensyn til. Dybdeintervju har høy grad av nærhet og ved å bruke dette til å samle inn informasjon fikk jeg i større grad innblikk i det som ikke nødvendigvis var så allment kjent.⁵⁹ Skaset kunne gjenfortelle sine opplever og komme med personlige anekdoter som kunne enten bekrefte eller avkrefte mine hypoteser gjort basert på empirien som jeg allerede hadde samlet inn fra arkiv og avisene. Da jeg intervjuet Skaset, hadde jeg gjort et ganske omfattende søk i avisene og i Riksarkivet og vært i kontakt med Idrettsforbundet. Intervjuet var derfor ikke Skaset som gjenfortalte sin historie, men heller som utdypet spørsmål som hadde dukket opp i dette søket. Skaset utaler seg relativt ofte på idrettspolitiske spørsmål og engasjerer seg i debatt.

Analysemetoder

Denne masteroppgaven skal foreta en tekstanalyse, hvor begrepet tekst brukes i bred forstand og ikke nødvendigvis bare betyr ord på papir. I en historievitenskapelig oppgave som denne betyr det et nøye fokus på kildegransking, for som Øivind Bratberg skriver, er det i historiefaget ikke nok å basere deg på tidligere arbeid for å holde forskningsfronten levende.⁶⁰ Jeg vil se på mine kilders indre og ytre dimensjon, der en indre dimensjonen handler om den enkeltes kildes egenskaper og den ytre dimensjonen sier noe om den enkelte kilde i sammenheng med andre kilder og den etablerte historien.⁶¹ Ved å analysere empirien min på denne måten vil jeg kunne si noe om hvilke egenskaper og begrensninger den enkelte kilde har, noe som vil være viktig når jeg skal presentere funnene mine. Jeg vil se på mine kilders indre dimensjon, det den kan fortelle meg og den ytre dimensjonen. Den ytre dimensjonen vil være hva sender ønsket med kilden og hva budskapet var.

Norman Fairclough, en av hoved teoretikerne bak diskursanalyse, ville «undersøke forholdet mellom språkbruk og sosial praksis og avsløre hvordan bestemte diskursers dominans bidrar til opprettholdelsen av bestemte praksiser (som igjen bekrefter diskursen.)»⁶² Jeg vil bruke diskursanalyse når jeg analyserer tekster som har bidratt i en debatt rundt boikott av OL og for å analysere hvordan man landet på det vedtaket man gjorde. Jeg vil bruke diskursanalyse når jeg analyserer tekster som har bidratt i en debatt rundt boikott av OL og for å analysere hvordan man landet på det vedtaket man gjorde. Ved å se på hvordan man uttrykte seg innenfor diskursen om idrett, politikk og en eventuell boikott kan man se hvordan verden og fenomen i verden blir fortolket innafor denne diskursen.

⁵⁹ Kristen Ringdal, 124.

⁶⁰ Øivind Bratberg, *Tekstanalyse for samfunnsvitere*, 136–37.

⁶¹ Øivind Bratberg, 109.

⁶² Øivind Bratberg, 43–44.

Kapittel 2: Norsk idrett og dets politiske dimensjoner frem til 1980

Dette kapittelet vil legge frem de moen av de strukturelle og personlige faktorene som ble definerende for norsk idrett da krisen oppstod i 1980. For å forstå de forskjellige aktørene som var en del av debatten om boikott i 1980 er det viktig å forstå bakgrunnen deres. Det har vært mange forskjellige organiseringer og sammensetninger i norsk idrett og ved å få en grunnleggende bedre innføring i disse vil det være lettere å forstå debatten som foregikk i 1980.

2.1 Tidligere historie i Norsk idrett

Som nevnt innledningsvis var formålet med idrett på 1800-tallet å utvikle forsvaret og tjene fedrelandet.⁶³ Dette er et eksempel på hvordan idrett og stat har vært knyttet sammen siden idretten ble organisert. På å slutten av 1800-tallet fantes det flere private foreninger bestående av gutter og menn, noen av disse kom sammen og dannet Centralforeningen for Udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug, ofte forkortet Centralforeningen. Centralforeningen bestod av dyktige menn som skulle bruke idrett til å fremme militære formål i Norge. De var opptatt av at idrett ikke skulle handle om konkurranse, men om hvordan man kunne dyrke folkehelsen for å få best mulige soldater.⁶⁴ Centralforeningen møte motstand fra andre idrettsorganisasjoner og idretten under denne tiden var, i likhet med samfunnet, preget av politiske motsetninger.⁶⁵ Centralforeningens tilnærming kan minne litt om det som skjedde i England rundt samme periode. I England introduserte Thomas Arnold idrett inn i skolen fordi han mente fysisk aktive gutter ville gi gode arbeidere.⁶⁶ Der Centralforeningen sitt søkelys var på militæret hadde Arnold et bredere mål med gode arbeidere, men det er en likhet i at man brukte idrett for å bedre helsen til menn og gutter sånn at de skulle være en større ressurs for samfunnet.

Det var også på slutten av 1800-tallet at man fikk de første moderne olympiske leker. De olympiske leker startet i Hellas som en prestisjetung turnering som ga rikdom, politiskmakt og ære.⁶⁷ Det er under de første moderen lekene man startet tradisjonen om å heve nasjonalflagget til vinneren, selv om deltagerne i det første OL gjerne var mer tilknyttet

⁶³ Finn Olstad, *Da sporten erobret Norge*, 10.

⁶⁴ Finn Olstad, 10–48.

⁶⁵ Matti Goksøyr, *Historien om norsk idrett* (Oslo: Abstrakt forlag, 2008), 81-83.

⁶⁶ David B. Kanin, *A Political History of the Olympic Games*, 15.

⁶⁷ David B. Kanin, 9–11.

idrettsklubber heller enn stater.⁶⁸ For vertslandet Hellas ble de første moderne olympiske leker en arena hvor kongefamilien fikk vise seg frem og å fremme samhold i en splittet befolkning.⁶⁹ Etter første verdenskrig fikk landene som man mente var ansvarlig for å starte krigen ikke lov å delta i OL i 1920. Det betydde at lekene gikk uten Tyskland, Østrrike, Ungarn, Bulgaria og Tyrkia. I tillegg bestemte IOC at man skulle anerkjenne skadene Belgia hadde fått under krigen så derfor skulle lekene i 1920 arrangeres i Antwerpen.⁷⁰ IOC brukte altså OL til å anerkjenne ødeleggelsen i Belgia skapt av første verdenskrig.

I 1936 fikk Tyskland mulighet til å arrangere OL og lekene ble holdt i Berlin. Dette ble det første TV-overførte olympiske leker, noe som førte til økt oppmerksomhet.⁷¹ Måten dette OL-et ble brukt som propaganda kan ha lagt grunnlaget for forslaget fra Vest-Tyskland om å boikotte OL i Moskva.⁷² Blant annet kunne man se at engelske og franske utøvere gjorde det som ble kalt «den tyske hilsen» ved inngangen til vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen.⁷³ Den type bilder kunne brukes til å legitimere Nazistyret i Tyskland og Hitler, da utøverne representerte land de senere skulle krige imot. *The Guardian* har publisert noen artikler fra sitt arkiv fra åpningen av 1936-OL, blant annet står det «the conduct of the Games and their setting are to be a demonstration of the excellence of Nazism.»⁷⁴ Ved å arrangere et vellykket OL skulle resten av verden få oppleve hvor vellykket det nazistiske styret var. En måte å vise dette frem på var ved en dokumentar om Berlin-OL, som blant annet ble vist i Oslo.⁷⁵

Videre i dette avsnittet vil jeg flytte blikket bort fra OL og over på Norge. Man ser også i Norge at idretten var preget av politiske dimensjoner. I 1919 kom det første Idrettstinget, tinget fikk i ansvar å utarbeide en ny og endelig idrettsorganisasjon og Centralforeningen og de andre særforbundene fikk mulighet til å velge dirkete eller indirekte representanter til tinget.⁷⁶ Under det første Idrettstinget i 1919 fikk særforbundene likestilt plass under en ny idrettsorganisasjon som fikk navnet Norges Landsforbund for Idrett.⁷⁷ Det var også i 1919 at nordmenn får lovfestet åtte timers arbeidsdag og dette førte til økt frihet som førte til flere

⁶⁸ David B. Kanin, 26.

⁶⁹ David B. Kanin, 28–29.

⁷⁰ Heather L. Dichter og Andrew L. Johns, *Diplomatic Games: Sport, Statecraft and International Relations since 1945*, 10.

⁷¹ Rune Slagstad, (*Sporten*), 574.

⁷² VG 1980.01.02.

⁷³ Rune Slagstad, (*Sporten*), 503.

⁷⁴ Nelsson og Nelsson, «The 1936 Berlin Olympics».

⁷⁵ Rune Slagstad, (*Sporten*), 223–24.

⁷⁶ Matti Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 82.

⁷⁷ Finn Olstad, *Da sporten erobret Norge*, 47.

muligheter til å drive idrett.⁷⁸ Tidligere har man sett at idrett er noe overklassen driver med og at idretten skal ha et veldig klart formål, men fra 20-tallet og utover fikk arbeiderklassen mer fritid. Samtidig økte arbeiderbevegelsen sin innflytelse og arbeiderbevegelsen begynte å jobbe for en egen arbeideridrettsorganisasjon, den ble dannet i 1924 og får navnet Arbeidernes Idrettsforbund⁷⁹

AIF har noen likhetstrekk med Centralforeningen ved at de også var opptatt av å fremme folkehelsen. De aviste det de kalte den «borgerlige» idretten som de mente var opptatt av stjernedyrking.⁸⁰ Utover 30-tallet fikk AIF tette bånd til Arbeiderpartiet (AP) og de ble nektet økonomiske bidrag fra staten på grunn av deres politiske virksomhet. De fikk beskjed om at de heller skulle søke støtte hos AP og LO.⁸¹ AIF havnet i en stor konflikt da Hitler tar makten i 1933, arbeiderbevegelsens ledere opplevde at det var deres kollegaer og kamerater som ble forfulgt og de ønsket en boikott av tysk idrett.⁸² Utøvere som valgte å konkurrere i Tyskland eller mot tyske idrettsutøvere skulle utestenges. Dette viste seg å være lite effektivt da ingen av de store idrettsstjernene sluttet seg til boikotten og ingen aktuelle OL-kandidater trakk seg fra Berlin-OL i 1936.⁸³ Folk flest så heller ikke på idrettsutøverne som ikke boikottet som forrædere, men feiret heller presentasjonene. Boikotten derimot møtte motstand hos borgerlige politikere. Dette var nok også fordi man fryktet tysk gjengjeldelse, det kunne gå utover skipsfart og eksport hvis man valgte å boikotte.⁸⁴ 1. januar 1935 sendte Landsforbundet et brev til Sosialdepartementet hvor de ba departementet gripe inn, noe som brøt med de upolitiske tradisjonene de sto for. Sosialdepartementet svarte at det ikke fantes lovbestemmelser som ga dem mulighet til å gripe inn, men ønsket heller å invitere de to forbundene til et samarbeid. De to organisasjonene møttes, men det var fortsatt flere konflikter inn mot andre verdenskrig.⁸⁵

Da Tyskland okkuperte Norge var den norske idrettsbevegelsen splittet, men under krigen kom de forskjellige aktørene til en enighet. Olav Helset, idrettspresident, og Rolf Hofmo, AIF-formann, sto sterkt fra hverandre politisk, men jobbet mot et felles mål under krigen. I 1939 hadde norske idrettsorganisasjoner vedtatt at man ikke skulle drive idrett med krigførende nasjoner, dette ble utfordret da Norge ble et okkupert land fordi Tyskland hadde

⁷⁸ Matti Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 80.

⁷⁹ Matti Goksøyr, 93.

⁸⁰ Finn Olstad og Stein Tønnesson, *Norsk idretts historie*, 1987, 245.

⁸¹ Finn Olstad og Stein Tønnesson, 242–53.

⁸² Finn Olstad og Stein Tønnesson, 307.

⁸³ Finn Olstad og Stein Tønnesson, 309.

⁸⁴ Finn Olstad og Stein Tønnesson, 310.

⁸⁵ Finn Olstad og Stein Tønnesson, 311–15.

et herredømme i Norge. Det var da Helset og Hofmo samarbeidet, og det ble under andre verdenskrig bedrevet lite idrett i Norge, både av profesjonelle og av amatører.⁸⁶ Den 21. november 1940 oppløste Norges første minister for arbeidstjeneste og idrett, Axel Stang, alle gamle idrettsorganisasjoner. Nasjonal samling (NS) med Stang i spissen annonserte også opprettelsen av en ny idrettsorganisasjon, ved navn «Norges Idrettsforbund.»⁸⁷ Stang så seg nøtt til å gjøre dette da den egentlige planen om å ansette eksisterende idrettsledere i en ny stilling med «fører»-tittel ikke fungerte, fordi de eksisterende idrettslederne ikke så «fører»-tittelen som den ære Stang og NS mente det var.⁸⁸ I stedet for å bedrive idrett valgte Norge å gå inn for en idrettsstreik. Det var ikke sånn at alle var med, men streiken fikk til slutt stor oppslutning, bryterne startet det hele ved at de nektet å gå på matta for et uttak før en landskamp. Dette resulterte i at kampen ikke ble gjennomført.⁸⁹ Streiken ga hodebry for okkupasjonsmakten da de ikke hadde møtt den mengde motstand fra idretten i andre okkuperte land. NS ønske om et eget idrettsforbund viser at det fantes bånd mellom idrett og politikk, også på 40-tallet. Streiken ble aldri brutt, men det ble bedrevet det man kalte «jøssingidrett» eller ulovlig idrett. Ledelsen i den militære motstandskampen oppfordret til den type ulovlig idrett som først og fremst var en anledning til å holde seg i form.⁹⁰ Til tross for at idretten hadde vært under en stor utvikling frem til 40-årene kan man med det se at det fortsatt var bånd knyttet til militæret.

Under andre verdenskrig hadde Arne B. Mollén rollen som motstandsmann. Blant annet deltok han sammen med en annen på en aksjon for å befri fire dødsdomtruede nordmenn. De kledde seg ut som tyske SS-offiserer og tok med seg de fire fangene fra Ullevålssykehus. De hadde blitt sendt dit etter at de hadde inntatt dysenteri-bakterier som hadde blitt smuglet inn til dem i fengslet.⁹¹ Han blir en sentral aktør i denne oppgaven for rollen han hadde i 1980 da han var leder for Norges olympiske komité (NOK) som ble stiftet i 1905 og var fra 1965 til 1996 en fritstående myndighet.⁹² I 1996 slo Norges idrettsforbund og Norges olympiske komite seg sammen til det som i dag heter Norges idrettsforbund og Norges olympiske og paralympiske komite (NIF).⁹³ I denne oppgaven vil forkortelsen NIF brukes både om Norges Idrettsforbund og Norges olympiske og paralympiske komite da begge har hatt eller har forkortelsen NIF. De

⁸⁶ Matti Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 111.

⁸⁷ Matti Goksøyr, 111.

⁸⁸ Matti Goksøyr, 111.

⁸⁹ Matti Goksøyr, 111–12.

⁹⁰ Matti Goksøyr, 112–13.

⁹¹ *Aftenposten* 1993.05.02.

⁹² Bryhn, «Norges olympiske komité».

⁹³ Museum, «Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF)».

nasjonale olympiske komiteene, i Norges tilfelle i 1980 NOK, har stor frihet til eget arbeid, men de må anerkjenne IOCs suverenitet.⁹⁴

Til tross for samarbeid under andre verdenskrig var ikke striden om norsk idrett over. 29. mai 1946 opprettet Stortinget Statens ungdoms- og Idrettskontor (STUI) og utnevner Rolf Hofmo til kontorsjef.⁹⁵ I etterkrigstiden var det ikke klassekamp eller partipolitikk idretten diskuterte, men heller hvordan økonomien skulle fordeles gjennom statsstøtte og tippebidrag. På den ene siden hadde man STUI med Rolf Hofmo i spissen og på den andre hadde man Norges Idrettsforbund (NIF) ledet av Arthur Ruud.⁹⁶ Diskusjonen om tippemidler fortsatte frem til man mellom 1967 og 1985 får det Finn Olstad og Stein Tønnesson betegner som en «idrettsrevolusjon.» De bruker begrepet fordi idretten i Norge hadde en stor økning i lag, medlemmer og budsjetter. Dette fører til økende innflytelse for idrettsorganisasjonene og deres ledere.⁹⁷

2.2 Negativ sportsdiplomati

Som vi har sett tidligere i dette kapitlet hadde deler av norsk idrett tidligere erfaring med boikott, boikott som politisk aksjon var særlig populært fra tidlig 60-tall til sent på 80-tallet. Etter andre verdenskrig fikk idrett en større rolle, fordi begge sider brukte idrett under den kalde krigen. Idretten ble brukt som en del av statens propaganda og for å vise hvilket land som var bedre.⁹⁸ Et eksempel på at boikott ble brukt under den kalde krigen er at Sovjetunionen valgte å utebli fra en årlig idrettskonkurranse i 1966 på grunn av USAs tilstedeværelse i Vietnam.⁹⁹ President Dwight D. Eisenhower brukte idrett for å fremme USA på 50-tallet fordi idrett hadde et innebygd publikum.¹⁰⁰

Marc Keech og Barrie Houlihan beskriver boikott og det å utebli fra idrettsarrangement som en del av det de gir navnet negativt sportsdiplomati, negativt sportsdiplomati er handlinger hvor man bruker idrett til å vise at er man er misfornøyd med noe. Negativt sportsdiplomati ble mye brukt under den kalde krigen fordi det ga mulighet til vise misnøye, men med minimal fare for eskalering. Keech og Houlihan påpeker også at det

⁹⁴ David B. Kanin, *A Political History of the Olympic Games*, 5.

⁹⁵ Finn Olstad og Stein Tønnesson, *Norsk idretts historie*, 1986, 99.

⁹⁶ Finn Olstad og Stein Tønnesson, 103.

⁹⁷ Finn Olstad og Stein Tønnesson, 264.

⁹⁸ Heather L. Dichter og Andrew L. Johns, *Diplomatic Games: Sport, Statecraft and International Relations since 1945*, 5.

⁹⁹ Keech og Houlihan, «Sport and the End of Apartheid», 110.

¹⁰⁰ Heather L. Dichter og Andrew L. Johns, *Diplomatic Games: Sport, Statecraft and International Relations since 1945*, 2.

ofte er tøffere valg for mindre nasjoner å utøve negativt sportsdiplomati.¹⁰¹ Dette kan være fordi små stater i større grad er avhengig av sin myke makt og dermed trenger prestisjen som kommer med gode idrettsprestasjoner i større grad enn de statene med sterk økonomisk og militær makt. Gode idrettsprestasjoner kan gjøre et land mer attraktivt og dermed gjøre statens meninger og handlinger mere attraktive. Som vi vet ut ifra Nye sin teori om myk makt kan være med å øke et lands myke makt.

Keech og Houlihan trekker frem forsøket på å isolere Sør-Afrika fra resten av idrettsverden for å presse frem en slutt på Apartheid som den mest kjente formen for negativt sportsdiplomati.¹⁰² Sør-Afrikas segregering hadde stor innvirkning på sport, supportere var adskilt og internasjonalt var det kun hvite idrettsutøvere som fikk representere Sør-Afrika. Den negative formen for sportsdiplomati startet da det Sørafrikanske bordtennisforbundet fikk presset ut sin «hvite» motpart av det internasjonale bordtennisforbundet.¹⁰³ Etter press utløste dette en større boikott av store deler av sørafrikansk idrett. Det er uenigheter om hvor effektivt boikotter og andre former for sportsdiplomati egentlig er. Noen skriver det av som noe symbolsk uten særlig effekt, andre mener det kan være det første skrittet mot større økonomiske boikotter.¹⁰⁴ Selv om effekten av boikotter og annen form for sportsdiplomati kan diskuteres skal man ikke undervurdere handlinger, om de så er symbolske. Opplevelsen av en handling, enten positiv eller negativ alt etter øyet som ser, kan være med å påvirke bildet av situasjonen og dermed ha direkte påvirkning på resultatet. For eksempel, som nevnt tidligere så valgte 27 afrikanske land å boikotte Montreal-OL i 1976, fra deres perspektiv kan dette ha blitt oppfattet som en vellykket boikott da flere land valgte å slutte seg til boikotten, samtidig kan man i et land som Norge ikke tenke at boikotten var så vellykket helt avhengig av hvor mye det ble skrevet om i norske medier.

¹⁰¹ Keech og Houlihan, «Sport and the End of Apartheid», 110.

¹⁰² Keech og Houlihan, 111.

¹⁰³ Gary Armstrong, James Rosbrook-Thompson, og Iain Lindsay, *Power Plays: The Projection of Hard and Soft Power in Sport*, 48.

¹⁰⁴ Keech og Houlihan, «Sport and the End of Apartheid», 118–19.

Kapittel 3: Veien til Idrettstinget

Dette kapittelet vil handle om tiden før Idrettstinget, 1. januar 1980 frem til 18. april 1980. Jeg vil starte med de første episodene i historien om boikotten og disse starter ikke i dokumentene til verken Riksarkivet eller UD, men heller i avisene. Der avisene begynner diskusjonen om boikott tidlig i januar rett etter at det er blitt forslått på et NATO møte, er første gang UD dokumenter det i slutten av januar da Kristelig Folkeparti har vedtatt en resolusjon hvor de oppfordrer regjeringen til å boikotte Moskva-OL.¹⁰⁵ Kapittelet vil starte med de tidlige diskusjonene om boikott. Videre vil det diskutere hvilke sammenligninger som gjøres i avisene og hvordan diskursen kunne påvirke holdningene. Etter dette følger underkapittelet om idrettsledelsen som presenterer og drøfter ulike sentrale aktører fra norsk idrett. Så følger et underkapittel om enkelte utøvers holdninger til boikotten og hvordan de oppfattet forslaget. Til slutt vil kapitlet om veien til Idrettstinget diskutere det politiske perspektivet. De første underkapitlene om de tidlige diskusjonene og pressen sine linjer følger en kronologisk rekkefølge, men underkapitlene etter dette er heller satt sammen tematisk. Dette er fordi det skjedde mye forskjellig i diverse kanaler til ulik tid så for å få en helhetlig analyse oppleves det som mest hensiktsmessig og gjøre det på denne måten.

3.1 Diskusjonen om boikott

Første gang boikott blir brukt som et begrep knyttet til Moskva-OL i de avisene jeg har søkt i etter invasjonen av Afghanistan er i VG andre januar 1980. Journalist Stein Kristiansen skrev en artikkel etter at en tysk utsending hadde foreslått en boikott på et NATO-møte i Brussel.¹⁰⁶ Utover januar utviklet saken seg til en forside sak som fikk en del oppmerksomhet, blant annet ønsket *Dagbladet* at leserne skulle sende inn sin mening og de fikk hundrevis av henvendelser.¹⁰⁷ Dagen etter, tredje januar, har VG et innslag i spalten sin «5 på gaten» om boikotten av 1980-OL. «5 på gaten» er et innslag hvor de spør fem tilfeldige mennesker fra rundt i landet om deres mening om aktuelle temaer. I denne utgaven av «5 på gaten» kunne man lese:

Nei. Jeg er imot boikott. Det er synd at idrett og politikk blandes sammen på denne måten. Dette skal jo være en idrettskonkurranse mellom amatører i rolige former.¹⁰⁸

Det var ikke alle som var like klar i talen. En lærer fra Lørenskog har sagt:

¹⁰⁵ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

¹⁰⁶ VG 1980.01.02.

¹⁰⁷ *Dagbladet* 1980.01.19.

¹⁰⁸ VG 1980.01.03.

Jeg kan godt gå med på tanken. Invasjonen i Afghanistan var et hårreisende tiltak, og verdensopinionen må reagere ved ikke-voldelige tiltak istedenfor økt vestlig opprustning.¹⁰⁹

Debatten om idrett og politikk var ikke ny, men tidligere hadde den kanskje vært mer hypotetisk, men nå hadde man et konkret vedtak og ta stilling til. Det var ikke bare i *VG* at det 3. januar at andre sa sin mening, i *Morgenbladet* sin kommentar – debatt spalte kunne man lese at:

Spørsmålet om boikott bør ikke bare overveies. Man bør straks meddele de sovjetiske myndigheters at hvis ikke de sovjetiske enheter trekkes tilbake fra Afghanistan, kan Sovjet arrangere sommerleker for Warszawa-paktlandene alene.¹¹⁰

Det var nok interesse om temaet til at avisene følte at de kunne reise rundt å intervju mennesker på gata i *VGs* tilfelle eller at man i *Morgenbladets* tilfelle valgte å publisere et innlegg om boikotten i debattspalten. Det kan fortelle oss at dette var et tema avisene opplevde som relevant og noe deres lesere var interessert i. At forslaget om boikotten var en debatt man måtte ta. I motsetning til Utenriksdepartementet som ikke har noe dokumentert om boikotten før enkelte norske politiske partier selv tar det opp og selv da er det ikke så mye.¹¹¹ Det er lite å finne før mars hvor man for alvor og begynt å diskutere boikott i andre land etter at fristen den amerikanske president Jimmy Carter ga Sovjetunionen har gått ut. Carter hadde gitt Sovjetunionen frem til vinter-OL i Lake Placid på å trekke seg ut av Afghanistan.¹¹² Hvorfor skulle dette spørsmålet bli særlig aktuelt i Norge?

3.2 Pressen trekker linjer

I tiden rundt da boikotten av Moskva-OL blir foreslått går det også en diskusjon i Norge om en kunstner-boikott.¹¹³ Sitatet under er hentet fra en kommentar i *Morgenbladet*, skrevet av Stig Hassel, om både forslagene om å boikotte både Sovjetiskballet og OL.

Norge har – i relativt nær fortid – bastant erfaring når det gjelder å være hærtatt og okkupert av en aggressiv og fremmed makt. Det var prosentvis ikke så mange som deltok aktivt i den illegale motstandskamp, men hundretusener viste sin holdning overfor okkupasjonsmakten ved ulike former for passive demonstrasjoner. Folk med holdning og et nasjonalt og bevisst ant-tysk sinnelag gikk f.eks. ikke på kinoer som viste tyske filmer. Den gang ville det bli oppfattet som holdningsløst – ja «stripet» - å hevde at man ikke kan blande politikk og kunst.¹¹⁴

I 1980 var det 35 år siden andre verdenskrig og den norske okkupasjonstiden var over. Så det var derfor mange av leseren til denne artikkelen som hadde mer eller mindre sterke minner fra okkupasjonstiden og det er dette Hassel prøvde å appellere til. Okkupasjonstiden hadde

¹⁰⁹ *VG* 1980.01.03.

¹¹⁰ *Morgenbladet* 1980.01.03.

¹¹¹ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

¹¹² *Dagbladet* 1980.01.21.

¹¹³ *Klassekampen* 1980.01.16.

¹¹⁴ *Morgenbladet* 1980.01.19.

definert etterkigstiden på flere måter, så dette ville være noe flere hadde tanker om. Ved å si at man er holdningsløse hvis man ikke tar et standpunkt som boikott, kan det for de som har levd gjennom perioden oppleves som enda viktigere og støtte nettopp boikott forslaget. Kanskje har man sittet med følelsen at man ikke gjorde nok sist eller at man ville handlet annerledes. Ut ifra måten Hassel skrev kan man i 1980 få den nye muligheten.

Andre veien ble sammenligningene avist. I en artikkel i *Dagbladet* ble de argumentert for norsk deltagelse i OL. Da avsluttet forfatteren innlegget sånn:

Men la lekene gå, som arrangement. Sovjetunionen er ingen Hitler-stat, Moskva-OL ingen gjentakelse av Berlin 1936. Hele vårt internasjonalearbeid bygger på denne grunn.¹¹⁵

De som var mot boikotten, var med andre ord kritisk til sammenligningene som ble gjort. Her ønsket forfatteren av *Dagbladet* artikkelen å avvise sammenligningen til Moskva-OL kanskje nettopp fordi han ønsket at Norge skal delta. På samme måte som man kan bruke sammenligningen med andre verdenskrig til å vekke følelser for å skape oppslutning til forslaget om boikott, kan det å avise sammenligningen og legge vekt på forskjellene overbevise om at man burde delta siden man mener situasjonen var annerledes. Dette fikk reaksjoner, en artikkel i *Morgenbladet* svarte sånn:

Mener *Dagbladet* virkelig at Sovjet ikke er noe diktatur som med hardhendte metoder undertrykker opposisjonen og minoriteter? Mener *Dagbladet* at Berlin-lekene hadde en større tilsiktet propagandaeffekt, enn hva årets OL-arrangør akter å oppnå?¹¹⁶

Der *Dagbladet*-artikkelen ser ut til å ønske avstand fra Berlin-OL og Hitler, er *Morgenbladet*-artikkelen veldig rask med å hente opp igjen sammenligningen. Man kan anta at når *Dagbladet* skrev «Sovjetunionen er ingen Hitler-stat» refereres det til det grusomme folkemordet man ikke hadde sett maken til.¹¹⁷ *Morgenbladet* derimot så ut til å tolke begrepet «Hitler-stat» som et annet ord for diktatur. Selv om man i Norge mest sannsynlig vil være negativ til et diktatur vil disse assosiasjonene være noe helt annet enn assosiasjonene til folkemordet Hitler begikk, og de vil derfor ha velig ulik effekt på leseren.

Forbaset og nesten lamslått leste jeg Helge Ole Bergesen sin artikkel i *Morgenbladet* i går, hvor han går inn for å utvide kontakten med Sovjet. Jeg vil ikke uten videre sammenligne Helge Ole Bergesen med Arthur Neville Chamberlain, men tanken ligger snublende nær.¹¹⁸

Neville Chamberlain var statsminister i Storbritannia fra 1937 til 1940. Chamberlain er kanskje mest kjent for sitatet «I believe it is peace for our time.»¹¹⁹ Som ble sagt etter at Chamberlain hadde vært i møte med den tyske rikskansleren Adolf Hitler i München i

¹¹⁵ *Dagbladet* 1980.01.18.

¹¹⁶ *Morgenbladet* 1980.01.19.

¹¹⁷ *Dagbladet* 1980.01.18.

¹¹⁸ *Morgenbladet* 1980.01.21.

¹¹⁹ «History of Neville Chamberlain - GOV.UK».

1938.¹²⁰ Chamberlain ønsket å roe ned Hitler ved dialog og hans hovedmål var å unngå krig, noe Winston Churchill kritiserte kraftig.¹²¹ Når artikkel forfatter sammenligner Bergesen med Chamberlain er det rimelig å tenke at han mener Bergesen er feig og lar seg trække på. Chamberlain forbindes av mange med nederlag, og han måtte til slutt gå av som statsminister, så det kan ikke sies å være en positiv sammenligning.¹²² Dette kan vise at det var sterke følelser i sving og at det kunne bli harde debatter mellom de forskjellige synspunktene. Når man trekker linjer til historiske personer som har så klare assosiasjoner kan det gjøre det ekstra utfordrende å være uenig i skribers synspunkt. Kanskje var man egentlig med Bergesen sin tanke om å utvide kontakten med Sovjet for å påvirke gjennom samarbeid, men så leste man kritikk hvor det ble trukket paralleller til en man forbinder med nederlag og feighet så hender det at forslaget ikke fremstår like attraktivt. Man var også kjent med boikott som politiskvåpen etter at flere land hadde valgt å boikotte 1976-OL.

I 1976 ble de olympiske leker arrangert i Montreal. Dette OL-et var heller ikke uten skandaler, New Zealand fikk lov å delta til tross for at de tidligere hadde spilt rugby mot Sør-Afrika som på denne tiden var utestengt fra det meste av internasjonal idrett. Dette gjorde at 27 afrikanske land valgte å boikotte Montreal-lekene.¹²³ Man har sett at det i avisene trekkes linjer til tidligere, OL i 1936, så det ville ikke vært unaturlig og anta at situasjonen fra Montreal også hadde kommet opp i norske aviser. Særlig siden den bare var fire år tidligere, men det gjøres sjeldent. Når Montreal nevnes, var det ofte i sammenheng med andre olympiske hendelser. Sitatet nedenfor er hentet fra en *Morgenbladet*-artikkel hvor artikkelforfatter startet fortellingen i 1936 og tok for seg alle politiske hendelser i de olympiske leker frem til Montreal-OL, han konkluderte artikkelen sin sånn:

I Montreal 4 år etter boikottet 28 afrikanske stater lekene fordi New Zealand deltok. Et rugbylag fra New Zealand hadde tidligere på året gjestet Syd-Afrika. De olympiske leker har med andre ord blitt brukt som politisk virkemiddel.¹²⁴

Montreal-lekene nevnes sjeldent alene, og det er lite drøfting og sammenligning av situasjonene. Det kan leses som om norske aviser ikke opplevde at det ikke var så mange likheter. Det kan være fordi de afrikanske landene sin boikott ikke var så merkbar eller hadde særlig effekt, skal man tro Hans B. Skaset.¹²⁵ Da jeg spurte Skaset om Montreal-OL under intervjuet sa han at friidrett interesserte, som han selv, merket det i løpsøvelser, men at den

¹²⁰ «History of Neville Chamberlain - GOV.UK».

¹²¹ Dockter, «Neville Chamberlain».

¹²² «Neville Chamberlain».

¹²³ Museum, «Montréal 1976».

¹²⁴ *Morgenbladet* 1980.02.16.

¹²⁵ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

ikke syntes så voldsomt. Videre fortalte han at han under Montreal-OL var til stede og skrev for *Dagbladet*, men at da han skrev om boikotten ble bedt om å skrive noe annet siden leserne hjemme ikke var interessert.¹²⁶ Mangelen på interesse fra den norske folk om boikotten av Montreal-OL både i 76, men også da man sto i en lignende situasjon selv kan tyde på at det var et stort sprik i hvordan man så den myke makten til de afrikanske landene og hvordan man opplevde Norge sin myke makt. Det kan fremstå som man hadde en oppfattelse at Norge hadde mer innflytelse og dermed hadde mer mykt makt og derfor ville en norsk boikott ha mer effekt enn den man hadde sett fire år tidligere.

Thomas V. H. Hagen skriver i *Tid for anerkjennelse* at «alle trenger å se seg selv i historien.»¹²⁷ Kanskje var det derfor det var nettopp 1936-OL som det ble satt søkelys på da man skulle sammenligne situasjonen i 1980 med en tidligere. Okkupasjonen av Norge og nazistens styre var noe mange nordmenn hadde egne minner om, de som ikke hadde det hadde høyst sannsynlig vokst opp med fortellinger om tiden. Hagen skriver at all historiefortelling har en narrativ struktur, hvor noen trekk har fått så mye plass at de har blitt beskrevet som en hegemonisk grunnfortelling, blant annet trekker han frem motstand som en del av den hegemoniske fortellingen til andre verdenskrig.¹²⁸ Motstandskamp har dermed vært en dominerende del av andre verdenskrigsfortellingene hvert fall frem til 70-tallet hvor Hagen sier det ble mer nyansert. Det er denne dominansen som kan ha gjort at det er nettopp de olympiske leker i Berlin som fikk så stor oppmerksomhet i avisene. En del av befolkningen husket nok da deler av norsk idrett ønsket å boikotte både OL og all tysk idrett i 1935 og utover, men at de ble stoppet. Andre husket eller kan ha vokst opp med heltefortellinger om motstandsmennene som sto opp for det som var riktig i 1945. Disse fortellingene kan ha gitt en forestilling om at det nå igjen gjaldt som mest og at man derfor måtte boikotte OL i 1980. Enten for å ikke repetere egne feil fra 1936, eller for å fortsette det gode arbeidet man la ned i 1945.

Siden 1945 hadde man opplevd flere store politiske konflikter, likevel var det 1980 Norge valgte å boikotte. For et land med ambisjoner om å være en brobygger og en fredsnasjon ville man kanskje tenke at dette vedtaket hadde kommet før, særlig for et land som Norge som Joseph Nye trekker frem som et land som har stort fokus på å vise sine holdninger og verdier gjennom handling.¹²⁹ Det kan fremstå merkelig at det land som deler ut

¹²⁶ Hans B. Skaset.

¹²⁷ Trond Bjerkås, Thomas V. H. Hagen, og Gunhild Aaby, *Tid for anerkjennelse*, 23.

¹²⁸ Trond Bjerkås, Thomas V. H. Hagen, og Gunhild Aaby, 19.

¹²⁹ Neumann og Carvalho, *Small States and Status Seeking*, 1–7; Joseph S. Nye, Jr., *Soft Power*.

Nobels fredspris og som ser på seg selv som en fredsnasjon ikke velger å boikotte OL i Montreal da motstand mot Apartheid ville kunne passet inn i det bildet Norge ønsket å fremstille. På bakgrunn av dette kan man stusse over de holdningene Skaset beskriver, at fraværet til de afrikanske landene ikke var merkbart og at man måtte skrive om noe annet fordi leserne var ikke interessert, særlig når avisene tidlig begynner å skrive om boikottforslaget i 1980. Da *Dagbladet* ba om henvendelser fra det norske folk fikk de hundrevis av henvendelser mange, så forholdet idrett og politikk er tydeligvis noe som engasjerete. Likevel har man i Norge vært skeptisk til å se på sammenhengen mellom de to, som nevnt gikk Landsforbundet for idrett ut mot de to og sa at de ikke hadde noe med hverandre å gjøre. Det kan virke som at det er først når man havner i den situasjonen at viktige allierte via NATO ønsker boikott at man blir tvunget til å ta en debatt hvor man måtte lande på et standpunkt.

3.3 Idrettsledelsen

Som nevnt så var det en Vest-tysk utsending som foreslo en boikott av Moskva-OL på et NATO-møte i Brussel. Utsendingen fryktet at Sovjetunionen skulle bruke Moskva-lekene til propaganda på samme måte som Nazi-Tyskland og Hitler brukte de olympiske leker i 1936.¹³⁰ I artikkelen har Kristiansen fått en uttalelse fra formannen i den norske olympiske komite NOK, og en sentral aktør i denne oppgaven, Arne B. Mollén. Mollén uttalte:

Jeg for min del synes at tanken om boikott ikke bør være fjern sier formannen i den norske olympiakomiteen, Arne B. Mollen. Hvis det som skjer nå i Afghanistan fortsetter må det være ille å reise til Moskva til fredelig kappestrid. Det er jo en adles forferdelig situasjon som er oppstått sier Mollen.¹³¹

Mollén var altså tidlig ute med å kommentere på situasjonen. Videre i *VG* kommenterte han at hva som skjedde med den norske delegasjonen vil være opp til den norske olympiske komite og avgjøre. I dag så vet vi at det saken ble tatt opp i idrettstinget som er et organ over den olympiske komite. Dagen etter Molléns uttalelse i *VG* publiserte også *Klassekampen* en artikkel om at det var fremmet boikottforslag, også der var Mollén intervjuet. Der var overskriften «- OL i Moskva bør avlyses sier Arne B. Mollén.»¹³² Videre i artikkelen skrev *Klassekampen* at NOK ikke har diskutert boikott og ikke har noen planer om det enda. Han sa også at:

¹³⁰ *VG* 1980.01.02.

¹³¹ *VG* 1980.01.02.

¹³² *Klassekampen* 1980.01.03.

Jeg mener absolutt det er et grensetilfelle. Er dette krig mot Afghanistan bør CIO avlyse lekene. Denne gangen er det innmarsjen i Afghanistan som er den direkte foranledningen. Men det behøver ikke være krigshandlinger bare fra arrangørlandet sin side som skal til for å avlyse et OL.¹³³

Mollén gikk fra andre januar å være, sammenlignet med andre idrettsledere i Norge og verden, ganske villig til å diskutere og eventuelt støtte et boikottforslag. Til tredje januar hvor han i større grad la mer vekt på Den internasjonale olympiske komité (IOC) og ønsker at de skulle ta avgjørelsen om å avlyse lekene. Det fremstår som han i større grad ønsker å lene seg på IOC, heller enn at Norge og NATO selv skal ta en avgjørelse om en boikott. Dette kan det være flere grunner til, blant annet skriver *Klassekampen* i samme artikkel at IOC ofte kommer med sterke reaksjoner mot land som velger å boikotte lekene. Selv om dette skrives i *Klassekampen*, er det vanskelig å finne et eksempel på en slik reaksjon. For eksempel så ble ingen av landene som boikotte Montreal utestengt. I 2021 hadde det politiske partiet Rødt den største eierandelen i *Klassekampen* og avisen har alltid vært på venstresiden.¹³⁴ At det var nettopp *Klassekampen* fryktet reaksjoner og var forsiktige med tanke på boikott er kanskje derfor ikke så overraskende. Jan Staubo, den norske representanten i IOC, har også sagt han var prinsipielt imot boikott som politisk våpen og det kan derfor være at Mollèn så det kunne bli vanskelig å få støtte til forslaget.¹³⁵

Som norsk representant i IOC var Jan Staubo også en aktør som ble intervjuet flere ganger tidlig i prosessen. Han tok tidlig et annet standpunkt enn det Mollèn gjorde. Staubo ble også intervjuet i *VG* sin artikkel andre januar, der sier han at han er prinsipielt imot boikottaksjoner. Artikkelen avsluttes med et sitat fra Staubo: «Jeg er imot og beklager at politikere forsøker og lykkes i, å øve innflytelse på det olympiske felt.»¹³⁶ Han gjentok også at han var prinsipielt imot boikott til *Klassekampen*.¹³⁷ Staubo var i de første intervjuene etter boikottforslaget tydelig negativ. Han var også kritisk til det han selv mente var et forsøk fra politikere på å utøve innflytelse over OL. I dette tilfelle så må man anta det er den internasjonale politikken han sikter til, da vi skal se senere i kapittelet at norske politikere aviste at boikottforslaget var en sak for dem. Staubo sin holdning til boikott kan ha gjort at Norge ble tvunget til å ta stilling til boikottforslaget tidligere og på en annen måte enn tidligere. Når Staubo er så negativ til et forslag om boikott, og virker å ha en oppfatning om at de Olympiske leker og politikk er helt adskilt kan det oppfattes som at det ikke var et alternativ å prøve å påvirke nettopp gjennom IOC. Mollèn lanserte forslaget om at IOC selv

¹³³ *Klassekampen* 1980.01.03.

¹³⁴ «Klassekampen AS - Oslo - Roller og kunngjøringer».

¹³⁵ *Klassekampen* 1980.01.03.

¹³⁶ *VG* 1980.01.02.

¹³⁷ *Klassekampen* 1980.01.03.

måtte avlyse Moskva-OL, senere dukke det også opp et forslag om å flytte lekene, og dette kan være forslag som kunne fått stor støtte i Norge, men når den norske representanten for IOC er så kritisk kan dette ha vært en vanskelig vei å gå.¹³⁸ Da kan det hende at man isteden måtte konsentrere seg om forslag som opplevdes som mer realistisk som at Norge selv vedtok en boikott sammen med andre NATO-land.

I intervjuet med tidligere fridrettspreident Skaset sier han at en av utfordringene i 1980 var at forsamlingen på Idrettstinget ikke var klar for å ta avgjørelsen.¹³⁹ I et av sitatene over ser vi at Mollén tredje januar ønsket at IOC skulle ta ansvar og avlyse lekene. Det ble også senere foreslått at IOC kunne flytte lekene, noe de aviser.¹⁴⁰ Ut ifra Staubo så var nok ikke dette veldig aktuelt, men det var altså ønske fra lederen av den norske olympiske komité. Dette kan vitne om nettopp det Skaset påsto at de som til slutt fikk ansvaret for å ta avgjørelsen ikke var klare for en sann avgjørelse. Det kan dannes et bilde av at man var klar over at noe måtte gjøres, men at ingen helt ville være den ansvarlige som gjorde det. Mollén var klar på sitt standpunkt, han beskrev at det «måtte være ille å reise.»¹⁴¹ Likevel så ønsket også han i starten at IOC skulle ta ansvaret. Han ble klarere i talen etter hvert, og vi skal senere se at det gjorde enkelte forbund også, men det man kan se uttrykk for her, tidlig i 1980, er et tegn på det Skaset mener ble avgjørende for at boikotten ble vedtatt. Man var ikke helt sikker på hva som var best, og selv når man hadde en egen oppfatning var det et ønske om at noen andre skulle komme på banen og ta avgjørelsen for seg. Noen man kunne hjemme seg bak. Kanskje fordi man viste at uansett hvilken vei man gikk så ville noen være uenig i vedtaket man fattet.

Hvorfor tok Mollén det standpunktet han tok? «Idretten forsvant for Mollén.»¹⁴² Det er sann Hans B. Skaset beskriver sin oppfattelse av Arne B. Mollén i 1980. Mollén er som nevnt leder for NOK, som på denne tiden er adskilt fra NIF. Han er derfor en sentral aktør både før og under Idrettstinget, men Skaset opplevde altså at det ikke var idretten som sto i fokus hos Mollén. Skaset trekker også frem Molléns bakgrunn som motstandsmann og beskriver det hele som aktverdig. Samtidig sier han at Mollén var motstander av Sovjet og kommunismen, og at dette farget hans syn på boikotten.¹⁴³ Som leder av en vest-europeisk stats olympiske komite skilte Mollén seg ut, han var tidlig ute med å kommentere og gi sitt synspunkt på

¹³⁸ VG 1980.01.14.

¹³⁹ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁴⁰ VG 1980.01.14.

¹⁴¹ VG 1980.01.02.

¹⁴² Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁴³ Hans B. Skaset.

saken. I andre vest-europeiske land så man at Molléns kollegaer, for å bruke det begrepet, ikke gikk ut like offentlig med sitt standpunkt.¹⁴⁴ Noe av grunnen til dette kan nettopp være det Skaset påpeker, at Mollén hadde personlige holdninger som var så streke at han følte det nødvendig å ta et standpunkt. Videre i intervjuet sier Skaset:

Den [invasjonen av Afghanistan] var i og for seg en grunn til at mange flere enn de som var kommunist fiendtlige var enige i en boikott, men Mollén var det også et veldig sterkt tilleggsmoment at han var mot kommunister og Sovjet som institusjon.¹⁴⁵

Skaset som vist over var tydelig på det ikke bare var antikommunister som var for en boikott, men han antyder at det nok ikke bare var invasjonen av Afghanistan som avgjorde for Mollén. Det kan ha spilt en stor rolle når det kommer til vedtaket, Mollén var formann for den Norske olympiske komite og på grunn av det ble han intervjuet en del. Han hadde dermed en rolle som ga han en innbakt etos og autoritet, samtidig som hans bakgrunn som motstandsmann også kunne påvirke hvordan folks oppfatning. Skaset beskriver det som aktverdig, den oppfattelsen var han nok ikke alene om og dette kan ha gjort at noen ble overbevist om hans standpunkt. Ikke nødvendigvis på grunn av invasjonen av Afghanistan, men fordi det kan ha vært attraktivt å ha samme mening som en mann man ser som hederlig.

Dagbladet formidlet om boikotten på en litt annen måte enn de andre avisene inkludert i søket. *Dagbladet* hadde gjennom hele våren et søkelys på den daværende amerikanske presidenten Jimmy Carter. De rapporterte om diskusjonen om boikotten i likhet med de andre avisene, men en stor grad av artiklene var skrevet av deres New York-korrespondent Sven A. Ellefsen. I 1977 lanserte Carter-administrasjonen en ny utenrikspolitisk satsning som skulle sette menneskerettighetene i fokus. Jimmy Carter hadde i lenger tid vært opptatt av menneskerettighetene og ville at de skulle ha en sentral plass i USAs tilnærming til andre stater.¹⁴⁶ Denne tilnærmingen fikk også konsekvenser når avgjørelsen om Moskva-OL skulle tas. Blant annet sendte Carter ut en henvendelse til 104 land som hadde støttet en resolusjon om Afghanistan i FN, hvor han ba landene støtte opp mot en boikott av lekene.¹⁴⁷ Selv om det var en tysk delagasjon som forslø boikotten, ble Carter pådriver og huskes i dag som mannen bak forslaget.¹⁴⁸ *Dagbladet* hadde et særskilt søkelys på USA og Jimmy Carter når de omtalte boikotten. Carter sine holdninger er også noe man vil komme tilbake til.

Dette kan ha vært avgjørende for en annen aktør som også ønsket boikott, men som likevel skilte seg fra Mollén, Ole Jacob Bangstad. Bangstad var generalmajor og var en del av

¹⁴⁴ VG 1980.01.21.

¹⁴⁵ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁴⁶ Schmitz og Walker, «Jimmy Carter and the Foreign Policy of Human Rights».

¹⁴⁷ *Dagbladet* 1980.01.21.

¹⁴⁸ «Forrige gang det var OL i Russland boikottet Norge lekene».

det norske forsvaret under andre verdenskrig.¹⁴⁹ I 1980 var han formann for Norges idrettsforbund. Skaset legger vekt på nettopp Bangstads rolle som general major når han forklarer hvorfor Bangstad var for boikotten. Han sier «Når det gjelder Bangstad så var jo han NATO-orientert. Det går ikke an å forstå en norsk general uten å skjønne at han tenkte på USA.»¹⁵⁰ Vi vet at Carter henvendte seg til flere stater gjennom FN for å få støtte til boikotten.¹⁵¹ Skal man tro Skaset har dette vært avgjørende for Bangstads standpunkt i saken. Bangstad og Mollén har til felles at de begge kjempet mot nazistene under krigen, men Bangstad fortsatte i det norske forsvaret og har med dette en større fortustening for å være lojal mot nettopp NATO. For som vi husker så er det ikke bare at USA var for boikottforslaget, men det ble først fremmet på en NATO-konferanse. For en sittende idrettsleder med tittelen generalmajor i et NATO-land kan man se for seg at det er noe det er vanskelig å snu ryggen til.

Nå var Bangstad og Mollén bare to av mange som deltok på Idrettstinget og deres personlige oppfatninger kan ikke alene ha avgjort avstemningen, men det kan likevel ha fått stor betydning. Skaset karakteriserer en forsamling som ikke er helt klar for ansvaret de har fått og han understreket bruken av ledelsesorientert når han beskrev forsamlingen.¹⁵² I denne kontekst må man forstå ledelsesorientert som et begrep brukt på en forsamling som følger ledelsens utsagn og standpunkt nøye ut ifra lojalitet eller fordi de selv er usikker eller ikke har så streke meninger om emnet. I denne diskusjonen er det viktig å huske at Skaset hadde et annet standpunkt enn både Bangstad og Mollén, da han ønsket å delta. Dette kan ha påvirket hans oppfattelse av forsamlingen og det er ikke nødvendigvis sånn at det han husker som en usikker forsamling var usikker. Til tross for dette er det ting som kan tyde på at det var en underliggende lojalitet til ledelsen. Bangstad fikk på Idrettstinget mulighet til å si noen siste ord etter at strek var satt, noe som ikke ble stoppet av dirigenten og heller ikke er notert ned i protokollen.¹⁵³ Når man sammenligner med andre land som Sverige, Danmark og Storbritannia kan det fremstå merkelig at Norge valgte å boikotte. Dette var også land det ble henvist til, særlig hva Storbritannia skulle gjøre var man opptatt av.¹⁵⁴ I Storbritannia så man et ønske om boikott fra statsledere, men at idretten selv med British Olympic Association

¹⁴⁹ Andersen, «Ole Jacob Bangstad».

¹⁵⁰ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁵¹ *Dagbladet* 1980.01.21.

¹⁵² Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁵³ Hans B. Skaset.

¹⁵⁴ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

(BOA) ønsket deltagelse.¹⁵⁵ Kanskje er det nettopp bakgrunnen til de norske idrettslederne som gjør at man ikke fikk en lik situasjon i Norge. Ulike livserfaringer gir ulike perspektiv og i dette tilfelle har Norge to sentrale idrettsledere som ikke bare har bakgrunn som idrettsutøvere, men som deltagere i en verdenskrig med sentrale roller under en norsk okkupasjon. Med det i bagasjen er det ikke uhørt å trekke slutninger om at man gjorde noen andre overveininger før man bestemmer seg i en sann sak enn man ville gjort hvis man ikke hadde de erfaringene.

3.4 Hva med utøverne?

Det er en gruppe som var sentral, men som ikke har fått så mye oppmerksomhet enda og det er de som faktisk skulle delta i OL, nemlig utøverne. Utøverne var på Idrettstinget representert gjennom sine enkelte særforbund. Særforbundene består ikke bare av utøvere, men er den høyeste myndighet innenfor hver enkelt idrett.¹⁵⁶ Det første særforbundet som gikk ut og støttet et boikottforslag var Svømmeforbundet. Egil Nylenna var formann i Norges svømmeforbund og han sa:

Det er uansvarlig og ikke ta noe standpunkt og derfor ville vi markere oss i denne saken. Svømmeforbundet alene kan jo ikke lage noen boikott, vi kan bare støtte den, og hvis norsk idrett bestemmer seg for å delta i OL, kommer vi til å innstille svømmere for deltagelse.¹⁵⁷

Svømmeforbundet gjorde det altså klart at de ville støtte seg opp mot det NIF bestemte, men at de aller helst ønsket en boikott. Det møtte reaksjoner hos utøverne. Lene Jenssen hadde tatt VM sølv to år tidligere.¹⁵⁸ Hun beskrives i *VG* sin artikkel som Norges fremste OL håp i svømming. Hun sier at hun ikke vil utale seg på politisk grunnlag, men om det sportslige sier hun dette:

Generelt sett vil jeg si at det er forferdelig synd at den enkelte utøver her kan risikere å bli offer for et storpolitisk spill. Det går med andre ord utover den tredje part som jo hvert fall ikke kan lastes for hva som har skjedd.

Hun opplevde altså at hun som utøver ville bli straffet dersom Norge valgte å boikotte. Man kan undre om man hadde hatt samme holdning knyttet til OL i 1936 eller den norske idrettsboikotten under andre verdenskrig, eller om denne oppfattelsen kom av at invasjonen i Afghanistan ikke var alvorlig eller tett nok. I sitatet beskriver Jenssen seg selv og andre utøvere som en selvstendig tredjepart, som ikke har noe med situasjonen å gjøre. Dette er et synspunkt som det kan fremstå som flere utøvere har delt, noe jeg kommer tilbake til, og det er kanskje ikke så rart. Fra et utøverstandpunkt har man satset store deler av livet mot et mål

¹⁵⁵ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁵⁶ Bernad Enjolras og Ragnhild Holmen Waldal, *Idrettsdemokratiet - makt og styring i idretten*, 16.

¹⁵⁷ *VG* 1980.01.24.

¹⁵⁸ Bryhn, «Lene Jenssen».

så skal man ikke få lov å delta på grunn av en politisk situasjon hvor Norge ikke er en direkte aktør, det er nok ikke så rart at det oppleves urettferdig. Samtidig så vet man at et lands myke makt ikke nødvendigvis kun består av statens avgjørelser, men også av personer, produkter og kulturen i landet. På denne måten kan utøverne være en del av Norges myke makt og derfor ikke oppleves som en utenforstående tredjepart, selv om de ser seg selv sånn.

Einar Rasmussen var en av dem som mente utøverne måtte skilles fra landet de representerer. Han var kajakkpadler og hadde deltatt i og vunnet Spartakiaden i Moskva året før.¹⁵⁹ Spartakiaden var et kommunistisk organisert idrettsarrangement, det skulle være arbeideridrettens leker, fra 50-tallet og utover ble Spartakiaden kun arrangert i Øst-Europa.¹⁶⁰ Han sa til *Dagbladet*:

Jeg tror en boikott vil spille en stor rolle i sin helhet. Vi risikerer da at OL vil opphøre og noe slikt fremmer ingen avspenning mellom nasjonene. Det byr meg imot å blande politikk i idretten, det er mange som har sine svin på skogen. Idrett er en konkurranse mellom idrettsutøvere, de russiske er flotte typer og en boikott av OL vil være en boikott av dem.¹⁶¹

Det reiser igjen spørsmålet om idrettsutøvere kan ses som individer. På 1800-tallet var tanken at man kun skulle drive med idrett for å tjene fedrelandet, det har man gått bort i fra, men det betyr ikke at idrett ikke kan tjene landet man representerer. Vi vet at suksess er en del av et lands myke makt, suksess kan komme i mange former, blant annet idrettsprestasjoner. Så selv om konkurransegrunnlaget nå ofte handler om å være raskest i mål, heller enn å være den best mulige soldaten er det fortsatt sånn at idrett kan tjene staten. Rasmussen ønsker ikke en boikott av de russiske utøverne fordi han har konkurrert mot de tidligere og beskriver dem som «flotte typer.» Til tross for dette kan det være vanskelig for NIF og NOK fordi de er en del av et større statsapparat som kan bli nødt til å se idrett som mer enn bare individer som konkurrerer mot hverandre, nettopp fordi gode presentasjoner gjort av mennesker som representerer et land kan bli en del av det landets myke makt.

I Storbritannia hadde man enn annen situasjon enn det man hadde i Norge. I Norge var debatten nesten utelukkende i idrettsmiljøet og i aviser, mens staten var langt mer aktiv i debatten i Storbritannia. Der norske regjeringsmedlemmer holdt fast ved at det var opp til idretten selv å bestemme, hadde Storbritannias statsminister Margaret Thatcher en annen tilnærming. Thatcher tok et tydelig standpunkt for boikott.¹⁶² BOA var imot boikott forslaget og jobbet også for at tiltakene satt i gang for å presse idretten til en boikott, for eksempel ble

¹⁵⁹ *Dagbladet* 1980.01.17.

¹⁶⁰ Bryhn, «spartakiade».

¹⁶¹ *Dagbladet* 1980.01.17.

¹⁶² Jefferys, «Britain and the Boycott of the 1980 Moscow Olympics».

det forsøkt å stoppe finansieringen av utøvere som skulle delta i OL.¹⁶³ I tidligere avsnitt har vi sett eksempler på hvordan idrettsutøvere opplevde at de ikke hadde noe med konflikten og gjøre, og de ønsket derfor å delta. Man kan tenke at de britiske idrettsutøverne deltok basert på noe av det samme grunnlag. Selv om situasjonene i Norge og Storbritannia var forskjellige var det noen likheter. I Norge hadde man ikke den tydelige statlige stemmen, mot et forent NOK, men man hadde idrettsutøvere som Lene Jenssen og Einar Rasmusen og forbund som friidrettsforbundet ledet av Hans B. Skaset som var tydelig imot forslaget om boikott. Skaset påstår jo også at «idretten forsvant for Mollén.»¹⁶⁴ Man kan lure på om man kanskje hadde fått en annen situasjon hvis man hadde hatt en annen ledelse. Hvis man hadde hatt ledere for NIF og NOK som utelukkende hadde hatt en bakgrunn som idrettsutøver hadde man da fått en situasjon likere Storbritannia? Det er nok usannsynlig da man har sett at regjeringen ikke ønsket å blande seg inn i avgjørelsen, som er stikk motsatt av det Thatcher gjør. Man har også eksempler som Svømmeforbundet hvor de enkelte forbund støttet forslaget om boikott. Norge hadde derfor et helt annet utgangspunkt enn det man hadde i Storbritannia fordi det var krefter innenfor idretten selv som ble pådrivere for og ga støtte til forslaget om boikott. Det er likevel noe likhetstrekk i at flere utøvere snakket mot disse kreftene og i noen tilfeller mot eget forbund fordi de ønsket og delta.

3.5 Det politiske perspektivet

Statssekretær Paul Engstad sier til Morgenbladet at spørsmålet om Norsk boikott av OL ikke er noen regjeringssak. – Dette er et spørsmål idrettsorganisasjonene må ta standpunkt til. mener Engstad.¹⁶⁵ Engstad var statsminister Odvar Nordlis statssekretær. Andre sentrale statsråder var kirke- og undervisningsminister Einar Førde og utenriksministeren Knut Frydenlund, alle fra Arbeiderpartiet.¹⁶⁶ I *Dagbladet* kunne man lese at «regjeringen er skeptisk. [M]en presses til boikott.»¹⁶⁷ I samme artikkel sa Førde at han har sett en verdi i «å holde de kulturelle forbindelsene til Sovjet åpen.»¹⁶⁸ Halvor Elvik, forfatteren av artikkelen i *Dagbladet*, kommenterte også at man i større grad enn i tidligere diskusjoner om idrett og politikk ser at idrettsorganisasjonene snur seg til regjeringen. Dagen etter skriver *Klassekampen* dette:

Flere vestlige regjeringer prøver å ro seg unna en beslutning i spørsmålet om boikott eller forflytning av de olympiske lekene, ved å henvise til at avgjørelsen må tas av den olympiske komiteen i landet.¹⁶⁹

¹⁶³ Jefferys.

¹⁶⁴ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁶⁵ *Morgenbladet* 1980.01.07.

¹⁶⁶ regjeringen.no, «Odvar Nordlis regjering».

¹⁶⁷ *Dagbladet* 1980.01.21.

¹⁶⁸ *Dagbladet* 1980.01.21.

¹⁶⁹ *Klassekampen* 1980.01.22.

Man hadde dermed en situasjon hvor idrettsorganisasjonene snudde seg til regjeringen og ønsket en avklaring, samtidig som regjeringen, sammen med andre vestlige regjeringer, ikke ønsket å gi den avklaringen. Det kan ha vært mange grunner til det, men man kan ikke se bort ifra at press fra flere kanter spilte inn. På den ene siden er Norge et NATO-land, samtidig så grenset man til Sovjetunionen og hadde på dette tidspunktet flere sportslige samarbeid. Det kan virke som regjeringen var redde for konsekvensene av avgjørelsen, uansett hvilken man tok, og at det derfor var lettere å skyve det over på idrettsorganisasjonene. På den måten kunne regjeringen si at de holdt seg utenfor og at avgjørelsen ikke var deres og dermed håpe at det ikke ville få så store konsekvenser for det internasjonale samarbeidet. Samtidig så var idretten på dette tidspunktet underlagt kirke- og undervisningsdepartementet, og både NIF og NOK svarte til Einar Førde. Så det var ikke nødvendigvis sånn at en avgjørelse tatt av idretten alene ville bli oppfattet av andre land som en politisk uavhengig avgjørelse. Man kan også sette spørsmåls tegn ved om det i det hele tatt kunne være en politisk uavhengig avgjørelse da Norges idrettsforbund og alle deres tilhørende organ er underlagt den norske regjeringen.

Linjen om at det var opp til idrettsorganisasjonen selv holdt regjeringen fast ved, og til syvende og sist så ble avgjørelsen tatt på Idrettstinget, men vi skal se at det ikke var så enkelt som at idrettsforbundet tok den avgjørelsen og sånn ble det. 12 mars 1980 er det registrert at ambassaderåd Klebenov fra den amerikanske ambassaden har overlevert en henvendelse til det Norske statsapparatet. Henvendelsen «gjentar den amerikanske oppfordring til boycott og argumenterer til fordel for dette.»¹⁷⁰ I brevet fra den amerikanske ambassaden står det blant annet «Thus governments have a powerful stake in persuading their athletes—through national Olympics committees, sports federations, and otherwise—to stay away from the Moscow games.»¹⁷¹ Ifølge amerikanerne er det altså opp til regjeringene å påvirke de olympiske komiteene og utøverne til å ikke reise, som sto i kontrast til den linjen Norge hadde lagt seg på. Regjeringen gjentok flere ganger og holdt fast ved sin avgjørelse om at det var opp til Norges Idrettsforbund og bestemme selv, men fra 12. mars legges det til en setning. Da svarete utenriksminister Knut Frydenlund på en henvendelse og han skrev:

Regjeringens holdning til en eventuell boikott av sommerolympiaden har ikke endret seg siden jeg skrev til Dem 1. februar. Det må være opp til de frie organisasjonene å treffe avgjørelse om deltagelse. Men Regjeringen har gjort det klart at den er rede til å gi uttrykk for sitt syn dersom organisasjonene skulle anmode det. Dette har ikke skjedd.¹⁷²

Regjeringen hadde altså stilt seg til disposisjon og var villige til å dele sitt standpunkt dersom NOK og NIF ba om det. Senere skal vi se at det ble en diskusjon på Idrettstinget om man

¹⁷⁰ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

¹⁷¹ Utenriksdepartementet.

¹⁷² Utenriksdepartementet.

skulle vente med å fatte et vedtak for å be regjeringen om råd, dette forslaget falt, men vedtaket som ble fattet åpnet for at man kunne reversere vedtaket dersom det var mer beleilig for regjeringen.¹⁷³ Dette tyder på at forslaget om boikott av Moskva-OL førte til en statsorientering NIF ikke hadde hatt tidligere, det bekrefter også Skaset i sitt intervju.¹⁷⁴ Det kan komme av at man ikke var helt forberedt på forslaget, det at regjeringen også etter hvert går ut med at de er tilgjengelige med råd dersom det er ønskelig får det til å fremstå som saken også ble en del større enn det man kanskje først antok. Frydenlund sin forsiktighet rundt å uttrykke en mening om forslaget kan man nok også anta er knyttet til et ønske om å ikke oppfattes som han styrete og dermed at han ikke var ansvarlig for de reaksjoner som kom.

Henvendelsen fra USA den 12. mars var bare en av mange Norge fikk frem mot Idrettstinget. Noen ganger var det mer generelle henvendelser gitt til mange, andre ganger var det mer dirkete mot Norge. For eksempel står det i et utdrag fra referat fra et morgenmøte holdt 20. mars 1980 at: «Ambassaderåden hadde her gitt uttrykk for at USA legger den største vekt på Norges holdning i saken, og ser utfallet som en prøve på norsk lojalitet.»¹⁷⁵ USAs vekt på Norge kan ha flere grunner, det kan ha blitt formulert sånn for å smigre Norge, men det kan også ha vært fordi Norges holdning kan ha innflytelse på resten av Europa. Etter at Norge vedtar boikotten er det en av reaksjonene, det var bra det ble gjort så tidlig for da kan flere land følge etter.¹⁷⁶ Disse oppfordringene fortsetter helt frem til Idrettstinget i Bodø. Den 28. mars var statssekretær Johan Jørgen Holst i møte med assistant secretary George S. Vest.¹⁷⁷ I dette møte ble det igjen understreket hvor viktig denne boikotten var. I møte ble det sagt at dette var en svært alvorlig, politisk sak for presidenten og man hadde nesten ikke råd til å mislykkes. Nå kunne ingen regjering la vær å ta et standpunkt.¹⁷⁸ Med egne ord beskrives det som et sterkt amerikansk press i et referat fra et morgenmøte 10. april 1980. Utenriksråden skulle i samtale med ambassaderåd Klebenov og det er her det står at «Utenriksministeren var forberedt på et sterkt amerikansk press i denne saken [boikott av Moskva-OL].»¹⁷⁹ Etter dette møte får utenriksminister Frydenlund et brev fra den amerikanske ambassadøren hvor det blant annet står:

As I mentioned yesterday, Mr Klebenov plans to discuss the Olympic Boycott question with Mr. Kristiansen this week and to leave a paper outlining United States views. I cannot overemphasize the importance that my government attaches to allied unity on this issue.

¹⁷³ Norges Idrettsforbund, «Sak 7A».

¹⁷⁴ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁷⁵ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

¹⁷⁶ Utenriksdepartementet.

¹⁷⁷ Utenriksdepartementet.

¹⁷⁸ Utenriksdepartementet.

¹⁷⁹ Utenriksdepartementet.

Det understrekes altså igjen og igjen hvor viktig dette er for amerikanerne og særlig president Carter. Skal man forstå sitatene fra møte mellom Holst og Vest kan det se ut som saken på amerikansk side har utviklet seg, fra en moralsk overbevisning til en politisk sak man ikke kan tape fordi man ikke ville tåle nederlaget. Akkurat som det er en slags prestisje i å gjennomføre en vellykket boikott. Den prestisjen ved vellykket boikott kan være attraktiv for andre land og dermed kunne øke den myke makten. Det kan det også hende det var. Menneskerettigheter og demokrati er verdier som vesten setter høyt og som er attraktive kvaliteter. Ved å gjennomføre en stor og vellykket boikott i rettferdighetens navn ville USA kunne fremstå mer tiltrekkende og dermed styrke sin myke makt. En vellykket boikott kunne derfor føre til mer prestisje og anerkjennelse enn de medaljene man kunne vunnet hvis man valgte å delta. Det er nok derfor man i et notat fra 16. april at USA «ser utfallet som en prøve på norsk lojalitet.»¹⁸⁰ Videre står det: «Uansett hvilken linje de vestlige regjeringer velger å følge i denne situasjon, vil det ha politiske implikasjoner for forholdet til den amerikanske administrasjonen.»¹⁸¹ Som sagt kan en vellykket boikott gi økt mykt makt og det sto derfor mye på spill for USA. For at boikotten skulle regnes som vellykket trengte man oppslutning og det er nok derfor det legges såpass mye press på det norske statsapparatet. Forholdet til USA og forventningene USA hadde til Norge ville også få en sentral rolle etter at resten av Europa har tatt sine avgjørelser og man nærmet seg påmeldingsfristen til OL.

I en melding fra Ambassaden i Moskva den 10. juni 1980 kommer en oppsummering av hvordan den Europeiske Union (EU), som da het det Europeiske Felleskap (EF), stiller seg til boikottforslaget. Dette har de nok kartlagt sånn at de fikk en forståelse av tankene til resten av Europa og sånn at man eventuelt kunne vurdere hvordan den norske boikotten ville bli oppfattet. EF kan deles opp i fire hovedkategorier, land hvor både regjeringen og den nasjonale olympiske komiteen vedtok boikott, land hvor regjeringen ønsket boikott, men den nasjonale komiteen hadde vedtatt deltagelse, land hvor regjeringen ikke tok stilling til spørsmålet og den nasjonale olympiske komiteen hadde fattet vedtak om deltagelse og land hvor regjering og den nasjonale olympiske komite vedtok deltagelse.¹⁸² I den første gruppen finner man Vest-Tyskland, der ønsket verken regjeringen eller den olympiske komiteen deltagelse. I land som Danmark, Frankrike, Belgia vedtok de nasjonale olympiske komiteene at man skulle delta uten at regjeringene tok noe standpunkt. I land som Storbritannia, Irland, Nederland og Luxemburg ønsket styresmaktene boikott, men det trosset de nasjonale

¹⁸⁰ Utenriksdepartementet.

¹⁸¹ Utenriksdepartementet.

¹⁸² Utenriksdepartementet.

olympiske komiteene og vedtok deltagelse. Så står det at Hellas er landet hvor regjeringen og den nasjonale olympiske komite var enige om deltagelse.¹⁸³ Ut ifra dette kan man se at det var mindre støtte til boikotten enn det som først var ventet. I en melding fra NATO-delagasjonen i Brussel sendt 16. april står det at man forventet at Vest-Tysklands vedtak ville bli avgjørende og at andre land i Europa ville følge etter.¹⁸⁴ Som nevnt tidligere var Margaret Thatcher en av flere statsledere som var tidlig ute med å støtte forslaget om boikott og dette, sammen med presset fra USA, kan ha ført til et bilde hvor man i Norge oppfattet at «hele» Europa skulle boikotte og det derfor ville være naturlig at Norge også deltok i boikotten. Isteden får man en situasjon hvor Norge tidlig vedtar en boikott og resten av Europa drøyer avgjørelsen og til slutt lander nesten alle på deltagelse.

Vedtaket om Vest-tysk boikott kom den 15. mai 1980 kan man lese i en melding fra den norske Ambassaden i Bonn sendt den 16. mai.¹⁸⁵ Det var altså etter dette vedtaket man forventet at nesten alle av de resterende av EF-landene skulle vedta boikott og dermed presse flere europeiske land til å følge etter. 15. mai var altså den datoen, men som vi vet valgte Norge å drøfte og fatte et vedtak om boikotten allerede i april, nesten en hel måned før. Man kan lure på hvorfor man ikke ventet, da det ikke var noe i veien for at Norges idrettsforbund kunne utsatt avgjørelsen. Det ble faktisk fremmet forslag om det, men det forslaget falt.¹⁸⁶ Så, hvorfor det? Med tanke på det presset man opplevde fra USA, som beskrev det som en lojalitetsprøve, og at antagelsen var at Europa ville følge etter, kan det virke som det var et forsøk på å være den flinkeste. Ved å fatte vedtaket om boikott tidlig kunne Norge nyte noe av det samme som USA mest sannsynlig håpet å få ut av boikotten, mer myk makt. Å være tidlig ute med å ta et tydelig standpunkt for folkeretten, kunne Norge fremstå mer attraktivt og tiltrekkende og sikre seg mer myk makt blant de vestlige landene. En utfordring ved denne teorien er at det var Norges Idrettsforbund som valgte når de skulle ta avgjørelsen og som fattet vedtaket. Det var altså ikke sånn at det var statsministeren sitt kontor eller UD som tok avgjørelsen etter å ha vurdert nytte verdien for Norge. Likevel så burde man kunne anta at det ble en avgjørende faktor da det i det fattede vedtaket står at dersom avgjørelsen «kommer i konflikt med landets interesser» kunne de reversere vedtaket.¹⁸⁷ Ut ifra dette kan man se at Norges interesser og hvordan dette ville påvirke staten Norge også var en vurdering for Idrettstinget og det var noe de tok høyde for.

¹⁸³ Utenriksdepartementet.

¹⁸⁴ Utenriksdepartementet.

¹⁸⁵ Utenriksdepartementet.

¹⁸⁶ Norges Idrettsforbund, «Sak 7A».

¹⁸⁷ Norges Idrettsforbund.

3.6 Avslutning

Debatten om man skulle boikotte Moskva-OL startet i Norge i avisene og UD bruker nesten en måned før de begynner å drøfte saken. Dette til tross for at forslaget først ble fremmet på en NATO-konferanse. Forslaget ble en større sak for UD etter at den amerikanske presidenten Jimmy Carter gjorde forslaget til sitt eget og begynte et arbeid for å samle støtte til boikotten. På norsk side opplevde man det som ble beskrevet som et amerikansk press. Det var mange involvert i arbeidet for å overbevise den norske regjeringen om å offentlig støtte boikotten. På regjeringen sin side så valgte man å holde fast ved at det var opp til idrettsorganisasjonene selv å avgjøre, men at regjeringen var tilgjengelig dersom idretten ønsket råd.

I idretten var det flere sentrale aktører, men to av de viktigste var leder for Norges Idrettsforbund Ole Jacob Bangstad og formann i Norges Olympiske Komité Arne B Mollén. Bangstad hadde hatt en karriere i det norske forsvaret og hadde tittelen generalmajor. Mollén hadde under andre verdenskrig vært motstandsmann og deltatt i aksjoner mot den tyske okkupasjonsmakten. Avisene trakk linjer og sammenlignet situasjonen i 1980 med nettopp andre verdenskrig og 1936-OL. Dette til tross for at man hadde hatt en boikott situasjon fire år tidligere under Montreal-OL, men da var det en del afrikanske land som boikottet og dermed kan avstanden til den situasjonen ha opplevdes lenger enn avstanden til deltagelsen i 1936-OL og idrettsboikotten som hadde vært under krigen. Man kan også ha tenkt at Norge i større grad hadde innflytelse og myk makt, og at fraværet av Norge ville være enn større sak enn det man opplevde fraværet av det 27 afrikanske landene som boikottet OL i Montreal i 1976.

Kapittel 4: Idrettstinget

Kapittel fire vil ta for seg hva som skjedde på Idrettstinget i Bodø. I dette kapittel skal vi se på talen statsminister Odvar Nordli holdt på åpningen av tinget, hvor boikotten av Moskva-OL ikke overaskende var et tema. Kapitlet vil også ta for seg de forskjellige forslagene som ble fremmet på Idrettstinget. Det vil også si noe om de ulike reaksjonene. Underkapitlet om reaksjonene vil være tredelt, først vil det omtale reaksjonene som kom i avisene. Hvem valgte de å intervju? Hva var diskursen i april, rett etter at vedtaket ble kjent? Deretter skal kapittel se på forskjellige reaksjoner fra utøvere og hvordan de forholdt seg til avgjørelsen. Til slutt vil vi se på hvordan land som Vest-Tyskland og USA reagerte rett etter at vedtaket ble kjent.

4.1 Åpningen

18. april 1980 i Bodø samles idretts Norge på Idrettstinget og det er statsminister Odvar Nordli som holder åpningstalen. Dagen før har Nordli fått et brev fra den amerikanske visepresidenten Walter F. Mondale hvor det igjen understrekes hvor viktig denne boikotten er USA. Blant annet sto det:

I have asked Ambassador Rand personally to convey this message to you underscoring the very great importance the United States attaches to the need for Norway and for all our Allies to take the firm decision not to have the athletes of their nations participate in the Moscow Olympics this year.¹⁸⁸

Videre skrev Mondale at han håper regjeringen støtter forslaget om boikott før idrettstinget skal stemme. Dette er et tegn på at amerikanerne mener regjeringen vil kunne sikre at det de mener er riktig vedtak tas. Dette til tross for at regjeringens støtte til boikott ikke ble utslagsgivende i andre land. Dette skjer såpass tidlig at man ikke vet hva som blir utfallet hos noen av NATO-landene, men man hadde likevel fått signaler fra for eksempel BOA. Verken Nordli eller andre regjeringsmedlemmer gikk ut og ga et klart standpunkt på hva de ønsket, men Nordlis åpningstale handlet om invasjonen av Afghanistan, Moskva-OL og betydningen av idrett for Norge. Første delen av talen handlet om idrettens vekst og betydning, for folkehelsen, men også for samfunnet generelt. Nordli sa blant annet at «En massebevegelse som den idrettsorganisasjonene representerer har en betydelig innflytelse i et demokratisk samfunn.»¹⁸⁹ Videre sa han at en av konsekvensene av denne innflytelsen er at det dukker opp spørsmål som deltagelsen i Moskva-OL, men at det også er «et spørsmål som er av betydning for vår lands utenrikspolitikk.»¹⁹⁰ Nordli fortsatte talen med å fordømme invasjonen av Afghanistan og kalte det et brudd på folkeretten. «Med andre ord: Det er Regjeringens syn at

¹⁸⁸ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

¹⁸⁹ Utenriksdepartementet.

¹⁹⁰ Utenriksdepartementet.

vi må ta klart avstand fra Sovjetunionens maktovergrep.»¹⁹¹ uttrykket Nordli. Mot slutten gjentok Nordli regjeringens budskap om at det var opp til idretten selv å ta den avgjørelsen:

Når det gjelder spørsmålet om norsk deltagelse i sommerolympiaden i Moskva, har det vært og er det Regjeringens prinsipielle syn at dette spørsmålet må avgjøres av idrettsorganisasjonene selv.¹⁹² Han avsluttet så med å gjenta at dersom det var ønskelig kunne regjeringen bistå med rådgivning, men da måtte idrettstinget selv be om det. At invasjonen i Afghanistan og Moskva-OL er sentrale temaer i åpningen av Idrettstinget hvor det er en av sakene som skal opp vil være ganske naturlig. Det Nordli gjør som er bemerkverdig er at han til en viss grad følger Mondales oppfordring om at ingen regjering kan la vær å ta standpunkt. Nordli gjør det tydelig hva regjeringen mener om invasjonen av Afghanistan, han understreker også hvor viktig idretten er for samfunnet. Det han ikke gjør er å gi sin mening om deltagelse i Moskvalekene. Nordli balanserer på en smal line mellom det nøytrale standpunktet regjeringen har tatt til deltagelse i OL og de kontinuerlige oppfordringene man har fått av en av landets mektigste allierte. Å ikke si noe kan for amerikanerne oppfattes illojalt og ha negativ påvirkning på Norges forhold til USA. Samtidig har regjeringen gjentatte ganger sagt at de ikke vil velge side hvis ikke idretten selv ønsker det, så å gå ut med støtte til en av sidene i åpningen av tinget kunne vekket negative reaksjoner i Norge. Nordli hadde dermed lite spillerom i talen og måtte nok være høyst forsiktig i måten han ordla seg på. Det viser også hvor viktig det var for han og regjeringen at det ikke så ut som de hadde tatt beslutningen.

Til tross for at Nordli ikke ga uttrykk for sin mening om deltagelse i Moskva-OL i talen, kan det likevel ha blitt oppfattet slik for noen av delegatene. I og med at regjeringen hadde stilt sin rådgiving til disposisjon, vil nok delegatene ha vært klar over at regjeringen hadde gjort seg opp en mening og de kan dermed ha prøvd å gjette denne. Skaset beskrev en forsamling som ikke var klar for ansvaret og som var ledelsesorientert.¹⁹³ Statsministeren er Norges leder så det er ikke fremmed å tenke at forsamlingen var opptatt av hva han hadde å si. Selv om han ikke sa direkte om han ønsket deltagelse i OL eller ikke, sto det i talen at regjeringen mente man måtte ta «klar avstand fra Sovjetunionens maktovergrep.»¹⁹⁴ En måte å ta avstand fra et maktovergrep på kan være, nettopp å boikotte lekene landet skal arrangere seks måneder etter invasjonen. Gjennom å formulere seg på måten han har gjort kan Nordli ha oppfordret til å stemme for en boikott uten å nødvendigvis si ordene. Det kan for noen hvert

¹⁹¹ Utenriksdepartementet.

¹⁹² Utenriksdepartementet.

¹⁹³ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁹⁴ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

fall ha blitt oppfattet sånn, noe som kan ha hatt en innvirkning på stemmegivningen og dermed resultatet. Kanskje er det talen til Nordli som gjorde at det er forslaget med fullmakten til å endre vedtaket skulle regjeringen ønske det basert på Norges interesser som vedtas. Det blir fort ren spekulering da det ikke er klart hva regjeringen faktisk ønsket, senere skal man se at vedtaket skapte litt hodebry for statsapparatet, men det kommer vi tilbake til når man skal se på tiden etter boikotten. Uansett er det hensiktsmessig å se på talen til Nordli da dette er den nærmeste dokumenterte kontakten som finnes mellom idrettstinget og statsapparatet. Den kom også etter flere henvendelser fra og møter med medlemmer av det amerikanske statsapparatet som tidlig støttet og vedtok en boikott.

4.2 Stats- og regjeringsorienteringen

Som nevnt opptil flere ganger nå bestemte Idrettstinget at Norge skulle boikotte Moskva-OL i 1980, samtidig ga de idrettsstyret fullmakt til å reversere vedtaket. Forslaget som ble vedtatt kom fra idrettsstyret og var formulert på denne måten:

Idrettstingets vedtak av 1978 om Norges deltagelse i De Olympiske Leker 1980 omgjøres for sommerlekenes vedkommende i samsvar med intensjonene i Lov for Norges Idrettsforbund § 17, pkt 9. Skulle det oppstå noe som gjør at en slik avgjørelse kommer i konflikt med landets interesser går Idrettstinget ut fra at Regjeringen tilkjenner dette. Idrettsstinget gir på den bakgrunn det nye Idrettsstyret fullmakt til å revurdere vedtaket innen påmeldingsfristens utløp 24. mai d.å.¹⁹⁵

Et vedtak med denne ordlyden var ikke vanlig ifølge Skaset. Skaset beskrev det sånn:

Men jeg merket meg at Bangstad også med idrettsstyrets flertall som grunnlag henviste til at de skulle ikke delta, men hvis det kom ting underveis som blant annet den norske regjering mente var grunnlag for å delta så skulle de gjøre. Altså han hadde en stats- og regjeringsorientering.¹⁹⁶

Videre sier Skaset at den regjeringsorienteringen var uvanlig og det kan man se tegn til ved at Calle E. Mortensen, på vegne av seilerforbundet fremmet et forslag med ordlyden «Idrettstingets vedtak av 1978 om Norges deltagelse i De Olympiske Leker 1980 omgjøres for sommerlekenes vedkommende i samsvar med intensjonene i Lov for Norges Idrettsforbund § 17, pkt 9.»¹⁹⁷ Altså et ordrett likt forslag uten linjene om Norges interesser og regjeringen. Dette forslaget vil vært mer i tråd med Arne B. Mollén, formann i NOK, sitt utgangspunkt. Han var, skal man tro Skaset, helt motsatt av Bangstad og ville ikke ha noe med regjeringen og gjøre.¹⁹⁸ Ut ifra dette kan man se at det var ulike grunner til at man ønsket boikott. På den ene siden hadde man Mollén og de 28 som stemte for seilerforbundets forslag fremfor idrettsstyrets som tydeligvis ønsker å ta et eget standpunkt, og ikke var så opptatt av hva regjeringen tenkte. Det stemmer rett som det er på et forslag hvor man styrker linjen om

¹⁹⁵ Norges Idrettsforbund, «Sak 7A».

¹⁹⁶ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

¹⁹⁷ Norges Idrettsforbund, «Sak 7A».

¹⁹⁸ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

norske interesser og ikke gir mulighet til å reversere avgjørelsen. Forslaget til Idrettsstyret, ledet av Bangstad, ble vedtatt med 101 stemmer. Det kan vise at det ikke var en ren idrettsavgjørelse å ikke delta, men at man tok høyde for den internasjonale storpolitikken, også hos idrettsforbundet. Man vurderte hvordan dette ville påvirke den norske stats rolle i internasjonal politikk og åpnet for å endre vedtaket skulle det på noen som helst måte ha en negativ effekt for Norge og Norges myke makt.

Det var ikke bare en diskusjon om man skulle delta eller ikke og hvordan man i så fall skulle formulere vedtaket. Skiforbundets representant Christian Mohn fremmet et forslag om å utsette hele avgjørelsen frem til man hadde snakket med regjeringen.

Idrettstinget beslutter å utsette avgjørelsen om deltagelse i Moskva OL til etter at styret har innhentet råd fra den norske regjering. Idrettsstyret får tingets fullmakt til å avgjøre norsk deltagelse i OL i Moskva eller uteblivelse av samme til rådet foreligger.¹⁹⁹

Skiforbundet mente altså at man ikke skulle ta et endelig standpunkt før man hadde forhørt seg med regjeringen. Dette kan underbygge den beskrivelsen Skaset ga av tinget, at forsamlingen ikke var forberedt eller klar for å ta en avgjørelse i et stort idrettspolitisk spørsmål, som boikotten var. Det kan også fortelle oss at man opplevde at boikottforslaget var mer utenrikspolitikk enn det var idrett og at det derfor var mest hensiktsmessig at det var statsapparatet som tok avgjørelsen. Noe de kunne har gjort, hvis de selv hadde ønsket det. Regjeringen tilbød seg å veilede idrettstinget hvis det var ønskelig, men de ble aldri spurt og forslaget til Mohn falt mot en stemme.²⁰⁰ Likevel hvis regjeringen virkelig hadde ønsket et visst standpunkt er det ingenting i veien for at de hadde gått ut med dette før Idrettstinget, slik mange land i Europa gjorde.²⁰¹ De valgte å ikke gjøre det, noe det kan være flere grunner til, men en kan være illusjonen av nøytralitet. Norge var naboland med Sovjetunionen noe som kompliserte situasjonen, ved å kunne vise til at det var Norges Idrettsforbund som tok avgjørelsen, ikke staten Norge, kunne man kanskje spare seg for de verste reaksjonene. Kanskje var det nettopp det som skulle til for å redde forholdet mellom nabolandene.

Det kom inn tre forslag med litt forskjellig ordlyd, men som alle hadde ønsket samme vedtak, at tidligere vedtak om Moskva-OL skulle stå og at Norge skulle delta. Hans Olsvik som representerte mindretallet i idrettsstyret fremmet følgende forslag, «Idrettstinget opprettholder titt tidligere vedtak om at Norge deltar i De Olympiske Leker 1980 i Moskva.»²⁰² Hans. B Skaset fremmet et forslag hvor han la til to linjer i Olsvik sitt forslag slik at det ble hørernes sånn her ut:

¹⁹⁹ Norges Idrettsforbund, «Sak 7A».

²⁰⁰ Norges Idrettsforbund.

²⁰¹ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

²⁰² Norges Idrettsforbund, «Sak 7A».

Idrettstinget opprettholder titt tidligere vedtak om at Norge deltar i De Olympiske Leker 1980 i Moskva. Idrettstinget gir det nye Idrettsstyret fullmakt til, i samråd med NOK's styre, å foreta en løpende vurdering av 1978-vedtaket fram til påmeldingsfristens utløp 24. mai d. å.²⁰³

Carl E. Wang fra Håndballforbundet fremmet også et forslag for deltagelse:

Idrettstinget 1980 fastholder prinsipielt tidligere vedtak om deltagelse i sommer-OL 1980. Idrettstinget gir det nye idrettsstyret i samarbeid med NOK fullmakt til å revurdere vedtaket innen påmeldingsfristens utløp.²⁰⁴

Både hos Skaset og hos Wang ønsket man at NOK skulle være med i avgjørelsesprosessen dersom man skal revurdere vedtaket. Det kan være fordi man så at det er flertall i idrettsstyret for boikotten så for at de ikke skulle kunne endre vedtaket uten grunn sikret man seg ved å inkludere NOK. Det er også merkverdig at Wang sitt forslag sa at man «fastholder prinsipielt tidligere vedtak.»²⁰⁵ Særlig er det ordet prinsipielt som skiller seg ut. Håndballforbundet ved Carl E. Wang sa altså at de prinsipielt er for deltagelse i OL uansett hvilke forhold som ligger til grunn og dermed også uansett hva som skjer i verden. Skaset har forklart at en av grunnene til at han ikke ønsket at idrettstinget skulle vedta boikott i Bodø var fordi man hadde fått signaler fra BOA om at de kom til å delta uansett.²⁰⁶ Signalene Skaset hadde fått av britenes nasjonale olympiske komité var annerledes enn de signalene man hadde fått av den britiske regjeringen og skilte seg dermed fra det UD hadde dokumentert, da UD sine dokumenter ga uttrykk for at man regnet med at Europa skulle følge etter USA. Skaset sitt forslag, om å oppholde vedtaket om deltagelse og heller revurdere senere, falt med 67 mot 58 stemmer. Kanskje var det nettopp de signalene man hadde fått om at Europa skulle følge etter som ikke vippet 11 personer over og ga flertall til forslaget om deltagelse.

Forslaget til Wang stor i kontrast til forslaget til Bård Bredrup Knudsen fra Fekterforbundet som forslo at Norge ikke skulle delta og begrunnet det sånn:

Det er i strid med de olympiske idealer å la en krigførende nasjon stå som vert og arrangør for De Olympiske Leker. Dette underbygges så vel av historiske tradisjoner som av eksempler fra vårt århundre. Sovjetunionen fører i dag krig i sitt naboland Afg[h]anistan. Den internasjonale olympiske komité (CIO) burde av denne grunn avlyse eller i det minste utsette de olympiske sommerleker i Moskva.²⁰⁷

Ut ifra dette kan man se at det er uenigheter i hvor stor rolle internasjonale konflikter skal få av idrettsorganisasjoner. I Wangs forslag blir det gitt uttrykk for at man er prinsipielt for deltagelse og man skal delta uansett, mens Knudsen mener at Norge ikke skal delta da de mener IOC ikke har gjort jobben sin i å sikre de olympiske verdier.

²⁰³ Norges Idrettsforbund.

²⁰⁴ Norges Idrettsforbund.

²⁰⁵ Norges Idrettsforbund.

²⁰⁶ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

²⁰⁷ Norges Idrettsforbund, «Sak 7A».

4.3 Reaksjoner på vedtaket

Reaksjonene på vedtaket lot ikke vente på seg, men som beskrevet i *Klassekampen* var det færre følelser i sving da vedtaket ble bestemt, enn da forslaget først ble diskutert i starten av januar. *Klassekampen* skrev:

Både idrettsfolk og aviser møter det norske vedtaket om OL-boikott med nøkternhet. Reaksjonene viser at det er langt mer enn en «håndfull» norske OL-kandidater som er mer eller mindre tilhengere av boikotten, mens de som helst ville deltatt ligger i et langt mindre hysterisk toneleie enn tilfellet da debatten kom opp tidlig i vinter.²⁰⁸

Påstanden om at flere utøvere støttet forslaget om boikott var ikke nødvendigvis sant, men at reaksjonene ikke var like følelsesladde rett etter vedtaket ble kjent, som det hadde vært i januar stemmer overens med søket gjort i denne oppgaven. En av årsakene til dette er ikke nødvendigvis at det var mer støtte til forslaget, men det kan også ha vært fordi man var mer forberedt på utfallet da det var kjent at flertallet i idrettsstyret hadde innstilt på boikott.

Klassekampens observasjon betyr ikke at det ikke var reaksjoner. Blant annet kunne man lese i *VG* at «Fotballpresidenten raste.»²⁰⁹ videre sto det:

Flengende kritikk ble reist mot Idrettsstyret av Fotballforbundets president Einar Hansen under debatten om OL-deltagelse. – Det er utrolig og utilgivelig ikke å konsultere Regjeringen i en slik sak, sa han.²¹⁰

I Dagbladet skrev journalist Rolf Nordberg «Jeg mener Ole Bangstad opptrådte som 70 prosent general og 30 idrettsleder da OL-boikott ble behandlet på idrettsforbundets ting.²¹¹ Så det var ikke sånn at det ikke var noen reaksjoner og at det ikke ble brukt store ord, som for eksempel av Hansen. Likevel kan man se en viss nøkternhet, som nevnt tidligere kan ha kommet av at man i større grad var forberedt enn det man hadde vært i januar. Da diskusjonen, antakeligvis for noen, opplevdes som den kom ut av intet.

Selv om debatten ikke opplevdes som like opphisset som den kunne ha vært, var det som vi har sett ikke mangel på reaksjoner, det var det heller ikke hos utøverne. Både det som ble beskrevet som «Norges sikreste gullhåp» Frank og Alf Hansen, som drev med roing i dobbeltsculler, og svømmeren Lene Jenssen som ble intervjuet da forslaget om boikott først kom, drøftet å legge opp i sine intervjuer etter at vedtaket var blitt kjent.²¹² Likevel var det Norges brytelandslags reaksjon det ble skrevet mest om. Landslaget valgte nemlig å ikke delta i Europamesterskapet, selv om de hadde veiet inn. Dette kom det flere reaksjoner på. Fra bryternes side ble det begrunnet med at de protesterte mot vedtaket om boikott og at de ikke

²⁰⁸ *Klassekampen* 1980.04.22.

²⁰⁹ *VG* 1980.04.21.

²¹⁰ *VG* 1980.04.21.

²¹¹ *Dagbladet* 1980.04.22.

²¹² *VG* 1980.04.21.

ønsket å konkurrere mot de sovjetiske bryterne når de ikke fikk delta i OL.²¹³ Fra bryteforbundet ble det sagt «Jeg forstår godt at de er skuffet over å ikke få delta i OL, sier Bryteforbundets formann, Eliel Schick, -- men de må forstå at de ikke kan sette seg til doms over Idrettstinget.»²¹⁴ Sitatet fra Schick forteller noe om hvordan norsk idrett er bygd opp og om maktforholdet. Utøverne får beskjed om at de ikke kan sette seg over idrettstinget da de har siste ord og dermed mest makt. Denne markeringen ble også en sak for Utenriksdepartementet da saken ble omtalt i Tsjekkoslovakiske aviser. Det kom en oppsummering av artikkelen fra ambassaden i Praha og der blir det kommentert at «Bortsett fra dette har tsjekkoslovakisk presse verken nevnt eller kommentert den norske beslutningen om å boycotte OL i Moskva.»²¹⁵ Det er altså lite oppmerksomhet i Tsjekkoslovakias presse til OL boikotten og hadde ikke bryterne gjennomført sin markering er det ikke sikkert det hadde blitt skrevet om i det hele tatt. Dette kan minne om sitatet fra Skaset om hvordan norsk presse fire år tidligere ikke hadde vært interessert i innhold om boikotten av Montreal-OL da fraværet av de afrikanske landene ikke hadde vært særlig merkbart.²¹⁶ Enda større sannsynlighet er det at man blant kommunistisk presse ikke ønsket å gi oppmerksomhet til noe som gikk imot deres politiske linjer.

I VGs avis 21. april, mandagen etter Idrettstinget, er noe av det første man kunne lese om boikotten, reaksjonene til våre naboland. Den var nok ikke slik Norge hadde sett for seg:

Olympiakomiteene i Sverige og Danmark utrykte lørdag stor forundring over det norske idrettstingets vedtak om å boikotte sommerens olympiske leker i Moskva. Begge land gjorde det klart at den norske beslutningen ikke ville få betydning for deres eget vedtak, og at både svenske og danske idrettsfolk vil bli å finne i Moskva.²¹⁷

Formannen i den svenske olympiske komiteen C. G. Anderberg begrunnet forundelsen med at Norge har brutt reglene til IOC, han sa:

Det heter i reglene at enkelte lands olympiakomiteer skal avgjøre spørsmålet om deltagelse, og det er svært overraskende at Norges olympiske komité har overlatt beslutningen til idrettsforbundet.²¹⁸

I neste kapittel skal man se at man i UD var opptatt av nettopp Sverige, Danmark og Norden. Det er derfor verd å merke seg hvordan de først reagerte på vedtaket. Som nevnt tidligere var det den nasjonale olympiske komiteen som tok avgjørelsen i Danmark, uten at regjeringen blandet seg. Det er noe de hadde til felles med Norge, men de valgte altså å la forskjellige idrettsorganisasjoner ta avgjørelsen. Som vi vet, var NOK på denne tiden skilt ut fra NIF og

²¹³ VG 1980.04.21.

²¹⁴ VG 1980.04.21.

²¹⁵ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

²¹⁶ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

²¹⁷ VG 1980.04.21.

²¹⁸ VG 1980.04.21.

hadde man latt NOK fatte vedtak, ville man hatt mer til felles med nabolandene. Kanskje hadde man da også fattet et mer sammenfallende vedtak enn det man gjorde.

Den første internasjonale reaksjonen dokumentert av UD, kom fra NATO-delegasjonene i Brussel den 22. april 1980 hvor den vest-tyske og amerikanske delagasjonen uttrykker «stor tilfredshet» over det norske vedtaket.²¹⁹

Pauts ga ogsaa inntrykk av at man naa paa tysk side arbeider for aa faa komiteen til aa treffe sin beslutning foer 15. mai som er den dato som komiteen hittil har basert seg paa for sin enderlige avgjørelse.²²⁰

I sitatet ser man at den originale planen for Vest-Tyskland var at de skulle fatte vedtak 15. mai, men at man nå håpet at de ble inspirert av Norge og dermed kunne bestemme seg tidligere. Dette ville jo igjen være populært blant amerikanerne som gang på gang har understreket hvor viktig boikotten var for dem. Ved at Norge var så tidlig ute som man var kunne man derfor både vise lojalitet til USA ved at man vedtok det de ønsket samtidig som de fikk mulighet til å bruke Norge i eventuelle samtaler de hadde med andre land. Norges vedtak kunne bli det som fikk snøballen til å rulle, særlig med tanke på at man antok at etter Vest-Tyskland ville EF følge etter. For Norges forhold til USA ville dette vært svært positivt, og det kunne oppfattes som en bekreftelse på hvor seriøst også Norge tok menneskerettighetene som hadde blitt en kampsak for Jimmy Carter. Ved å støtte opp under en av Carters saker kunne Norge ha sikret støtte og lojalitet tilbake, noe som kan være utslagsgivende for et lite land, dersom det skulle oppstå en krise.

4.4 Avslutning

Idrettstinget åpnet 18. april 1980 med en tale fra daværende statsminister Odvar Nordli. Både den økende samfunnsinnflytelsen til idretten og invasjonen i Afghanistan ble et tema og Nordli fordømmet bruddet på folkeretten, samtidig som han understrekte at det var opp til idretten selv å bestemme om man skulle boikotte. Nordli og hans statsapparat hadde mottatt flere henvendelser fra det amerikanske statsapparatet om at det var på tide at den norske regjeringen tok et standpunkt i saken. Han balanserte derfor på en line, mellom nøytraliteten regjeringen hadde bestemt at de skulle ha og lojaliteten til en av Norges viktigste allierte. Selv om regjeringen hadde en nøytralitetslinje, kan talen til Nordli ha påvirket resultatet. I talen fordømte han handlingene til Sovjetunionen, for noen delegater kan dette har vært et hint til eller et tegn på at Norge burde boikotte Moskva-OL og at idretten også burde ta et standpunkt.

²¹⁹ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

²²⁰ Utenriksdepartementet.

Uansett om talen påvirket eller ikke kan man gjennom vedtaket til idrettstinget se at man hadde en statsorientering. Man ga nemlig i vedtaket regjeringen og idrettsstyret fullmakt til å reversere vedtaket dersom det skulle være i Norges beste interesse. Ifølge Skaset var dette uvanlig og det kan vise at man som forsamling var klar over at dette var en sak som ikke bare påvirket norsk idrett, men også Norges rolle i internasjonal politikk. Vedtaket møtte forundring fra land som Sverige og Danmark som gjorde det klart at dette ikke ville påvirke deres avgjørelse, samtidig fikk det stor støtte fra USA og Vest-Tyskland som nå håpet man kunne skyve det vest-tyske avgjørelsen frem og deretter at resten av Europa skulle følge etter.

Kapittel 5: Etter Idrettstinget

Utenriksdepartementet var ifølge deres egne dokumenter mest aktivt etter at Norge hadde vedtatt boikotten i april. Som nevnt var Norge tidlig ute med å vedta boikott så UD fulgte med på hva andre stater gjorde. Det var diskusjoner og møter om hvordan man skulle forholde seg til boikotten, og man så interne og eksterne reaksjoner. Etter OL var det også flere dokumenter knyttet til hvor suksessfull boikotten var. Det er dette kapittel fem skal handle om. Kapitlet vil ta for seg hva som skjedde etter at Norge hadde vedtatt boikotten og se på hvordan den ble oppfattet både internt og eksternt. Til dette kapitlet er det informasjonen fra UD som vil stå i søkelyset da det var høy aktivitet hos dem. UD har også samlet inn informasjon om hvordan dette oppfattes internasjonalt, blant annet i sovjetiske aviser, noe jeg ikke hadde hatt innblikk i uten deres oversettelse. UD's søkelys endrer seg underveis og det kan deles opp i to deler. Den første delen er perioden før OL. Dette vil handle om hvordan man forholdet seg til at de fleste land i Europa valgte, i varierende grader, å delta. Sovjetunionens reaksjon på Norges boikott av OL, retningslinjer til ambassadene om hvordan man skulle forholde seg til boikotten, diskusjoner om alternative leker og vedtaket i sin helhet. Del to vil ta utgangspunkt i tiden etter OL hvor flere stater vurderte hvor vellykket boikotten var og hva som var målet med boikotten.

5.1 Før OL

Mellom Idrettstinget 18 til 20. april og Moskva OL i juli og august skjedde det flere hendelser som var av interesse for Utenriksdepartementet og Norge. Denne delen av kapittel fem vil ta for seg dem.

Nøytraliteten

Tidligere i oppgaven har det blitt presentert en tanke om at den norske regjeringen valgte å holde fast ved at idretten selv skulle ta avgjørelsen sånn at de selv ikke måtte stå ansvarlige for reaksjonene som kom både internt og eksternt. Dette bekreftet Knut Frydenlund i en samtale med den amerikanske ambassadøren Sidney Rand den 25. april 1980. I et referat fra samtalen står det at Frydenlund skal ha sagt:

Utenriksministeren sa at dersom regjeringen hadde tilrådet boikott, ville den kritikk som uvegerlig ville kommet etter et boikott -vedtak blitt rettet mot regjeringen og mot USA's press i saken. Men siden idrettens organer tok avgjørelsen på fritt grunnlag vil kritikk nå rettes innad og hverken regjeringen eller ambassaden kan holdes ansvarlig.²²¹

²²¹ Utenriksdepartementet.

Det var altså en bevisst strategi fra regjeringen sin side at Norges Idrettsforbund tok avgjørelsen uten at regjeringen blandet seg. Dette i seg selv er nok ikke så overraskende, men man kan sette spørsmålsteget om regjeringen tok en risiko når de valgte å la idrettsorganisasjonene bestemme selv. Det er viktig å huske at alle de sentrale politikerne nevnt tidligere var fra Arbeiderpartiet. Før krigen hadde AP tette bånd til sin idrettsforening AIF og tidligere leder av AIF Rolf Hofmo ble kontorsjef for STUI etter krigen.²²² Rett etter krigen var det derfor flere forbindelser mellom regjeringen og idretten og selv om Rolf Hofmo døde i 1966 kunne man fortsatt se at flere med bakgrunn i AIF og Arbeiderpartiet var en del av idretten i 1980.²²³ Skaset beskrev NIFs leder Ole Jacob Bangstad som arbeiderpartimann, og påpekte at han ble valgt under en arbeiderpartiregjering.²²⁴ Kanskje er det som har gjort at regjeringen var villig til å la idretten bestemme. Ved å la idretten bestemme så unngikk de deler av kritikken og potensielt, deler av Sovjetunionens reaksjoner. Hvis det var regjeringen som hadde vedtatt boikotten kunne reaksjonene vært rettet mot staten og på den måte ville kanskje staten Norge blitt straffet hardere? Så vidt meg bekjent så fikk ikke Vest-Tyskland noen strenge statlige reaksjoner fra Sovjetunionen, men søkelyset i denne oppgaven har vært på Norge. Ved å la NIF fatte vedtaket unngikk de dette, samtidig som de selv kan ha vært klar over at man hadde en leder som kanskje var mer tilbøyelig for å følge det man antok var regjeringens linje. Om Bangstad faktisk var en arbeiderpartimann kan også diskuteres, Skaset påpeker at Bangstad var valgt under en AP-regjering og han sier: «han hadde alle trekk på å tilhøre det partiet. Så jeg har alltid regnet han som en klar arbeiderpartimann.»²²⁵ Så det er ikke sånn at Bangstad selv har gjort sitt politiske standpunkt kjent, men med utgangspunkt i det Skaset sier så kan det ha vært en faktor for regjeringen at man hadde noen som man tenkte ville ha Norges interesser i bakhodet og at det derfor var mindre risiko å la norsk idrett bestemme selv.

Hvordan forholdt Sovjetunionen seg til den norske boikotten?

Sovjetunionens reaksjoner på den norske boikotten var det, med utgangspunkt i det UD har samlet inn og dokumentert, ikke så mange av. Første gangen det er kommentert noe om boikotten i sammenheng med kommunikasjon med representanter fra Sovjetunionen er i et utdrag av et referat fra morgenmøte 24. april 1980. Referatet handler om kultursamarbeid med

²²² Matti Goksøyr, *Kropp, kultur og tippekamp*, 29.

²²³ Matti Goksøyr, 29.

²²⁴ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

²²⁵ Hans B. Skaset.

Sovjetunionen og i siste setning står det «Spørsmålet om OL-boikott var ikke blitt nevnt.»²²⁶ Dette er en linje som fortsatte. Per Tresselt, spesialrådgiver for Polarspørsmål, beskrev en samtale han hadde hatt med Vadim Makarov der skrev han «Vi kom nærmest tilfeldig inn på Idrettstingets vedtak om boikott, uten at Makarov la for dagen noen særlig opphisselse.»²²⁷ Dette vitner om at det ikke var så store reaksjoner rett etter at Norge hadde vedtatt boikotten. Disse reaksjonene er fra april og kom rett etter at Norge hadde vedtatt. Man ventet for eksempel fortsatt på at resten av Europa skulle bestemme seg. Igjen så kan man trekke linjer til de holdningene Skaset beskrev at Norge hadde til boikotten som ble gjennomført i 1976. Det var ikke land man nødvendigvis samarbeidet så mye med, og ifølge Skaset så var ikke fraværet så merkbart. Norge var geografisk nærmere Sovjetunionen enn det Montreal var de afrikanske landene, men man kan likevel se noen likhetstrekk. Kanskje var man ikke så opptatt av Norge fordi man ikke ville merke så mye til at Norge ikke var til stede, fordi Norge var for lite til at fraværet var merkbart. Det betyr ikke at Sovjetunionen ikke brydde seg, men heller at man ikke så behovet for å være kritisk når det «bare» var Norge som hadde sluttet seg til den amerikanske boikotten.

Senere da flere land hadde gått ut og støttet seg til boikotten ble det uttrykt mer negative oppfattelser av vedtaket. Utenriksdepartementet mottok et notat fra Presse- og Kulturavdelingen 9. mai. Det hadde vært et møte med den tsjekkosllovakiske ambassadøren og han uttrykte at han slet med å «forsvare» Norske holdninger.²²⁸

Han kunne være enig i det syn at et land innenfor en allianse måtte vise tilbørlig lojalitet. Det man derimot på sovjetisk side fant vanskelig å forstå var at Norge alltid lå lengst fremme i reaksjonene. Man mente at vi som naboland også hadde hensyn å ta.²²⁹

Det var altså en forståelse for at NATO-landene ville følge forslaget fra Vest-Tyskland og ønsket fra USA om boikott. Reaksjonen kom av at Norge var det av de landene som tidligst vedtok å boikotte. Særlig fordi Norge hadde en dobbeltrolle med medlemskap i NATO og som naboland til Sovjet. Man har sett at amerikanerne var veldig positive til at Norge var tidlig ute med avgjørelsen da man håpet dette kunne påvirke andre. For USA var Norges beslutning derfor attraktiv, noe som kan øke Norges innflytelse i alliansen med USA. Ifølge den tsjekkosllovakiske ambassadøren reagerte man også på dette fordi man ikke oppfattet at vedtaket ble gjort av NIF alene sånn, som vist i tidligere avsnitt, regjeringen håpet det skulle oppfattes.

²²⁶ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

²²⁷ Utenriksdepartementet.

²²⁸ Utenriksdepartementet.

²²⁹ Utenriksdepartementet.

Her hadde ambassadøren fremhold i Moskva at dette vedtak skjedde på fritt grunnlag og at regjeringen ikke sto ansvarlig for dette. Da hadde han fått seg forvist sitater fra Statsministerens tale med kritikk mot Sovjetunionen, og det kunne være liten tvil om at Statsministeren hadde påvirket vedtaket «underhånden.»²³⁰

Dette er altså et eksempel på det som ble nevnt i tidligere kapittel om at talen til Nordli som kritiserer Sovjetunionen og handler om boikotten kunne bli oppfattet som hinting. Det kapitlet handlet riktig nok om forsamlingen på Idrettstinget og dette om Sovjetunionen, men det er likevel et eksempel. Til tross for dette burde man tenke at man i Sovjet gjerne ville tolke alt i verste mening og dermed kunne legge til budskap der det ikke var noen, men det kan også ha vært mennesker i forsamlingen som ikke hadde samme forutsetninger som Sovjet, men som likevel kom til samme konklusjon.

En annen årsak til at Sovjetunionen ikke i større grad reagerte eller rapporterte om boikotten kan være at man ikke ville gi oppmerksomhet til at noen land ikke kom til å delta. To eksempler på hvordan arrangørene prøvde å unngå å anerkjenne den manglende deltagelsen var at ambassadene blant annet ble oppfordret til å delta på det de ble invitert til da «uteblivelse hadde begrenset effekt.»²³¹ Formuleringen om begrenset effekt er verdt å legge merke til. Som nevnt så kommer vi tilbake til statens egen vurdering av effekten, men det man vet her er at boikotten ville blitt mindre synlig hadde embetsmenn deltatt når de mottok invitasjon. På den måten ville Sovjet i større grad kunne dekket over hvor mange som valgte å boikotte. Et problem med denne slutningen er at det uansett ville vært synlig under øvelsene, men der kunne man kanskje brukt forklaringer som at man ikke greide å kvalifisere seg eller at land som Norge ikke hadde gode nok utøvere til å delta. De som fulgte idretten nøye ville nok visst bedre, men for dem som ikke så på idrett i det daglige, men som synes OL var spennende kunne dette vært en habil forklaring. Et annet eksempel på at Sovjet prøvde å dekke over boikotten kan man se i et referat fra *Dagsrevyen* 27. juni 1980, hvor Jan Staubo er intervjuet. Bakgrunnen for intervjuet er «rykter i Moskva om at det forslå planer og også å heise flaggene til de nasjoner som boikotter Moskva-OL.»²³² Staubo gjør det klart at dette ikke vil skje da det bryter med IOC sine regler og det beskrives som rykter, altså må man ta det med en klype salt. Likevel kan man se det som et eksempel på et ønske om å minske synligheten av boikotten.

²³⁰ Utenriksdepartementet.

²³¹ Utenriksdepartementet.

²³² Utenriksdepartementet, «Bind 3: Boikott av Moskva-OL».

Alternative konkurranser

Selv om Norge hadde fulgt USAs linje om boikotten var det ikke slik at man i Norge var med på alle planer amerikanerne, med flere, hadde. Etter at boikotten ble vedtatt ble Norge invitert inn i et samarbeid om alternative leker. Dette takket Norge nei til.²³³ Det var en holdning om at hadde man vedtatt en boikott, så hadde man vedtatt en boikott og da skulle man ikke delta i alternative leker heller. Dette bør ses i sammenheng med de sovjetiske kommentarene om Norge som naboland. Man valgte å følge den linjen som hadde blitt foreslått av NATO, men man var fortsatt et naboland og valgte derfor ikke å delta på arrangementen av alternative leker. Formålet med de alternative lekene ville ha vært å sikre at norske idrettsutøvere fikk mulighet til å konkurrere.²³⁴ Ved å ikke delta på dette ble utøveren også tvunget til å være en del av boikotten fordi det Norge ofret for å ta et standpunkt var utøverens mulighet til å konkurrere og den eventuelle æren som hadde kommet med gode resultater. Deltagelse i alternative leker kunne også ha gjort boikotten mindre attraktiv. Da utøverne ikke hadde mistet så mye og dermed hadde ikke handlingen hatt så stor påvirkning. Som Nye påpeker kan tiltrekkende handlinger øke den myke makten, og handlinger som oppfattes om attraktive krever som regel at staten som gjennomfører den gjør det til tross for tap av noe eller en risiko. Den norske ambassadøren ble også invitert på en «post-olympisk» turnkonkurranse i august i Connecticut. Da brukte man igjen argumentet med at det ville vært i strid med den nøytrale linjen regjeringen hadde valgt.²³⁵ Å holde en nøytral linje var, som vi har sett, nødvendig for at regjeringen selv ikke måtte stå ansvarlig for reaksjonene som kom.

Fullmakten

Vedtaket til Idrettstinget lød sånn her:

Idrettstingets vedtak av 1978 om Norges deltagelse i De Olympiske Leker 1980 omgjøres for sommerlekene vedkommende i samsvar med intensjonene i Lov for Norges Idrettsforbund § 17, pkt 9. Skulle det oppstå noe som gjør at en slik avgjørelse kommer i konflikt med landets interesser går Idrettstinget ut fra at Regjeringen tilkjenner dette. Idrettsstinget gir på den bakgrunn det nye Idrettsstyret fullmakt til å revurdere vedtaket innen påmeldingsfristens utløp 24. mai d.å.²³⁶

Særlig de to siste linjene er nyttige når man nå skal forstå diskusjonen som skjedde frem mot OL. Idrettstinget hadde gitt det nyvalgte idrettsstyret mulighet til å omgjøre vedtaket skulle regjeringen be om det, basert på at vedtaket gikk imot landets interesser. Det ble en diskusjon om man skulle gjøre dette, både offentlig blant ulike lokallag fra politiske parti og internt i UD. Fra 29. mai 1980 har UD en uttalelse fra Norges Kommunistiske Parti (NKP) hvor man

²³³ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

²³⁴ Utenriksdepartementet.

²³⁵ Utenriksdepartementet, «Bind 3: Boikott av Moskva-OL».

²³⁶ Norges Idrettsforbund, «Sak 7A».

refererte til at Kirke- og undervisningsminister Einar Førde hadde sagt at Arbeiderpartiet Oslos mening var representativ for hele AP. Arbeiderpartiet Oslo hadde uttrykt at Norge burde delta i Moskva-OL og NKP ba om at vedtaket om boikott straks måtte gjøres om.²³⁷

Argumentet for deltagelse var at det nå hadde viste seg at Norge var det eneste landet i Norden og et av to NATO-land i Europa som ikke deltok. Vadsø AP sendte også en uttalelse til statsministeren sitt kontor hvor man også ba regjeringen snu. De argumenterte for deltagelse: «Vi mener et slikt standpunkt at Norge skal boikotte sommerlekene ikke vil bidra til noen avspenning i verden, eller bedre situasjonen internasjonalt, heller tvert imot.»²³⁸

Norge var et av de første landene som vedtok å boikotte og i perioden etter er det altså flere som ønsket å reversere forslaget. Det er bemerkelsesverdig at flere av uttalelsene kommer fra AP sine egne lokallag, da det er AP som sitter med regjeringsmakten og dermed er de som hadde muligheten til å reversere. Så hva tenkte man hos Arbeiderpartiet sentralt?

Johan Jørgen Holst tilhørte Arbeiderpartiet og var fra 1979 til 1981 statssekretær i UD, han var også senere utenriksminister fra 1993 til 1994.²³⁹ Han sendte 20. mai 1980 et notat til utenriksminister Knut Frydenlund med tittelen «OL-boikott og Norges stilling.»²⁴⁰ Der kom det frem tanker som viste hva slags diplomatisk konflikt boikotten utviklet seg til for Norge.

For Norge er det neppe gunstig å komme i en slik særstilling som det nå kan ligge an til. Det vil eventuelt være ønsket å unngå slik særstilling som måtte danne grunnlag for et råd fra Regjeringen om at OL-komiteen bør endre standpunkt. Dette ville imidlertid representere en betydelig belastning for forholdet til USA.²⁴¹

Regjeringen la også vekt på det at Norge skilte seg ut i Norden, og til dels i Europa, ved at de valgte å boikotte. Ved å velge annerledes enn landene rundt tar man et valg som mest sannsynlig ikke er så attraktivt for landene rundt, fordi de selv ikke har valgt å gjøre det. Dette kan påvirke Norges myke makt, særlig hvis landene rundt opplever at Norge har gitt etter for det amerikansk press og ikke har tatt et standpunkt selv. Da kan Norge fremstå svakt og som noen som bare følger andre, kvaliteter som ikke oppfattes som attraktive blant stater. Videre skrev Holst at det ideelle hadde vært at NIF selv revurderte forslaget og at regjeringen ikke burde være innblandet, fordi «regjeringen kommer i en større klemme om OL-komiteen tar opp spørsmålet til ny vurdering og ber om Regjeringens syn.»²⁴² Nøytralitetslinjen har som sagt gitt regjeringen mulighet til å unngå en del av reaksjonene på boikotten, den ble brukt som et svar på den amerikanske presset og som et forsvar mot Sovjetunionen, men etter det

²³⁷ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

²³⁸ Utenriksdepartementet.

²³⁹ «Biografi».

²⁴⁰ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

²⁴¹ Utenriksdepartementet.

²⁴² Utenriksdepartementet.

kom frem at mange land i Europa ikke boikottet havnet regjeringen i en vanskelig posisjon, nettopp knyttet til nøytralitetslinjen. Hvis de hadde brutt inn og endret vedtaket hadde det nok møtt sterke reaksjoner fra USA og hatt stor påvirkning på forholdet. Det kunne også ha fått innflytelse på hvordan andre stater så Norge. Argumentet for å ikke delta i sommer-OL i Moskva, var at man ikke kunne være en del av et propagandashow og en legitimering av Sovjetunionen og dens handlinger. Å snu fordi alle andre skulle delta kunne ha sett feigt og svakt ut, to negative ladde ord som en stat gjerne ikke vil assosieres med.

«Norge betaler nå prisen for å ha vært tidlig ute.»²⁴³ skriver også Holst i notatet. Det var ikke bare det at man var tidlig ute som satte Norge i den posisjonen de var i. Måten man valgte å gjøre det hadde også selvsagt en innvirkning på utfallet. For eksempel vet vi at nøytralitetslinjen ga regjeringen et forsvar mot press fra flere kanter, men man kunne også ha brukt at det at man var to aktører til å spille mot begge sider. En måte man kunne gjort dette på var på samme måte som man spekulerte Italia hadde gjort, etter at regjeringen hadde vært imot deltagelse, men den nasjonale olympiske komiteen vedtok å melde på Italia. Dette var en overraskelse for mange og det startet spekulasjoner.

coni's beslutning kom overraskende og har faatt pressen til aa spekulere paa om det var en underhaandsforstaaelse mellom statsminister cossiga og olympia-komite-presidenten carrara om en deling av oppgavene. cossiga skulle ta vare paa forhold til washington og carrara ivareta interessante overfor moskva.

Å avtale spill på den måten ville nok ikke vært mulig i Norge. På den ene siden hadde det gitt regjeringen mulighet til å blidgjøre Washington ved å snakke frem en boikott samtidig som de kunne sagt at det var opp til idretten selv å bestemme, og idretten kunne hørt med de nasjonale olympiske komiteene i Norden for å se hva de skulle gjøre og lagt seg på samme linje. Grunnen til at dette kanskje ikke hadde fungert er oppbygningen av norsk idrett. Selv hvis man hadde greid å overbevise idrettsstyret om å bli med på en sånn løsning, ville man ikke kunne hatt et møte med hele idrettstinget og til syvende og sist så var det idrettstinget som bestemte. Idrettstinget består av idrettsstyret, men også 75 representanter fra særforbundene og 75 representanter fra idrettskretsene, alle disse har stemmerett.²⁴⁴ Hadde regjeringen gått ut i støtte for boikott kan man anta at flere i salen hadde fulgt den linjen, særlig når man ser at det ble foreslått å utsette hele stemningen til man hadde rådført seg med nettopp regjeringen. På bakgrunnen av den demokratiske oppbygningen av NIF ville det derfor hvert vanskelig å gjøre noen avtaler for å blidgjøre begge sider, sånn man spekulerte de gjorde i Italia.

²⁴³ Utenriksdepartementet.

²⁴⁴ Bernad Enjolras og Ragnhild Holmen Waldal, *Idrettsdemokratiet - makt og styring i idretten*, 21.

Hvordan skulle ambassaden i Moskva forholde seg til boikotten?

Før sommerlekene begynte ble det sett på som nødvending å utvikle noen retningslinjer for hvordan ambassaden skulle forholde seg til boikotten. Det er ganske naturlig, men det som er verdt å merke seg er at disse retningslinjene ble utarbeidet på et arbeidsmøte med NATO-delegasjonen i Brussel. Den 11. juni 1980 ble det altså holdt en arbeidslunsj hvor den amerikanske delegasjonen la frem et forslag om hvordan vestlige ambassadører skulle oppføre seg under OL. Det var fordi «en mest mulig ensartet opptreden» skulle «gi det noedvendige inntrykk.»²⁴⁵ Det «nødvendige inntrykket» det er snakk om er nok at det var flere land som støttet boikotten, selv om de deltok i OL, for eksempel Storbritannia hvor staten var mot deltagelse, men idretten selv bestemte å delta. I meldingen kan man lese hvilke innsruskjoner de forskjellige statene hadde, Norge hadde lite innspill om retningslinjene.²⁴⁶ 19. juni ble det gitt det beskjed at Norge så det hensiktsmessig å slutte seg til de amerikanske retningslinjene med unntak at Norge vil fortsette å gi normal bistand til journalister.²⁴⁷ Den norske staten hadde holdt fast ved at det var opp til idrettstinget selv å bestemme og hadde holdt en nøytral linje i spørsmål som om alternative konkurranser, delvis for å lage en avstand til USA, sånn at ingen kunne si at Norge hadde gitt etter for presset. Så valgte man å samarbeide om retningslinjer, en teori om hvorfor dette var at retningslinjene var konfidensielle. Man har takket nei til samarbeid som ville vært offentlige og som derfor «alle» kunne hatt en mening om hvis de ville, men det som var konfidensielt ville ingen få vite om og det ville derfor ikke påvirke innrykket av Norge. Josephs Nye teori om mykt makt bygger i stor grad på andre staters oppfatning av et land og hvordan dette har innflytelse på statens mulighet til å overbevise andre.

Konsekvenser

Det har blitt mye snakk om konsekvenser for Norge og for utøverne som ikke fikk deltatt, men boikotten fikk også ringvirkninger for «vanlige» folk. En av dem var en mann som 12. juli sendte billettene han hadde kjøpt til Moskva-OL til UD da han ikke ville få pengene returnert. Han startet brevet med: «Eg er ein av dei uheldige som tinga og betalte billetter til Olympiaden i Moskva før den russiske invasjonen i Afghanistan og som av den grunn har avlyst reisa.»²⁴⁸ Videre sier han at billettene også er en takk for god hjelp noen år tidligere, da

²⁴⁵ Utenriksdepartementet, «Bind 2: Boikott av Moskva-OL».

²⁴⁶ Utenriksdepartementet.

²⁴⁷ Utenriksdepartementet.

²⁴⁸ Utenriksdepartementet, «Bind 3: Boikott av Moskva-OL».

han mistet passet på reise og trengte visum. Mannen var nok ikke alene i å ha kjøpt billetter til lekene og han er et eksempel på hvordan boikotten påvirket, ikke bare Norges forhold til andre stater, men også egne innbyggere. Det er disse ringvirkningene som kan være med å legitimere boikotten. Ved å gjennomføre en handling, selv når det kan få negative følger, kan man vise handlekraft og fremstå uredd, noe som kan være attraktive kvaliteter. Handlinger kan også være vanskeligere å misforstå ifølge Nye og derfor ha større innvirkninger på statens myke makt.

5.2 Etter OL

Etter sommerlekene i Moskva er det særlig to saker som fikk oppmerksomhet av UD knyttet til nettopp OL. Det var evalueringen av effekten til boikotten og hvor vidt den var vellykket. Dette ble gjort blant NATO-landene så det var flere enn de som deltok på boikotten som deltok i dette arbeidet. Den andre saken som det var søkelys på var at man på amerikansk side fryktet at Sovjetunionen skulle få mer innflytelse i IOC og man ønsket å legge en felles plan for hvordan man skulle stoppe dette. Det er disse to sakene denne delen av kapittelet vil handle om.

Sovjetunionen og IOC

Etter olympiaden i Moskva kom det en melding fra NATO-delegasjonen i Brussel, den ble sendt den 19 august og tittelen på saken var: «amerikansk opplegg til meningsutveksling om konsekvenser for vestlige interesser av endringer i internasjonal sport etter Moskva-olympiaden.»²⁴⁹ Dokumentet består av en delegasjon sine tanker om spørsmålene og kommentarene fra den amerikanske delegasjonen, spørsmålene og kommentarene ligger også vedlagt. Der sto det blant annet at: “we would appreciate hearing the views of others on the short and long run impact of the focus on the politics of sports (...)»²⁵⁰ Videre ble det også skrevet:

(...) and that there is now a quasi-understanding that next ioc president will come from the soviet/east European group. do our allies have similar information or share our concern about internal developments within the ioc?²⁵¹

Amerikaneren fryktet altså det de så som en økende innflytelse for Sovjetunionen og Øst-Europa på IOC og internasjonal sport. De ønsket å starte en diskusjon om dette og et potenstelt samarbeid om hvordan man skulle motvirke det. Den norske delegasjonen skriver også:

²⁴⁹ Utenriksdepartementet.

²⁵⁰ Utenriksdepartementet.

²⁵¹ Utenriksdepartementet.

paa denne bakgrunn mener man paa amerikansk side at det ville kunne vaere nyttig aa ta opp til ny vurdering forholdet mellom amatoeridrett og sport i vaare samfunn og se naermere paa den fremherskende innstilling i alle vaare lands regjeringer aa opprettholde en «hands off»-holdning overfor internasjonale sportsaktiviteter. Spoersmaalet reises om denne politikk er i vaar felles interesse.²⁵²

Med utgangspunkt i dette kan det fremsta som amerikanerne var kritiske til den tilnaermingen store deler av Europa har hatt, og som foerte til at mange europeiske land ikke boikottet, hvor idrettsorganisasjonene har autonomi over egne valg og ikke styrers statlig. Saelrig spoersmaalet om det var i NATOs felles politiske interesse illusterer dette. Diskusjonen amerikanerne praevde aa ha viser ogsaa et stoerre soekelys pa hvordan idrett og politikk henger sammen, og man oensket aa begrense innflytelsen man mente Sovjetunionen kunne fa nettopp gjennom idrett. Pa norsk side svarte Utenriksdepartementet at: «UD deler fullt ut de betenkeligheter som Delegasjonen har gitt uttrykk for og anser det amerikanske initiativet for aa vaere svært uheldig.»²⁵³ De minnet ogsaa om at det var NIF som tok avgjoerelsen og skrev at dette vil man fortsette med i andre idrettspolitiske spoersmaal.²⁵⁴

Man kan lure pa hvorfor det er knyttet sa mye negativitet bare til det aa ha en diskusjon om forholdet mellom idrett og politikk, kanskje saerlig etter man hadde tatt et saPASS klart idrettspolitisk standpunkt. Noe av det den norske NATO-delegasjonen i Brussel fryktet, og som UD stoettet, var konsekvensene hvis en saann diskusjon skulle lekke ut til andre.²⁵⁵ Som nevnt flere ganger var en av grunnene til at Norge holdt sa hardt pa regjeringens noytralitetslinje at man ikke oensket at det skulle fremsta som at man i Norge hadde gitt etter for et amerikansk press. Man kan dermed se at man flere ganger tok valg og avsto fra ting som konkurranser eller forum hvor det kunne oppfattes som at man samarbeidet for tett med nettopp amerikanerne. Dette oenske om avstand kan vaere knyttet til Norges oenske om aa vaere en fredsnasjon. Ble man sett pa som en stat som gir etter for amerikansk press eller har for tette baand til USA ville dette kunne svekket eller hindret at andre stater sa Norge som nettopp en fredsnasjon.

Evaluering av boikotten

Det gjoeres mange evalueringer av boikotten blant NATO-landene. Baae av de landene som deltok i boikotten som USA, Canada og Vest-Tyskland, men ogsaa land som Danmark, som lot idrettsorganisasjonene selv bestemme og dermed ikke boikottet, deltok og skrev egne vurderinger. Det vil vaere hensiktsmessig her aa minne om at denne seksjonen ikke skal evaluere boikotten selv, men heller vise og drøfte hva Norge og andre land la vekt pa i

²⁵² Utenriksdepartementet.

²⁵³ Utenriksdepartementet.

²⁵⁴ Utenriksdepartementet.

²⁵⁵ Utenriksdepartementet.

etterkant av boikotten. Ut ifra dette vil man også se hva statene selv mente var hensikten med boikotten, da det her var noen delte meninger om akkurat dette. Norge valgt ikke å vurdere hvor effektiv boikotten var, og i et utdrag fra et referat fra morgenmøte 21. august 1980 kom det frem at man takket nei til å være en del av den diskusjonen: «selv om vi som boikottende nasjon kanskje kunne vært godt plassert til å fremføre enkelte motforestillinger til boikott-initiativet.»²⁵⁶ Man får likevel et innblikk i hvilke vurderinger man har gjort i Norge da delegasjonene, ambassadene og represententer fra UD har lagt inn kommentarer på andre land sine vurderinger. Setningen over om at Norge kunne utfordret noen av fremstillingene som boikottende nasjon kan også gi noen indikasjoner på hva man tenkte om boikotten. Det sitatet er knyttet til en amerikansk vurdering, som vi har lest i tidligere korrespondanse mellom USA og statsministerens kontor sto det mye på spill for amerikanerne og de var avhengig av at boikotten var vellykket. Så sitatet kan være en referanse til at man i USA hadde mye å tjene på å fremstille boikotten i et så positivt lys som mulig.

Til tross for at amerikanerne hadde mye å tjene på en vellykket boikott var de ikke utelukkende positive. I et dokument adressert til Utenriksdepartementet, sendt 14. august 1980 står det:

I den amerikanske vurderingen heter det at olympiade-boikotten sannsynligvis ikke hadde den ønskede virkning på det sovjetiske folk, og effekten på verdensopinionen kan ha vært noe blandet. Boikotten antas imidlertid å ha lyktes i sin prinsipielle målsetting, nemlig å gjøre klart for det sovjetiske lederskap den store beslutning som Afghanistan-aksjonen utgjør for Sovjetunionens omdømme i verden.²⁵⁷

Den kanadiske delegasjonen hadde en litt annen oppfatning, de så boikotten som mer effektiv fordi de understrekte at formålet med boikotten hele veien var å markere motstanden til invasjonen av Afghanistan. De skrev: «The objective was rather to remind the Soviet leadership of the price to be paid for the Afghanistan adventure in terms of international public opinion.»²⁵⁸ USA sin delegasjon mente, i likhet med kanadierne, at man hadde oppnådd ønsket resultat ved at man hadde markert motstanden til de sovjetiske lederne. Det kanadierne ikke vurderte som amerikanerne var opptatt av er hvordan boikotten ble oppfattet av andre. Som igjen viser til hvordan myk makt er en del av en slik avgjørelse, og hvor stor rolle andres inntrykk kan spille i internasjonal politikk.

4. september mottar Utenriksdepartementet et «Sammendrag av allierte lands vurderinger av olympiaden i Moskva og av boikotten.»²⁵⁹ Dette var siste utkast av dokumentet og baserte seg på diskusjonene innad i NATO og de egne dokumentene noen land hadde valgt

²⁵⁶ Utenriksdepartementet.

²⁵⁷ Utenriksdepartementet.

²⁵⁸ Utenriksdepartementet.

²⁵⁹ Utenriksdepartementet.

å produsere. Danmark, Portugal, Belgia, Vest-Tyskland, Canada, Storbritannia og USA valgte å produsere egne rapporter om boikotten og dette sammendraget kan se ut som er oppsummeringen av diskusjonene og rapportene. Norge var som ikke nevnt en del av denne diskusjonen, men det kom ikke frem noen kritikk eller uenigheter til dette sammendraget og det kan derfor være verdt å se på, selv om Norge ikke eksplisitt har sagt seg enig. I innledningen til rapporten har man skrevet «An attitude of “business as usual” would have conveyed a message of acceptance to Moscow.»²⁶⁰ Videre ble det skrevet at lekene var en suksess for Sovjetunionen, men at mengden medaljer vunnet av Sovjet og Øst-Tyskland gjorde det umulig å ikke legge merke til boikotten. Til tross for at boikotten ble lagt merke til, så var NATO forsiktige med å konkludere at man hadde fått informasjon ut til de sovjetiske innbyggerne da det hadde vært store mengder propaganda om hvordan boikotten var et amerikansk påfunn for å svekke kommunismen.²⁶¹ Det ble konkludert med:

If western governments had not decided to limit their role in the Game, the Soviet leadership would have been encouraged to conclude that the stern attitudes adopted in the wake of the invasion of Afghanistan were reversed.

The message of the boycott and other measures taken by Alliance government will have greater effect as time goes on if they are followed by a firm and consistent attitude. Otherwise Mr. Gromyko will be proved right when he says “the games are over, but life goes on”.²⁶²

Konklusjonen var altså at man lyktes med å markere til sovjetiske myndigheter at man var motstander av bruddet på folkeretten. Likevel påpekte man at det ikke var nok å boikotte OL og at man måtte fortsette presset for at det skulle være effektivt. Det at man var mest opptatt av at man hadde markert misnøye er interessant, da det er dette som også var argumentet til Idrettsstyret ledet av Ole Jacob Bangstad og leder av NOK Arne B. Mollén. Der idrettstinget skilte seg ut var ved at man ikke ønsket å si om idrettssamarbeidet med Sovjetunionen, og dermed så man OL som nettopp et engangs tilfelle.²⁶³ Det at det var aktuelt å fortsette idrettssamarbeidet med Sovjet utenfor lekene, kan vitne om et ønske om å få i både pose og sekk. Man ville fortsette noe som ga et bedre forhold til et naboland man så som en trussel, samtidig som man ville markere motstand mot nettopp dette nabolandet. OL-boikotten ga mulighet til å markere seg internasjonalt, og trekke positiv oppmerksomhet hos de som var enige. Hvis man hadde fortsatt samarbeidet kunne det minsket misnøyen til Sovjetunionen og de som ville reagert negativt på vedtaket om boikott.

²⁶⁰ Utenriksdepartementet.

²⁶¹ Utenriksdepartementet.

²⁶² Utenriksdepartementet.

²⁶³ Norges Idrettsforbund, «Sak 7A».

5.3 Avslutning

Selv om regjeringen hele veien hadde holdt fast i at de var nøytrale og at det var idretten selv som hadde tatt avgjørelsen, opplevde Sovjetunionen at Nordli i talen sin til idrettsstinget sa hva han mente og dermed påvirket resultatet. Utenriksminister Frydenlund var opptatt av at nøytraliteten ville spare regjeringene for en del av reaksjonene som kunne komme, og at man da ikke kunne si at Norge hadde gitt etter for amerikansk press. Reaksjonen til Sovjetunionen viser at det ikke ble oppfattet sånn av alle. Det var også lite reaksjoner fra Sovjet som UD har dokumentert, særlig før andre land også støttet opp om boikotten. Det kan tyde på at Sovjetunionen ikke så en norsk boikott som en så stor trussel og at man opplevde Norge som lite viktig. Situasjonen kan ha noen likhetstrekk til den Skaset har beskrevet om den norske oppfatningen til Montreal. Mangelen på reaksjoner fra Sovjet kan også ha kommet av at man ikke ville bringe oppmerksomhet til boikotten.

Nøytraliteten statsministerens kontor hadde vernet rundt ble også en utfordring da det ble klart at Norge var eneste landet i Norden om boikottet og et av få i Vest-Europa. Regjeringen hadde fullmakt til å vedta deltagelse likevel, det hadde forslaget til idrettsstyret sikret, men hvis de skulle velge å gjøre det hadde de blitt satt i en vanskelig posisjon i forhold til USA. Man ønsket egentlig derfor at idretten selv skulle reversere vedtaket, men dette skjedde heller aldri og Norge falt mellom to stoler. På den ene siden så man det som uheldig å være en av få, samtidig som man ville bevare det gode forholdet til USA. Likevel var det ikke sånn at Norge ga etter på alle de amerikanske ønskene, man takket blant annet nei til samarbeid om alternative leker eller at medlemmer av ambassadeapparatet skulle delta på en «post-olympisk» turnkonkurrans. Da dette ville bryte nøytralitetslinjen regjeringen holdt fast ved. Man ville heller ikke delta i en drøfting om økende Østeuropeisk innflytelse på IOC eller være med å evaluere boikotten da man så at det ville være veldig uheldig dersom dette skulle lekke ut.

Kapittel 6: Konklusjon

I dette avsluttende kapitlet vil jeg gjøre tre ting. Jeg vil oppsummere oppgaven og svare på problemstillingen «Hvorfor boikottet Norge Moskva-OL i 1980?» Så vil jeg drøfte det teoretiske rammeverket valgt for denne oppgaven. Deretter vil jeg reflektere og drøfte situasjonen i dag og si noe om hvordan denne studien kan bidra til med et nytt perspektiv på nåtidens hendelser.

6.1 Hvorfor boikottet Norge Moskva-OL 1980?

«Ting var mye bedre før» er tittelen på innledningskapittelet til denne oppgaven. Jeg valgte akkurat det uttrykket fordi jeg opplevde å lese det i flere kommentarfelt i saker knyttet til spotsvasking. Hos flere kan det fremstå som det finnes en forståelse at idrett og politikk var helt separat tidligere og det er noe man ønsker seg tilbake til. Det var bakgrunnen for denne oppgaven. For hvis politikk og idrett var helt adskilt, hva var da grunnen til en idrettsboikott i 1980? I denne delen av konklusjonen skal jeg oppsummere oppgaven og gi en konklusjon på oppgavens problemstilling: «Hvorfor boikottet Norge Moskva-OL i 1980?»

Som vi har sett har det vært flere aktører involvert i avgjørelsen om å boikotte Moskva-OL. Den største var Norges Idrettsforbund. NIF kan deles inn i flere aktører og utgangspunktet fra min empiri er at leder av NIF og idrettsstyret Ole Jacob Bangstad, formann i NOK Arne B. Mollén og idrettstinget er de mest sentrale aktørene på idrettssiden. I statsapparatet har UD med tilhørende ambassader, statsminister Odvar Nordli og utenriksminister Knut Frydenlund vært av de mest sentrale. Einar Førde, kirke- og undervisningsminister, har litt overaskende ikke hatt så stor rolle i dette, overaskende fordi NIF lå under kirke- og undervisningsdepartementet. Dette var nok en konsekvens av den nøytralitetslinjen den norske regjeringen valgte, da det ikke ble naturlig for Førde å utale seg i media og i motsetning til de to andre hadde han lite å gjøre med internasjonale aktører. Blant de internasjonale aktørene som har vært sentrale i spørsmålet om norsk boikott har man Sovjetunionen, USA og NATO. Individuelle historiske figurerer har spilt avgjørende roller og for å forstå deres avgjørelser, må man forstå deres bakgrunn.

Gjennom denne oppgaven har vi sett at USA både gjennom NATO og direkte til Norge flere ganger henvendte seg for å understreke hvor viktig man synes boikotten var. Vi har sett en regjering som på den ene siden sterk fordømte invasjonen av Afghanistan, samtidig som man ikke ønsket å være en del av det man mente var idrettens egen avgjørelse. Man har sett at hele diskusjonen om en norsk boikott begynte i norske aviser og en av diskursene i

avisene som har gått igjen er sammenligninger og at man har trukket linjer til andre verdenskrig. En periode mange i Norge hadde opplevd selv eller sett ringvirkningene av, en periode to av idrettens sentrale aktører hadde deltatt i og kjempet mot okkupasjonsmakten. Man har sett utøvere som har beskrevet seg selv som en nøytral tredjepart som burde få delta i OL, og som har nektet å delta i andre konkurranser eller diskutert å legge opp fordi de ikke fikk reise til Moskva og konkurrere. Oppgaven har analysert flere av forslagene fremmet på Idrettstinget og hvordan formuleringene kunne fortelle oss noe om de ulike synspunktene. Her har vi sett at det forslaget som til slutt ble vedtatt hadde en fullmakt som ga regjeringen mulighet til å endre vedtaket hvis det skulle være til Norges beste interesse. Denne fullmakten ble også diskutert da det ble klart at Norge var eneste land i Norden som boikottet og et av få land i Europa. UD så det ikke som ønskelig å være en av få, men sa at å bruke fullmakten ville skade forholdet til USA. Nøytralitetslinjen ble også viktig da Norge skulle ta avgjørelser om å være med i alternative konkurranser eller drøfte videre hvordan politikk og idrett påvirket hverandre, da man takket nei til dette for at man ikke skulle gjøre noe som andre kunne oppleve som at regjeringen var innblandet. Det var av hensyn til dette at man også avsto fra å diskutere hvor vellykket boikotten egentlig var.

Så hvorfor boikottet Norge 1980-OL i Moskva? Svaret på dette er komplekst og det er nok ikke et rent fasitsvar, men jeg skal prøve å gi et svar likevel. Et sitat fra Skaset oppsummerer min konklusjon godt: «Men det var en interessant sak, men å koble den ut av krigen [andre verdenskrig] det går ikke an og heller ikke ut av NATO.»²⁶⁴ For å forstå hvorfor Norge som et av få europeiske land valgte å ikke delta i sommerlekene i Moskva må man forstå bakgrunnen til de som fikk ansvaret for å ta denne avgjørelsen. I denne oppgaven er det to aktører som har fremstått som ledene i kampen for en boikott, Bangstad og Mollén. Selv om de to var leder for hver sin forening og hadde forskjellige utgangspunkt for å fremme en boikott, kom de sammen og det kan ha vært avgjørende for debatten. Regjeringen valgte selv å utelukke seg selv fra prosessen og avgjørelsen, men fikk det ønskede utfallet for forholdet til en av deres viktigste allierte: USA.

Ole Jacob Bangstad var generalmajor og formann i Norges Idrettsforbund. Han hadde gjort karriere i det norske forsvaret og man kan ikke annet enn å forstå at han var godt kjent med forsvarsalliansen NATO, der forslaget startet. Det var også gjennom NATO-samarbeidet at mange av henvendelsene og presset fra USA kom. Bangstad var for en boikott og han var den som fremmet forslaget fra idrettsstyret på Idrettstinget. Det er vanskelig å forstå noe annet

²⁶⁴ Hans B. Skaset, Intervju: Hans B. Skaset.

at han med den militære bakgrunnen tok hensyn til ønske fra den tyske NATO-delegasjonen og USA med president Carter. Selv hvis ikke Bangstad fikk innsyn i de mange brev eller referater fra møter hvor budskapet om at man måtte samle seg rundt denne boikotten, må det ha vært vanskelig å unngå amerikanerne sine argumenter. Tidligere i oppgaven har det blitt påpekt at store deler av *Dagbladet* sin dekning av boikottforslaget kom fra deres New York-korrespondent og han hadde naturlig nok Jimmy Carter og amerikanerne i søkelyset. Utenom Bangstad har det norske statsapparatet gjort overveininger over hvordan boikotten ville ha innvirkning på forholdet til USA og ut ifra meldingen til statssekretær Johan Jørgen Holst kan vi anta at dette var grunnen til at man ikke valgte å bruke fullmakten og snudde vedtaket om boikott. Selv om norske myndigheter holdt fast i sin nøytralitetslinje og uteble fra flere ting for å beskytte nøytraliteten, er det vanskelig å tenke seg at man i Norge hadde valgt å boikotte uten det store amerikanske presset.

Formann i den Norske Olympiske Komité Arne B. Mollén hadde ikke noe ønske om å samarbeide med staten. Likevel så snakket han for en boikott i pressen. Mollén hadde en «aktverdig» fortid som motstandsmann og hadde selv risikert livet i kampen mot den tyske okkupasjonsmakten under andre verdenskrig. I de norske avisene trakk man linjer til 1936-OL, et OL som var et vellykket propagandaprojekt for Hitler, og andre verdenskrig. Det bragte nok opp noen minner. Mollén hadde risikert livet for å redde andre motstandsmenn og var flere illegale turer i Norge. Han var altså ikke en mann som tok lett på egne verdier, det hadde han vist tidligere. En blanding av en diskurs som trekker linjer til et mørkt kapittel i verdens historien og en mann som sto standhaftig opp for det han mente var riktig kan også ha spilt en betydningsfull rolle da Norge vedtok boikotten.

Disse to har ikke alene vedtatt en boikott og det var mange krefter for eller mot, men når man tar utgangspunkt i Skaset beskrivelse av et idrettssting som var uforberedt på saken de fikk i hendene og lederorientert. Samtidig som man har en regjering som velger en nøytralitetslinje, i motsetning til andre land som Storbritannia og Vest-Tyskland, kan nettopp ledelsens synspunkter ha fått en betydelig rolle. Bakgrunnen til de to idrettslederne kan ha fremstått særlig avgjørende når man ser at utøverne og Skaset, som var opptatt at det var presentasjonene hans som utøver han var mest stolt av, var imot en boikott. Et likhetstrekk med situasjonen i for eksempel Storbritannia hvor idretten talte imot regjeringen og deltok. Hadde man hatt formenn med en ren utøver bakgrunn eller Mollén eller Bangstad ikke hadde hatt den fortiden man hadde kunne man kanskje fått et annet utfall. Det har derfor vært nokså betydningsfullt at det var nettopp Ole Jacob Bangstad og Arne B. Mollén som var ledere da Norge vedtok å boikotte Moskva-OL.

Dette støttes av den manglende omtalen og støtten til boikotten av Montreal-OL i 1976. Det er viktig å understreke at søkelyset for denne oppgaven ikke har vært på 1976-OL, men gjennom søket mitt til denne oppgaven har det vært et av de store spørsmålene som har gått igjen. Hadde den norske boikotten kun handlet om å stå opp for det man mente var riktig, burde det vært større diskusjoner i 1976, og kanskje også under andre hendelser under den kalde krigen. 1976 burde ikke bare vært en større diskusjon på grunn av grusomhetene som kom av apartheidsystemet, men Montreal-OL ble arrangert bare en måned etter Soweto-opprøret. Soweto-opprøret startet som en fredelig elevprotest mot å bytte undervisningsspråk, men utviklet seg til å bli voldelige opptøyer. Bildet av liket til Hector Pieterse, første barnet som døde under opptøyene, gikk verden rundt og ble en illustrasjon på apartheids brutalitet.²⁶⁵ Man hadde altså i Norge, bare en måned før OL, fått se bevis på grusomhetene som foregikk så hadde boikotten handlet om at Norge skulle vise seg frem som en fredsnasjon, ville det vært naturlig å støtte opp under en boikott som kom av motstand mot nettopp apartheid. Hvis man ønsket å slå et slag for menneskerettigheter så kunne 1976 vært den perfekte mulighet. Isteden så hadde man en situasjon der avisene bestilte at man skulle skrive om noe annet fordi det ikke var nok interesse. Det kan være mange årsaker til dette, men man kan nok konkludere med at både arrangørlandet og hvem som presset på for boikott spilte en stor rolle. Som vist ved at Sovjetunionen prøvde å dekke over boikotten så er det ikke den oppmerksomheten arrangørlandet er ute etter. I 1976 ble OL holdt i Montreal i Canada, et land medlem av NATO og en norsk alliert. I 1980 skulle OL arrangeres hos «fienden». I 76 var det også flere afrikanske land som valgte å boikotte, land som man på denne tiden beskrev som «den tredje verden», ikke stater som Norge hadde alliert seg med eller kunne tjene noe av direkte. I 1980 var det USA som presset for boikott, et land som var og er en viktig del av den norske forsvarsstrategien og et land det ville være viktig for Norge å holde seg inne med. Det var derfor mer for Norge å tjene på å boikotte i 1980 enn det hadde vært i hvis man boikottet i 1976 eller tidligere.

6.2 Det teoretiske rammeverket

Denne oppgaven har brukt teorien om mykt makt utarbeidet av Joseph Nye, jr. En kort gjentakelse av teorien er at den handler om en stats evne til å overbevise andre om deres standpunkt ved å fremstå tiltrekkende gjennom handlinger, ord eller annen kulturell kapital. For eksempel kan en artist eller en TV-serie fra et land være med på å påvirke et lands myke

²⁶⁵ Brown, *The Road to Soweto*.

makt. Bakgrunnen for valget av teorien har vært at store idrettspresentasjoner og å arrangere idrettsarrangementer også kan være en del av et lands myke makt da man kan vise frem et land på best mulig måte eller få heder og ære gjennom å vinne konkurranser. En boikottaksjon aksjon kan også påvirke et lands myke makt da det er en handling hvor man står opp for noe man mener. Hvordan dette oppfattes og om det er en del av et lands myke makt er helt avhengig av hvordan andre stater forholder seg til boikotten og om de statene ser det som en attraktiv handling. Dette har vært bakgrunnen for valget av teorien.

Opgaven har vist at myk makt er et fint teoretisk verktøy for å forstå sportsvasking, men gjennom teksten har det også kommet frem noen begrensninger. Teorien har til tider forsvunnet i oppgaven da myk makt er en teori i stor grad knyttet til stater og internasjonale relasjoner. Den har derfor ikke vært helt passende i forbindelse med aktører som ikke har dette som utgangspunkt. For aktørene som i stor grad har idrettsbakgrunn og har søkelyset sitt på det sportslige har ikke mykt makt vært så relevant og det har derfor vært en begrensning. Selv om bakgrunnen for valg av teorien kan forsvares og fremstår som det passer rett inn når man leser problemstillingen, har teorien til tider forsvunnet i oppgaven. Nye selv bruker Norge som eksempel og er opptatt av Norge som fredsnasjon, men historien om boikott vedtaket her viser at et lands politiske andligninger er ofte mer komplisert enn bare en enkel utøvelse av myk makt. I denne oppgaven kan man se det fordi det i dette tilfelle er den hardeste makten mulig, NATO og Norges forhold til USA, som spiller en rolle her. Det noen ganger fraværende teoretiske rammeverket illustrerer også den komplekse naturen til spørsmålet om Norge skulle delta i Moskva-OL eller ikke. Det var mange aktører innblandet i avgjørelsen og de tok forskjellige overveininger, blant noen av disse har det vært naturlig å trekke inn og drøfte teorien om mykt makt. Hos andre har man sett andre prioriteringer eller forutsetninger for det standpunktet de har hatt, og det har dermed ikke vært naturlig å se det i lyset av teorien om myk makt.

Teorien om myk makt kan også bli et paradoks når man bruker den for å forstå boikotten av Moskva-OL. På den ene siden passer myk makt godt inn fordi det å stå opp for menneskerettigheter, fred og folkeretten er, spesielt for vesten, sett på som attraktive handlinger som kan gi mer innflytelse til en stat og dermed øke statens myke makt. En måte å stå opp for disse rettighetene er å boikotte et stort idrettsarrangement arrangert av landet som invaderer, sånn Norge gjorde med boikotten. På den andre siden så dukker det opp flere spørsmål når man bruker myk makt for å forstå 1980. For hvis å øke den myke makten var målet, hvorfor har man ikke boikottet tidligere? Hva var det med akkurat invasjonen av Afghanistan som var så ille at man ikke kunne delta? Hvis Norge ønsket å fronte seg selv som

fredsnaasjon, hvorfor støttet man ikke de afrikanske landene som boikottet OL i Montreal? En mulig konklusjon, den jeg har kommet frem til, er at det ikke var utelukkende Norges rolle som fredsnaasjon eller Norges myke makt som ble avgjørende, og det er derfor teorien om myk makt til tider forsvinner litt i teksten. Dette er også en begrensning til teorien om myk makt da Nye sier at det ikke er statene alene som påvirker den myke makten, men alt som er tilknyttet staten som idrett og kultur. Likevel baserer teorien om myk makt seg på forholdet mellom stater, og den tar ikke høyde for situasjoner som man fikk i Norge i 1980 hvor det ikke var statsapparatet som tok den endelige avgjørelsen. Det har likevel vært relevant å ha med da det har vært et aspekt, som ikke overaskende, særlig statsapparatet kan ha hatt søkelys på.

Myk makt har også vært relevant med tanke på timingen av boikotten. For samarbeidet med USA, og Norges innflytelse og status hos amerikanerne var det gunstig å vedta boikotten som det første landet i NATO. For forholdet med nabolandet Sovjetunionen og sjansen til å se hva de andre landene gjorde var timingen på vedtaket uheldig. Å analysere hvordan den norske myke makten påvirkes av dette er det interessant og passende. Paradokset synliggjøres når man tar høyde for hvem som tok avgjørelsen, fordi det var ikke regjeringen, som har Norges interesser og dermed myke makt som hovedfokus, men en forsamling med representanter fra norsk idrett. Deler av forsamlingen kan ha vært påvirket av det de opplevde som signal fra regjeringen eller gjort sine egne vurderinger knyttet til Norges interesser i dette spørsmålet, men de hadde ingen forpliktelse til å ta hensyn til Norges myke makt når det stemte. Boikottvedtaket er dermed ikke en handling gjennomført for å øke Norges myke makt.

6.3 Situasjonen i dag

I mars i år kunne man lese at nesten halvparten av de som hadde svart på en NRK-undersøkelse om en mulig norsk boikott av Paris-OL, på grunn av situasjonen i Ukraina, ønsket dette. 47% svarte at de syntes Norge burde boikotte Paris-OL dersom russiske utøvere fikk delta.²⁶⁶ I mange idretter har russiske utøvere vært utestengt, men nå har IOC anbefalt deltagelse.²⁶⁷ Grunnen til at mange russiske utøvere er utestengt er Russlands invasjon av Ukraina 24. februar 2022 og den påfølgende krigen.²⁶⁸ Dette er ikke eneste tilfelle hvor boikott har vært diskutert i Norge de siste årene, som nevnt innledningsvis tvang flere fotballklubber frem en avstemning om Norge skulle boikotte fotball-VM i Qatar på grunn av

²⁶⁶ Sander Lie, Nils Christian Mangelrød, og Jørgen Terland Gundersen, «Russermotstand i befolkningen – nesten halvparten vil boikotte sommer-OL».

²⁶⁷ Vitaly Shevchenko, «Why Putin Cares about Russia's Athletes Competing Abroad».

²⁶⁸ «Ukraina».

de grove menneskerettighetsbruddene det ble rapportert om. Vinterlekene i Beijing i 2022 gikk heller ikke uten kontroverser og der gikk flere norske vintersportutøvere ut og ønsket at NIF og IOC skulle gjøre mer for å bekjempe menneskerettighetsbruddene.²⁶⁹ Boikottdebatten har altså ikke forsvunnet og det blir bare et større fokus på sportsvasking. Det er ikke bare idrettsarrangementer som kritiseres. I september i fjor kunne man lese at Erling Braut Haaland, en av Norges beste fotballspillere, synes at å beskyldte eierne av Manchester City for menneskerettighetsbrudd var for drøyt og han har måttet svare på flere spørsmål om sportsvasking.²⁷⁰ Tidligere landslagsspiller Mathias Normann er utelukket til fremtidige norske landslagsuttak etter at han signerte kontrakt med det russiske fotballaget Dynamo Moskva.²⁷¹ Det er altså ikke mangel på eksempler på debatter om forholdet mellom idrett og politikk i Norge i dag. Det finnes også tilfeller hvor idrettsutøverne selv velger å bruke sin posisjon til fordel for en sak de synes er viktig. Morten Thorsby er fotballspiller og har stiftet organisasjonen «We Play Green» hvor han jobber for bærekraft innen fotballen. Han bruker egen karriere for å skaffe oppslutning og oppmerksomhet til formålet.²⁷² I denne delen av oppgaven vil søkelyset være på disse situasjonene, på hvordan idrett og politikk henger sammen, og hva boikotten av Moskva-OL kan fortelle oss.

«Idrett var viktig, men like viktig var det at den ble drevet slik – og bare slik – at den tjente fedrelandet og forsvaret.» Sitatet fra Finn Olstad illustrerer fortsatt det tette forholdet mellom idretten og militæret på slutten av 1800-tallet starten og av 1900-tallet. Idretten har utviklet seg stort siden den gang, men man kan likevel se at det fortsatt er bånd mellom militæret og idrett. Under andre verdenskrig oppfordret den militære mostanden til å drive med såkalt ulovlig idrett, i 1980 satt generalmajor Ole Jacob Bangstad som formann i idrettsforbundet og i april 2023 innstilt valgkomiteen på generalløytnanten Arne Dalhaug som første visepresident i det nye idrettsstyret.²⁷³ I verden har dette vært noe av kritikken mot de russiske utøverne som nå er utestengt. Russland har i større grad beholdt de tette båndene mellom idrett og militæret, og flere utøvere har stillinger i den russiske hæren som nå er i krig med Ukraina.²⁷⁴ Et land som har invadert et naboland og som nå er i krig kjemper også for at deres utøvere, hvor flere er en del av det krigførende militæret, skal få delta i internasjonal idrett. For mange blir dette feil og det er derfor flere tok til orde for å utestenge og mange

²⁶⁹ Andreas Hopen, «Flere utøvere synes OL i Kina er problematisk – mener Norge kan skyldes seg selv».

²⁷⁰ VG, «Haaland svarte om City-eierne».

²⁷¹ Lokøy, «Solbakken til NRK etter Normann-utestengelse».

²⁷² Nicholas Bergh, «Landslagets klimakjemper har fått et spesielt kallenavn».

²⁷³ Johan Christian Lundstadsveen, «Berit Kjøll vraket».

²⁷⁴ Vitaly Shevchenko, «Why Putin Cares about Russia's Athletes Competing Abroad».

ønsker at fortsette utestengelsen. De som argumenterer for deltagelse bruker noen av de argumentene som kom opp i 1980 og som har blitt gjengitt i denne oppgaven, at man ikke må straffe utøverne da det ikke er deres krig. Det har også blitt argumentert for at en heldekkende utestengelse av russere er diskriminering og brudd på menneskerettighetene.²⁷⁵

Hvorvidt det er et brudd på menneskerettighetene skal ikke jeg ta stilling til i denne oppgaven, men man kan ikke stikke under en stol at det er klare forbindelser mellom det russiske militæret og den russiske idretten. Det minner om et sitat fra den kanadiske rapporten om hvor vellykket Moskva-boikotten var. Der sto det:

(...), the full participation of Western and Third World countries would have conveyed a much more forceful and dangerous message – that the Soviets could act with impunity in Afghanistan while other Governments swallowed their principles for pieces of gold, silver and bronze.²⁷⁶

Hadde man valgt å delta i Moskva-OL ville man sendt et signal om at for medaljer er man villig til å se bort ifra det meste. Ved å la russiske utøvere delta i Paris-OL i 2024 kan man gi utøvere som representerer det russiske militære mulighet til å konkurrere om heder og ære i form av OL-medaljer, denne hederen og æren vil Russland kunne utnytte selv om utøveren konkurrerer under nøytralt flagg. Under fotball-VM i Qatar sa den danske treneren: «I Danmark har vi et slagord som heter «del av noe større». Og akkurat nå er jeg ikke sikker på at jeg er en del av noe jeg liker.»²⁷⁷ Hvilke signaler sender man når man velger å delta på idrettsarrangementer eller spille for klubber hvor man vet at man vil bukes til sportsvasking? Hva er alternativet? Hvorfor er det bare de russiske utøverne som er utestengt når det er flere land i verden det er krig? Hvor går grensen? Hadde det vært et enkelt svar hadde man allerede løst problemene. Det som er helt klart er at man ikke kan ignorere at sportsvasking finnes, og som vi har sett i denne oppgaven er det ingenting som tyder på at det var annerledes før. Faktisk vil jeg gå så langt i å påstå at knutepunktene mellom idrett og politikk var enda tydeligere før.

Jeg tror det viktige her er at man husker at man har makt og at man ikke slutter å diskutere problemet. På 1800-tallet var formålet med idrett at man skulle tjenefedrelandet. Det handlet ikke om konkurranse, men hvordan utvikle best mulig soldater som kunne være til nytte. I dag handler profesjonell idrett om konkurranse, men det betyr ikke at man er fritatt fra tjenesten til fedrelandet. All suksess, prestisje og ære som assosieres med et land kan være en del av et lands myke makt. Konkurrerer du under norsk flagg eller på et norsk landslag kan dine presentasjoner være en del av statens myke makt. Så selv om idrettsutøvere ikke er

²⁷⁵ «Q&A Regarding the Participation of Athletes with a Russian or Belarusian Passport in International Competitions».

²⁷⁶ Utenriksdepartementet, «Bind 3: Boikott av Moskva-OL».

²⁷⁷ Sande, «Danmark-sjefen sliter med seg selv».

ansvarlige for hvor konkurranser arrangerer eller hvem som sponser dem er det for enkelt å si at de ikke har noe ansvar. En person kan ikke endre et system eller velte et regime, men som en del av noe større er det for enkelt å si at man ikke er ansvarlig og stikke hodet i sanden. Ved å fortsette å informere utøverne og befolkningene, ved å sette søkelys på problemstillingene kan man legge press på og forhåpentligvis presse frem langvarige endringer. Det er i tilfeller hvor man ønsker langvarige endringer, som er de aller fleste tilfeller, enkelte overvurderer boikott som politisk instrument. Hvis målet er, som i 1980, og ikke legitimere et regime eller være en del av noens propagandaprojekt kan uteblivelse være et nyttig tiltak, men er det et ønske om å fremme varig endring vil en enkelthendelse som en boikott trolig ha liten effekt for innbyggerne i landet som boikottes.

Bibliografi

Empiri

Hans B. Skaset. Intervju av tidligere friidrettspresident om boikotten av Moskva-OL, 2. februar 2023.

Norges Idrettsforbund. «Sak 7A, Idrettstinget protokoll», 18. april 1980.

Utenriksdepartementet. «Bind 2: Boikott av Moskva-OL», 1. mars 1980-30 juni 1980.

Utenriksdepartementet. «Bind 3: Boikott av Moskva-OL», 1980-1989.

Aviser

Aftenposten 1993.05.02. *Aftenposten*. Norge; Oslo, 1993.

Andreas Hopen. «Flere utøvere synes OL i Kina er problematisk – mener Norge kan skylde seg selv». Eurosport, 27. oktober 2021. https://www.eurosport.no/ol/beijing-2022/2022/flere-utovere-synes-ol-i-kina-er-problematisk-mener-norge-kan-skyld-seg-selv_sto8603502/story.shtml.

Dagbladet 1980.01.17. *Dagbladet* 1980. Norge; Oslo, 1980.

Dagbladet 1980.01.18. *Dagbladet* 1980. Norge; Oslo, 1980.

Dagbladet 1980.01.19. *Dagbladet* 1980. Dagbladet Oslo: 1869. Norge; Oslo, 1980.

Dagbladet 1980.01.21. *Dagbladet* 1980. Dagbladet Oslo: 1869. Norge; Oslo, 1980.

Dagbladet 1980.04.22. *Dagbladet* 1980. Dagbladet Oslo: 1869. Norge; Oslo, 1980.

«Forrige gang det var OL i Russland boikottet Norge lekene». Åpnet 17. februar 2023. <https://www.aftenposten.no/norge/i/MgJnr/forrige-gang-det-var-ol-i-russland-boikottet-norge-lekene>.

Hareland, Tonje. «Oppfordrer Norges Fotballforbund til å boikotte fotball VM i Qatar 2022». NRK, 26. februar 2021. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/tromso-il-oppfordrer-norges-fotballforbund-om-a-boikotte-fotball-vm-2022-i-qatar-1.15392488>.

Johan Christian Lundstadsveen. «Berit Kjøll vraket: Al-Samarai innstilt som ny idrettspresident - Elsafadi får fornyet tillit tross varslersaken». TV 2, 26. april 2023. <https://www.tv2.no/sport/al-samarai-innstilt-som-ny-idrettspresident-elsafadi-far-fornyet-tillit-tross-varslersaken/15683180/>.

Klassekampen 1980.01.03. *Klassekampen* 1980. Klassekampen. Norge; Oslo, 1980.

Klassekampen 1980.01.16. *Klassekampen* 1980. Klassekampen. Norge; Oslo, 1980.

Klassekampen 1980.01.22. *Klassekampen* 1980. Klassekampen. Norge; Oslo, 1980.

Klassekampen 1980.04.22. Klassekampen 1980. Klassekampen. Norge; Oslo, 1980.

Lokøy, Christian Dehlie. «Solbakken til NRK etter Normann-utestengelse: – Ikke et vanskelig valg». NRK, 5. september 2022. [https://www.nrk.no/sport/solbakken-til-nrk-etter-normann-utestengelse - -ikke-et-vanskelig-valg-1.16092756](https://www.nrk.no/sport/solbakken-til-nrk-etter-normann-utestengelse--ikke-et-vanskelig-valg-1.16092756).

Melnæs, Håvard. «Could a Norway Boycott of the Qatar World Cup Change the Future of Football?» *The Guardian*, 30. mars 2021, pargr. Opinion. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2021/mar/30/norway-boycott-qatar-world-cup-football>.

Morgenbladet 1980.01.03. Morgenbladet 1980. Morgenbladet. Norge; Oslo, 1980.

Morgenbladet 1980.01.07. Morgenbladet 1980. Morgenbladet. Norge; Oslo, 1980.

Morgenbladet 1980.01.19. Morgenbladet 1980. Morgenbladet. Norge; Oslo, 1980.

Morgenbladet 1980.01.21. Morgenbladet 1980. Morgenbladet. Norge; Oslo, 1980.

Morgenbladet 1980.02.16. Morgenbladet 1980. Morgenbladet. Norge; Oslo, 1980.

Nelsson, Richard, og compiled by Richard Nelsson. «The 1936 Berlin Olympics: ‘An Advertisement for a Political Party’ – Archive, 1936». *The Guardian*, 28. juli 2021, pargr. Sport. <https://www.theguardian.com/sport/from-the-archive-blog/2021/jul/28/berlin-olympics-1936-advertisement-for-nazi-political-party>.

Nicholas Bergh. «Landslagets klimakjemper har fått et spesielt kallenavn», 15. november 2021. <https://www.aftenposten.no/sport/fotball/i/y4980a/da-han-tok-opp-klimasaken-i-fotballgarderoben-ble-han-ledd-av-naa-merker-thorsby-en-endring>.

Sande, Egil. «Danmark-sjefen sliter med seg selv: – Ikke sikker på at jeg er en del av noe jeg liker». NRK, 22. november 2022. [https://www.nrk.no/sport/utrolig-bom-kostet-danmark-seieren - -kan-ikke-tro-det-1.16190333](https://www.nrk.no/sport/utrolig-bom-kostet-danmark-seieren--kan-ikke-tro-det-1.16190333).

Sander Lie, Nils Christian Mangelrød, og Jørgen Terland Gundersen. «Russermotstand i befolkningen – nesten halvparten vil boikotte sommer-OL», 29. mars 2023. [https://www.nrk.no/sport/russermotstand-i-befolkningen- -nesten-halvparten-vil-boikotte-sommer-ol-1.16355093](https://www.nrk.no/sport/russermotstand-i-befolkningen--nesten-halvparten-vil-boikotte-sommer-ol-1.16355093).

VG 1980.01.02. VG 1980. VG. Norge; Oslo, 1980

VG 1980.01.03. VG 1980. VG. Norge; Oslo, 1980.

VG 1980.01.04. VG 1980. VG. Norge; Oslo, 1980.

VG 1980.01.14. VG 1980. VG. Norge; Oslo, 1980.

VG 1980.01.21. VG 1980. VG. Norge; Oslo, 1980.

VG 1980.01.24. VG 1980. VG. Norge; Oslo, 1980.

VG 1980.04.21. VG 1980. VG. Norge; Oslo, 1980.

VG, Foto: Bjorn Steinar Delebekk /. «Haaland svarte om City-eierne: – Jeg synes det blir litt for drøye ord der», 21. september 2022. <https://www.vg.no/i/L11PWp>.

Vitaly Shevchenko. «Why Putin Cares about Russia's Athletes Competing Abroad». *BBC News*, 16. april 2023, paragr. Europe. <https://www.bbc.com/news/world-europe-65241285>.

Litteratur

Allen, Robert, og Robert Sieczkiewicz. «How Historians use Historical Newspapers». *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology* 47 (1. november 2010). <https://doi.org/10.1002/meet.14504701131>.

Andersen, Espen. «Hans B. Skaset». I *Norsk biografisk leksikon*, 29. juni 2022. http://nbl.snl.no/Hans_B._Skaset.

Andresen, Espen. «Ole Jacob Bangstad». I *Norsk biografisk leksikon*, 27. januar 2023. https://nbl.snl.no/Ole_Jacob_Bangstad.

Andrew Jennings. «Investigating Corruption in Corporate Sport: The IOC and FIFA». *International Review for the Sociology of Sport* 46, nr. 4 (desember 2011): 363–507. <https://doi.org/10.1177/1012690211408845>.

Bernad Enjolras og Ragnhild Holmen Waldal. *Idrettsdemokratiet - makt og styring i idretten*. Oslo: Akilles, 2009.

Brown, Julian. *The Road to Soweto: Resistance and the Uprising of 16 June 1976*. 1. utg. Boydell and Brewer Limited, 2016. <https://doi.org/10.1017/9781782047605>.

Bryhn, Rolf. «Lene Jenssen». I *Store norske leksikon*, 22. januar 2023. http://snl.no/Lene_Jenssen.

Bryhn, Rolf. «Norges olympiske komité». I *Store norske leksikon*, 23. januar 2023. http://snl.no/Norges_olympiske_komit%C3%A9.

Bryhn Rolf. «spartakiade». I *Store norske leksikon*, 24. januar 2023. <https://snl.no/spartakiade>.

David B. Kanin. *A Political History of the Olympic Games*. New York: Routledge, 2018.

Davis C. Young. *A Brief History of the Olympic Games*. 1. utg. Wiley Brief Histories of the Ancient World Series. John Wiley & Sons, Incorporated, 2004. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/uisbib/detail.action?docID=350857>.

Dockter, Warren. «Neville Chamberlain». *European Review of History: Revue européenne d'histoire* 19, nr. 3 (1. juni 2012): 469–70. <https://doi.org/10.1080/13507486.2012.695598>.

- Finn Olstad. *Da sporten erobret Norge: kjønn, klasse, nasjon, modernitet*. Oslo: Dreyers forlag, 2022.
- Finn Olstad og Stein Tønnesson. *Norsk idretts historie: Folkehelse, trim, stjerner 1939-1986*. Norsk idretts historie. Aschehoug & Co, 1986.
- Finn Olstad og Stian Tønnesson. *Norsk idretts historie: Forsvar, sport, klassekamp 1861- 1939*. Aschehoug & Co, 1987.
- Gary Armstrong, James Rosbrook-Thompson, og Iain Lindsay. *Power Plays: The Projection of Hard and Soft Power in Sport*. 1. edition. Baden-Baden: Academia Verlag, 2021.
- Gunnar Breivik. «Idrett og sport – er det det samme?» Universitetet i Agder. Åpnet 7. mai 2023. <https://www.uia.no/om-uia/fakultet/fakultet-for-helse-og-idrettsvitenskap/nytt-fra-fakultetet/idrett-og-sport-er-det-det-samme>.
- Hans Erik Næss. *Idrett, politikk og menneskerettigheter*. 1.-utgave utg. Bergen: Fagbokforlaget, 2021.
- Heather L. Dichter og Andrew L. Johns, red. *Diplomatic Games: Sport, Statecraft and International Relations since 1945*. Kentucky: University Press of Kentucky, 2014.
- «History of Neville Chamberlain - GOV.UK». Åpnet 20. februar 2023. <https://www.gov.uk/government/history/past-prime-ministers/neville-chamberlain>.
- International Olympic Committee. «IOC - International Olympic Committee | Olympics.Com», 18. november 2022. <https://olympics.com/ioc/celebrate-olympic-games>.
- International Olympic Committee. «Olympic Winter Games Beijing 2022 Watched by More than 2 Billion People», 20. oktober 2022. <https://olympics.com/ioc/news/olympicwinter-games-beijing-2022-watched-by-more-than-2-billion-people>.
- International Olympic Committee. «Q&A Regarding the Participation of Athletes with a Russian or Belarusian Passport in International Competitions», 19. april 2023. <https://olympics.com/ioc/news/q-a-on-solidarity-with-ukraine-sanctions-against-russia-and-belarus-and-the-status-of-athletes-from-these-countries>.
- Jane-Louise Secker. «Newspapers and historical research: a study of historians and custodians in Wales». University of Wales, Aberystwyth, 1999. <https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/17693/1/Newspapers%20and%20Historical%20Research%20PhD%20%281%29.pdf>.
- Jefferys, Kevin. «Britain and the Boycott of the 1980 Moscow Olympics». *Sport in History* 32, nr. 2 (1. juni 2012): 279–301. <https://doi.org/10.1080/17460263.2012.681356>.

- «Joseph Nye». Åpnet 25. januar 2023. <https://www.hks.harvard.edu/faculty/joseph-nye>.
- Joseph S. Nye, Jr. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. United States: PublicAffairs, 2004.
- Keech, Marc, og Barrie Houlihan. «Sport and the End of Apartheid». *The Round Table* 88, nr. 349 (januar 1999): 109–21. <https://doi.org/10.1080/003585399108306>.
- Kramareva, Nina, og Jonathan Grix. «‘War and Peace’ at the 1980 Moscow and 2014 Sochi Olympics: The Role of Hard and Soft Power in Russian Identity». *The International Journal of the History of Sport* 35, nr. 14 (22. september 2018): 1407–27. <https://doi.org/10.1080/09523367.2019.1610400>.
- Kristen Ringdal. *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 4. utgave. Oslo: Fagbokforlaget, 2018.
- Lincoln Allison, red. *The Global Politics of Sport: The role of global institutions in sport*. New York: Routledge, 2005.
- Lopes Dos Santos, Gustavo, Jorge Gonçalves, Beatriz Condessa, Fernando Nunes Da Silva, og Marie Delaplace. «Olympic Charter Evolution Shaped by Urban Strategies and Stakeholder’s Governance: From Pierre de Coubertin to the Olympic Agenda 2020». *The International Journal of the History of Sport* 38, nr. 5 (24. mars 2021): 545–68. <https://doi.org/10.1080/09523367.2021.1947251>.
- Matti Goksøyr. *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag, 2008.
- Matti Goksøyr, red. *Kropp, kultur og tippekamp: Statens idrettskontor, STUI og Idrettsavdelingen 1946-1996*. Universitetsforlaget, 1996. https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2008073100074.
- Michael Heine. «Olympic Commodification and Civic Spaces at the 2010 Winter Olympic Games: A Political Topology of Contestation». *The International Journal of the History of Sport* 35(9) (2018): 898–910.
- Museum, Stiftelsen Lillehammer. «Montréal 1976». Åpnet 27. januar 2023. <https://ol.museum.no/om-olympiske-leker/sommerleker/montreal-1976>.
- Museum, Stiftelsen Lillehammer. «Moskva 1980». Åpnet 26. april 2023. <https://ol.museum.no/om-olympiske-leker/sommerleker/moskva-1980>.
- Museum, Stiftelsen Lillehammer. «Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF)». Åpnet 28. februar 2023. <https://ol.museum.no/om-olympiske-leker/ol-historie/norges-idrettsforbund-og-olympiske-og-paralympiske-komite-nif>.
- Neumann, Iver B, og Benjamin de Carvalho. *Small States and Status Seeking: Norway’s Quest for International Standing*, 2016.

«Neville Chamberlain». Åpnet 20. februar 2023.
<https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/neville-chamberlain>.

«Ordbøkene.no - Bokmålsordboka og Nynorskordboka». Åpnet 30. november 2022.
<https://ordbokene.no/bm,nn/ordbokene.no>.

regjeringen.no. «Odvar Nordlis regjering». HistoriskRegjering. Regjeringen.no.
regjeringen.no, 12. desember 2006. <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/sok-i-regjeringer-siden-1814/historiske-regjeringer/regjeringer/odvar-nordlis-regjering-1976-1981/id438726/>.

Rosendaal, F. R., og P. H. Reitsma. «Boycott». *Journal of Thrombosis and Haemostasis* 15, nr. 4 (2017): 595–595. <https://doi.org/10.1111/jth.13663>.

Rune Slagstad. *(Sporten) En idéhistorisk studie*. Norge: Pax Forlag, 2008.

Saywell, John. *Canadian Annual Review of Politics and Public Affairs 1976*. Toronto, CANADA: University of Toronto Press, 1978.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/uisbib/detail.action?docID=4671283>.

Schmitz, David F., og Vanessa Walker. «Jimmy Carter and the Foreign Policy of Human Rights: The Development of a Post-Cold War Foreign Policy». *Diplomatic History* 28, nr. 1 (2004): 113–43.

«Sportsvasking: VM i Qatar | Amnesty International Norge». Åpnet 13. november 2022.
<https://amnesty.no/sportsvasking-vm-i-qatar>.

Språkrådet. «Sportsvaske er årets ord 2021». Åpnet 13. november 2022.
<http://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2021/sportsvaske-er-arets-ord-2021/>.

Stortinget. «Biografi: Holst, Johan Jørgen». EPOSRepresentant, 9. november 2021.
<https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representant/?perid=JOHS>.

Trond Bjerås, Thomas V. H. Hagen, og Gunhild Aaby. *Tid for anerkjennelse: Andre verdenskrig i fortid og i nåtid*. Agder: Cappelen Damm Akademisk. Åpnet 3. mars 2023.
https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/52639/Agderseminaret_PDF.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

«Ukraina», 27. mars 2023. <https://www.fn.no/konflikter/ukraina>.

Øivind Bratberg. *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. 1. utgave. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2014.

Ørnulf Hodne. *Idrett og fritid: en mellomkrigsstudie i norsk idrettskultur*. Norbok. Fritid og ideologi [4]. Oslo: Novus forl., 1995. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010070508082.

Vedlegg 1: Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet Boikotten av Moskva-OL 1980?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å belyse forholdet mellom idrett og politikk i Norge og drøfte hvorfor Norge valgte å boikotte OL i Moskva. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

For denne oppgaven skal jeg se på forskningsspørsmålene «Var boikotten av Moskva-OL i 1980 et inngrep av politikk i idretten eller var det idretten som grep inn i politikken?» og «Hvorfor valgte Norge å boikotte Moskva-OL i 1980?» Målet er å belyse prosessen som skjedde i norsk idrett i 1980 og hvorfor man landet på det vedtaket man gjorde. Med det økende søkelyset på sportsvasking vil det være interessant å se på en avgjørelse tatt tidligere i norsk idrettshistorie hvor man fryktet at arrangørlandet skulle bedrive sportsvasking og derfor valgte å ikke delta.

Forskningsprosjektet er en masteroppgave i historie.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker at du deltar fordi du er et tidsvitne fra situasjonen. Du la også frem et forslag som kunne endret det hele hvis det hadde blitt vedtatt. Friidrettsforbundet var også i en unik situasjon siden Moskva-OL var et sommer-OL. Jeg tror ditt bidrag kan være med å gi ny informasjon som kan belyse forskningsspørsmålene mine enda bedre.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du ønsker å delta i prosjektet innebærer det at jeg tar lydopptak av intervjuet.

Lydopptaket vil lagres til oppgaven er ferdig og deretter slettes. Jeg vil også samle inn opplysninger om dine uttalelser fra en måned før Idrettstinget og en måned etter Idrettstinget. Med tanke på at det er stillingen du hadde under denne perioden som gjør deg aktuell vil du ikke kunne intervjues anonymt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er jeg student, Karen Joanna Melby Myhre som vil behandle dine opplysninger. De vil også diskuteres med veileder.
- Jeg ønsker å bruke deg som et tidsvitne og vil derfor publisere opplysninger som navn og yrke fra tiden under boikotten og kanskje noe om ditt videre arbeid innenfor norsk idrett.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes i juni 2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger slettes

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Stavanger har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Stavanger ved Peder Roberts Peder.W.Roberts@uis.no.
- Universitetet i Stavanger ved Signe Ekenberg Signe.ekenberg@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Karen Joanna Melby Myhre

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Boikotten av Moskva-OL*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Godkjenning fra Sikt

04.05.2023, 13:46

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Masteroppgave: Boikotten av Moskva OL i 1980](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
555516

Vurderingstype
Standard

Dato
20.01.2023

Prosjekttittel

Masteroppgave: Boikotten av Moskva OL i 1980

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Stavanger / Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora / Institutt for kultur- og språkvitenskap

Prosjektansvarlig

Peder Roberts

Student

Karen Joanna Melby Myhre

Prosjektperiode

15.08.2022 - 23.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 23.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

TYPE PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger og særlige kategorier av personopplysninger om politisk oppfatning.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Vi har vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene, men husk at det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvilke databehandlere du kan bruke og hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettpørreskjema, videosamtale el.)

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Transkribering av intervju er ikke vedlagt av hensyn til personvern.